

Perspektiva demografskog razvoja Županjske Posavine u uvjetima periferičnosti

Mikinac, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:044470>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Josip Mikinac

**Perspektiva demografskog razvoja Županjske Posavine u
uvjetima periferičnosti**

Diplomski rad

Zagreb

2020.

Josip Mikinac

Perspektiva demografskog razvoja Županjske Posavine u uvjetima periferičnosti

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

Zagreb

2020.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer:
istraživački (Prostorno planiranje i regionalni razvoj) na Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Petre
Radeljak Kaufmann.

Sveučilište u Zagrebu
 Prirodoslovno-matematički fakultet
 Geografski odsjek

Diplomski rad

Perspektiva demografskog razvoja Županjske Posavine u uvjetima periferičnosti

Josip Mikinac

Izvadak: Županjska Posavina je regija smještena u južnom dijelu Vukovarsko-srijemske županije, a zbog svojeg geografskog položaja i posebnosti je primjer periferne regije. Ova se regija suočava s brojnim demografskim problemima pa je cilj rada na temelju detaljne demografske analize istražiti demografske procese u suvremenom razdoblju. Nadalje, na temelju detaljne demogeografske analize su se uvidjele lokalne razlike, uočile određene zakonitosti i posebnosti prostora. Anketnim istraživanjem ispitani su stavovi lokalnog stanovništva o nizu relevantnih sadržaja za ovaj rad. Za dobivanje cjelovite slike, metodama demografskih projekcija izračunat je mogući broj stanovnika 2031. i 2051. godine. Rezultati istraživanja pokazuju da će sva naselja Županjske Posavine doživjeti drastično smanjenje stanovništva, a nekima prijeti i izumiranje. Metodom scenarija je razrađeno nekoliko varijanti budućeg demografskog razvoja promatranog područja.

93 stranice, 56 grafičkih priloga, 21 tablica, 42 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Županjska Posavina, demografski razvoj, periferna regija, stanovništvo, demografski procesi

Voditelj: doc. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann
 doc. dr. sc. Ivan Zupanc
 doc. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Tema prihvaćena: 13. 2. 2020.

Rad prihvaćen: 5. 11. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Perspectives of demographic development in Županja Posavina under conditions of peripherality

Josip Mikinac

Abstract: Županja Posavina is a region located in the southern part of Vukovar-Srijem County, and due to its geographical position and specific features of development is an example of a peripheral region. This region has faced many demographic problems, so this paper aims to identify demographic processes in the modern period based on a detailed demographic analysis. Furthermore, based on the detailed demographic analysis, local differences were identified, and certain laws and peculiarities were noticed. The survey examined the attitudes of the local population about a number of relevant contents for this paper. To create a complete picture, demographic projection methods were used to calculate the probable number of inhabitants in 2031 and 2051. The research revealed that all settlements in Županja Posavina will experience a drastic reduction in population, and some are threatened with extinction. Several variants of the future demographic development of the observed area have been developed using the scenario method.

93 pages, 56 figures, 21 tables, 42 references; original in Croatian

Keywords: Županja Posavina, demographic development, peripheral region, population, demographic processes

Supervisor: Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Assistant Professor
Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor
Lana Slavuj Borčić, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 13/02/2020

Thesis accepted: 05/11/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet istraživanja, ciljevi i hipoteze rada	2
2. Metodologija istraživanja.....	4
2.1. Metodološka objašnjenja.....	5
3. Širi okvir demografskog razvoja	6
4. Geografski smještaj i položaj Županijske Posavine	9
5. Suvremena demografska obilježja.....	11
5.1. Razmještaj i gustoća stanovništva	11
5.2. Opće (ukupno) kretanje stanovništva	12
5.3. Kretanje broja stanovnika Županijske Posavine u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. 16	
5.4. Prirodno kretanje stanovništva	18
5.5. Prostorna pokretljivost stanovništva.....	25
5.6. Tipovi općeg kretanja stanovništva	36
6. Sastav stanovništva prema dobi i spolu	39
6.1. Sastav stanovništva prema spolu	39
6.2. Sastav stanovništva prema dobi.....	41
6.2.1. Broj djece u školama.....	50
6.3. Dobno– spolna struktura stanovništva	52
7. Metode demografske projekcije	61
8. Rezultati anketnog istraživanja	65
8.1. Analiza anketnih odgovora na razini Županijske Posavine	67
8.2. Analiza anketnih odgovora s obzirom na dob	73
8.3. Analiza anketnih odgovora s obzirom na jedinicu lokalne samouprave	79
9. Scenariji demografskog razvoja Županijske Posavine	82
10. Rasprava.....	86
11. Zaključak.....	88

12. Popis literature i izvora	90
13. Prilozi.....	VII

1. Uvod

Demografski razvoj je kompleksan proces razvoja stanovništva koji se odvija u konstantnom međudjelovanju pojedinih demografskih varijabli i procesa, kao i u interakciji demografskih procesa s ekonomskim, socijalnim i drugim čimbenicima koji utječu na razvoj stanovništva određene zemlje ili nekog drugog promatranog područja (Enciklopedija.hr, n. d.). Takav razvoj je rezultat povezanosti ukupnog kretanja stanovništva, promjena u pojedinim strukturama stanovništva i promjena u kulturnim, socijalnim i ekonomskim čimbenicima koji mogu izravno ili neizravno utjecati na pojedine komponente u razvoju stanovništva.

Uzme li se u obzir opće prihvaćenu definiciju kojom se stanovništvom smatra ukupan broj ljudi koji žive u određenoj državi, gradu ili naselju, ono ujedno postaje najvažnijim razvojnim resursom čija je zadaća osigurati održiv razvoj prostora (Husanović-Pejnović, 2010). Kako je polarizirani razvoj Hrvatske utjecao i na suvremenu strukturu naseljenosti, ali i iseljavanje stanovništva iz ruralnih područja, potrebno je istraživanjima pokušati ispitati mogućnosti demografskog razvoja perifernih regija.

Smještena na krajnjem istoku Republike Hrvatske, Županjska Posavina je primjer regije koja se nalazi u perifernom području, okružena državnom granicom na jugu i istoku. Županjsku Posavinu i danas definira naslijeđena ruralnost, jer su svi veći gradovi poput Osijeka, Slavonskog Broda, Vukovara i Đakova udaljeni i nisu imali značajnijeg utjecaja na sam razvoj regije. U tako definiranim uvjetima, grad Županja izrasta u središte promatrane regije, posebice nakon razvoja industrije u gradu, ali se ne uspijeva razviti u dovoljno veliki centar koji bi mogao značajnije promijeniti agrarni identitet čitave regije.

Snažni procesi deagrarizacije, deruralizacije, ali i sve snažnija deindustrijalizacija, nisu bili praćeni restrukturiranjem, investicijama i ravnomjernijom raspodjelom dohotka te su za posljedicu ostavili siromaštvo i zaostajanje. Za zaostajanje su zaslužne depopulacija i besperspektivnost kao posljedica periferizacije na istoku države (Šundalić, 2006). Uzmu li se u obzir i katastrofalni učinci rata, ugrožena sela, iseljavanja, smanjenje rađanja i svega što za sobom rat nosi, nakon mirne reintegracije 1997. godine je bilo za očekivati gospodarsku i demografsku obnovu, ali se one nisu dogodile (Šundalić, 2006).

1.1. Predmet istraživanja, ciljevi i hipoteze rada

Predmet ovog rada je analiza demografskih procesa i prikaz (mogućeg) budućeg demografskog razvoja Županijske Posavine kao promatranog područja.

Osnovni cilj rada je izraditi detaljnu demografsku analizu Županijske Posavine na osnovu koje će biti moguće uvidjeti lokalne demogeografske razlike. Analiza prostora će se vršiti pomoću postojeće stručne i znanstvene literature, kao i internetskih izvora pomoću kojih će se analizirati statistički podaci. Navedena analiza je potrebna kako bi se dali odgovori na pitanja o intenzitetu, posljedicama i uzrocima demografskih procesa u istraživanom prostoru. Nadalje, sljedeći cilj je metodama demografskih projekcija prikazati budući demografski razvoj Županijske Posavine. Jedan od najvažnijih ciljeva ovoga rada je ispitati stavove lokalnog stanovništva o uvjetima življenja u istraživanom području, ali i njihove stavove o iseljavanju i demografskoj budućnosti prostora u kojem žive. Metodom anketiranja će se dobiti potrebne informacije o kvaliteti života, zadovoljstvu življenjem, demografskim obilježjima, kao i o razlikama u stavovima o iseljavanju između dobni skupina, razlikama s obzirom na centralno-mjesne funkcije i razlikama s obzirom geografski položaj. Metoda scenarija je korištena kako bi se pokušalo prikazati više varijanti budućeg demografskog razvoja promatrane regije.

Na temelju poznavanja prostora proučavanja, prethodnih istraživanja i ciljeva rada su postavljene sljedeće hipoteze:

H1: Mehaničko kretanje stanovništva ima značajniju ulogu u depopulaciji Županijske Posavine od posljednjeg Popisa stanovništva iz 2011. godinu u odnosu na prirodno kretanje.

H2: Županijska Posavina ima veću stopu ukupne depopulacije u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju u posljednjem međupopisnom razdoblju.

H3: Stanovnici Županijske Posavine su generalno nezadovoljni trenutnim demografskim obilježjima u mjestu stanovanja.

H4: U slučaju odluke o napuštanju mjesta stanovanja, najveći dio osoba bi se odlučio otići u inozemstvo.

H5: Stanovnici Županijske Posavine smatraju da će u budućnosti demografska obilježja biti nepovoljnija u odnosu na trenutna.

1.2. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Iako su radovi koji se bave demografskom problematikom široko zastupljeni, obzirom da se u ovome radu provodi istraživanje na specifičnom geografskom prostoru, javila se potreba za pretraživanjem velikog broja izvora kako bi se pronašao onaj dio koji je relevantan za ovo istraživanje.

Opće informacije o Županjskoj Posavini se mogu pronaći u djelu *Županjska Posavina* autora Ive Balentovića (1997). Opis društvenogeografskih obilježja nalaze se u knjizi *Geografija Hrvatske* (2013) autora Damira Magaša. Kao što je već i objašnjeno, demografskih radova koji govore o ovome specifičnome području nema, ali se radovi koji se bave demografskom problematikom čitave Slavonije ili pak onih koji opisuju demografsku situaciju u Vukovarsko-srijemskoj županiji mogu iskoristiti kako bi se došlo do podataka koji odgovaraju prostornom obuhvatu rada. Jedan od autora čiji su radovi najviše korišteni je Dražen Živić, a to su redom: *Demografsko izumiranje hrvatskoga istoka* (2017), *Demografsko praznjenje Istočne Hrvatske* (2017), *Depopulacija i starenje u Istočnoj Hrvatskoj* (2018) te *Demografske i socijalne odrednice razvoja stanovništva u hrvatskome Podunavlju* (2007). Uz već spomenutog Dražena Živića, zajedno s njim su Ivo Turk i Nikola Šimunić napisali rad *Demografske promjene u Vukovarsko-srijemskoj županiji (2001. – 2014.) u zrcalu nacionalne sigurnosti* (2017).

S obzirom da se istražuju demogeografski aspekti, korištena je znanstvena i stručna literatura koja se bavi demogeografskim obilježjima Republike Hrvatske, a jedna od takvih je i knjiga Ive Nejašmića *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima* (2005), kao i knjiga Mladena Friganovića *Demogeografija: stanovništvo svijeta* (1990). Kako bi se detaljno proučili demografski izazovi, za potrebe ovoga rada su proučeni znanstveni članci mnogih autora koji se bave demografskim izazovima, poput primjerice Wertheimer-Baletić (2004; 2017), Šterc (1992), Župarić-Iljić (2016), Pokos (2017) i brojni drugi, kao i dokumenti o Vukovarsko-srijemskoj županiji. Također su korišteni podaci i publikacije Državnog zavoda za statistiku.

2. Metodologija istraživanja

Za potrebe ovoga rada, upotrijebljene su razne analitičke metode prikupljanja, obrade, usporedbe i kompilacije na osnovu kojih je proučavana postojeća znanstvena i stručna literatura, kao i internetski izvori. Kako bi se obradili podaci koji se odnose na stanovništvo te uočile prostorne razlike u demografskim procesima i strukturama stanovništva, korištene su demografske, grafičke i statističke metode, koje su ujedno korištene i za prikaz i pojašnjavanje podataka u obliku brojki, grafikona i tablica. Kako se radi o specifičnom geografskom području, sintetička metoda je upotrebljavana u svrhu ujedinjenja različitih elemenata u homogenu cjelinu. Radi opisivanja određenih elemenata, ne samo prostora, već i društvene situacije, korištena je metoda deskripcije. Komparativna i povijesna metoda služe kako bi se što bolje predočila situacija koja je bila prisutna na početku istraživanih razdoblja i situacije koja je danas prisutna.

Još jedna od metoda koja je korištena za potvrđivanje ili odbacivanje postavljenih hipoteza je i anketiranje. Anketnim ispitivanjem je namjera bila ispitati stavove i mišljenja stanovništva koje živi na području Županjske Posavine o kvaliteti životnih uvjeta i namjeri napuštanja mjesta življenja, kao i njihovu percepciju demografske problematike i mišljenje o tome kakva bi situacija mogla biti u budućnosti. Upitnik su mogle popuniti sve osobe starije od 16 godina s područja Županjske Posavine (Grada Županje i sljedećih općina: Babina Greda, Gradište, Cerna, Štitar, Bošnjaci, Vrbanja, Drenovci i Gunja) koji stalno borave, barem pretežno borave i/ili se redovito vraćaju u mjesto stanovanja barem jednom mjesečno. Anketni obrazac je objavljen 23. srpnja i mogao se popuniti do 31. kolovoza 2020. godine, a ispunilo ga je 1.129 osoba. Obrazac je objavljen putem interneta, točnije Google obrasca i podijeljen je na društvenoj mreži Facebook gdje su stranice *Gradiste.com* i *Zupanjac Net* podijelile obrazac, a također se obrazac mogao ispuniti i na stranici *www.zupanjac.net*. Upitnik je sadržavao 20 pitanja otvorenog ili zatvorenog tipa i bio je u potpunosti anonimn. Usprkos velikom uzorku, nije poznata vjerojatnost odabira osobe u uzorak, stoga se ne može reći da je isti reprezentativan za čitavu populaciju Županjske Posavine. Rezultati ankete su statistički obrađeni i nalaze se u nastavku ovoga rada. Metode koje su korištene za sagledavanje potencijalnog budućeg demografskog razvoja su metode demografskih projekcija i metoda scenarija.

2.1. Metodološka objašnjenja

Poteškoće koje se javljaju u znanstvenim istraživanjima demografskih promjena u Hrvatskoj su rezultat činjenice da su tri posljednja popisa stanovništva (odnosno popisi iz 1991., 2001. i 2011.) provedena prema različitoj metodologiji popisa, tj. došlo je do promjene kriterija za određivanje kategorija osoba koje ulaze u kontingent ukupnog stanovništva (Živić i dr., 2017). Tako se podaci popisa iz 1991., kao i svi raniji popisi koji su provedeni nakon Drugog svjetskog rata, odnose na kriterij “de iure” ili stalnog stanovništva. Pojednostavljeno, popisivane su sve osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj bez obzira jesu li osobe bile prisutne u prebivalištu u trenutku popisa ili su bile odsutne bez obzira na duljinu odsutnosti iz prebivališta (DZS, 2016). U rezultatima popisa iz 1991., kao i iz 1981. i 1971. godine ukupno stanovništvo Hrvatske se sastojalo od dva kontingenta, tj. sastojalo se od prisutnog stanovništva ili stanovništva “u zemlji” i stanovništva u inozemstvu koji je sadržavao radnike na tzv. privremenom radu u inozemstvu zajedno s članovima obitelji koji su s njima (Živić i dr., 2017).

Posljednja dva popisa (2001. i 2011.) su provedeni prema metodologiji prisutnog ili “de facto” stanovništva. U popisu stanovništva iz 2001. godine dolazi do uvođenja vremenskog kriterija kao osnovnog kriterija za uključivanje ili isključivanje osoba iz ukupnog stanovništva (DZS, 2016). Kao vremenski okvir definiranja prisutnosti je određeno razdoblje od 12 mjeseci, što bi značilo da osobe koje žive u naselju i nemaju prebivalište ali žive najmanje 12 mjeseci uoči kritičnog trenutka popisivanja (31. ožujak) bivaju popisane, dok istodobno osobe koje imaju prebivalište u tom naselju, ali u njemu ne žive dulje od 12 mjeseci nisu u pravilu popisivane (Živić i dr., 2017). Iznimku predstavljaju osobe koje su odsutne duže od 12 mjeseci i imaju prebivalište u tom mjestu, ali su održavale čestu vezu s obitelji (bez obzira koliko su je puta posjetili u godini dana) – i one su bile popisivane.

U popisu iz 2011. godine je primijenjen isti koncept kao u popisu iz 2001. godine, s tim da je za određivanje prisutnosti uveden i dodatan kriterij koji se odnosio na namjeru prisutnosti ili odsutnosti. Kako se isti kriterij nije koristio u popisu koji se održao deset godina ranije, može se zaključiti da dolazi do određene neusporedivosti podataka.

3. Širi okvir demografskog razvoja

Demografski razvoj je u suvremenom kontekstu jedan od prioriteta područja koja se suočavaju s razvojnim problemima. Prema Spevec (2009) su demografski procesi jedan od najznačajnijih pokazatelja tendencija za razvoj određenog prostora. Na razvoj stanovništva ne utječu samo demografski procesi, već čitav koloplet čimbenika, poput primjerice ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih koji su u međusobnoj interakciji. Demografski resursi su iznimno važni za ukupan razvoj nekog prostora jer stanovništvo sa svojim obilježjima ima mogućnost utjecaja na oblikovanje društvenog života, oblikovanje prostora i aktivnosti u njemu (Nejašmić, 2005). Suvremeni demografski procesi su rezultat prošlih dugoročnih i kratkoročnih kretanja. Važno je ustvrditi kakvi su trenutni demografski trendovi jer će isti biti temelj za buduće demografske promjene.

Razvoj stanovništva Hrvatske u suvremenom je razdoblju karakteriziran općim i specifičnim demografskim procesima depopulacijskih značajki, a najznačajniji procesi su ukupna i prirodna depopulacija, kao i demografsko starenje (Wertheimer-Baletić, 2004). Potrebno je spomenuti i da se razvoj stanovništva u posljednjih stotinjak godina odvijao i pod utjecajem konstantnog, a ponekad i vrlo intenzivnog iseljavanja, nepovoljnog utjecaja svjetskih ratova i Domovinskog rata, bolesti, čestih i dubokih gospodarskih kriza, kriza u agrarnoj proizvodnji, ekonomskih migracija, procesa deagrarizacije i deruralizacije i intenzivne urbanizacije (Živić i dr., 2005). Prethodno navedeni procesi i opći društveno-gospodarski razvoj su utjecali na smanjenje ruralnih naselja i ruralnog stanovništva u njima (Šterc, 1992). I prema Nejašmiću (2005), procesi deagrarizacije, deruralizacije i urbanizacije su zaslužni za razvoj gradova koji su postali nositeljima gospodarskog razvoja, a iseljavanjem iz sela u gradove je nastao i drugačiji tip naseljenosti što je za posljedicu imalo pogoršavanje demografske strukture na selima i u konačnici njihovu depopulaciju (Nejašmić, 2005).

Važno je promotriti i proces migracija, jer su migracije također imale veliki utjecaj na razvoj stanovništva Hrvatske. Razvoj migracije se, prema Živiću i dr. (2005), ogleda u promjenama broja i razmještaja stanovništva, razvoju demografskih struktura i etničko-religijskog sastava stanovništva. Na migracijska kretanja nisu utjecali samo gospodarski i politički čimbenici, već i ratna zbivanja i stradanja. Nestabilna politička situacija, ratna zbivanja i stradanja su intenzivirali negativne demografske procese (Wertheimer-Baletić, 2004).

Promatraju li se podaci vitalne statistike, ističe se višegodišnji pad broja živorođenih i pad stopa nataliteta, praćen padom totalne stope fertiliteta, opće stope fertiliteta i stopa neto reprodukcije stanovništva (Živić i dr., 2005). Druga sastavnica vitalne statistike, odnosno

mortalitet, nalazi se u stalnom porastu. Za sve veću razliku između broja rođenih i umrlih, zaslužna je emigracija mladog stanovništva, odnosno onoga stanovništva koje može stvoriti nove naraštaje. Nadalje, sve manji natalitet implicira i sve manji priljev stanovništva u mlade dobne skupine, što stvara velike probleme za budućnost, odnosno dolazi do smanjenja obujma radno sposobnog i radno aktivnog stanovništva što negativno utječe na budući društveno-gospodarski razvoj.

Demografski proces starenja koji nije zahvatio samo ukupno stanovništvo Hrvatske, već i pojedine dobne kontingente, najvažniji je proces u razvoju dobno-spolne strukture stanovništva (Mečev i Vudrag, 2012). Starenjem se smatra povećanje udjela stanovništva starog 60 i više ili 65 i više godina u ukupnoj populaciji (Wertheimer-Baletić, 1999), a kada udio starog stanovništva u ukupnoj populaciji dosegne 7%, smatra se da određena država ili teritorij koji se promatra ima staro stanovništvo. Povećanje udjela starog stanovništva u ukupnoj populaciji ujedno utječe i na porast mortaliteta.

Može se ustvrditi da se Hrvatska danas nalazi u demografskoj krizi, a uzroci demografske krize se mogu pronaći u složenim unutarnjim i vanjskim odrednicama razvoja (Živić i dr., 2005). Matišić i Pejnović (2015) navode da je recentno zaostajanje Istočne Hrvatske rezultanta međuzavisnosti više čimbenika, među kojima najveće značenje imaju Domovinski rat, proces privatizacije u tranzicijskom periodu i negativni trend gospodarsko-socijalnog restrukturiranja. Domovinskim ratom je Istočna Hrvatska pretrpjela gotovo polovinu ratnih šteta Hrvatske, a najpogođenije su bile Vukovarsko-srijemska i Osječko-baranjska županija (Matišić i Pejnović, 2015). Negativni razvojni procesi koji su zahvatili Istočnu Hrvatsku ukazuju na potrebu bržeg regionalnog razvoja kao preduvjeta stabilizacije naseljenosti u tom dijelu Hrvatske (Matišić i Pejnović, 2015). Živić i dr. (2005) smatraju da je potrebno provesti cjelovit i aktivan koncept populacijske i obiteljske politike koji će generirati pozitivne demografske promjene u budućnosti.

Prema Husanović-Pejnović (2010), periferija se smatra marginaliziranim, rubnim geografskim područjem koje je zbog svojeg položaja ovisno o gradskim središtima kao žarištima društveno-gospodarskog razvoja. Zbog ograničenih resursa i manjih mogućnosti za inovacije, za periferiju je karakterističan sporiji rast i zaostajanje u razvoju, što za sobom nosi posljedice emigracije iz periferije u središte. Kako se dakle uglavnom radi o slabije naseljenim i slabije razvijenim područjima s velikim udjelom stanovništva koji ovise o primarnom sektoru, najčešće se pojam periferija odnosi na ruralna područja. Ruralna periferija najčešće ima obilježje problemskog područja, a nastala je jačanjem regionalnih dispariteta i emigracijom iz

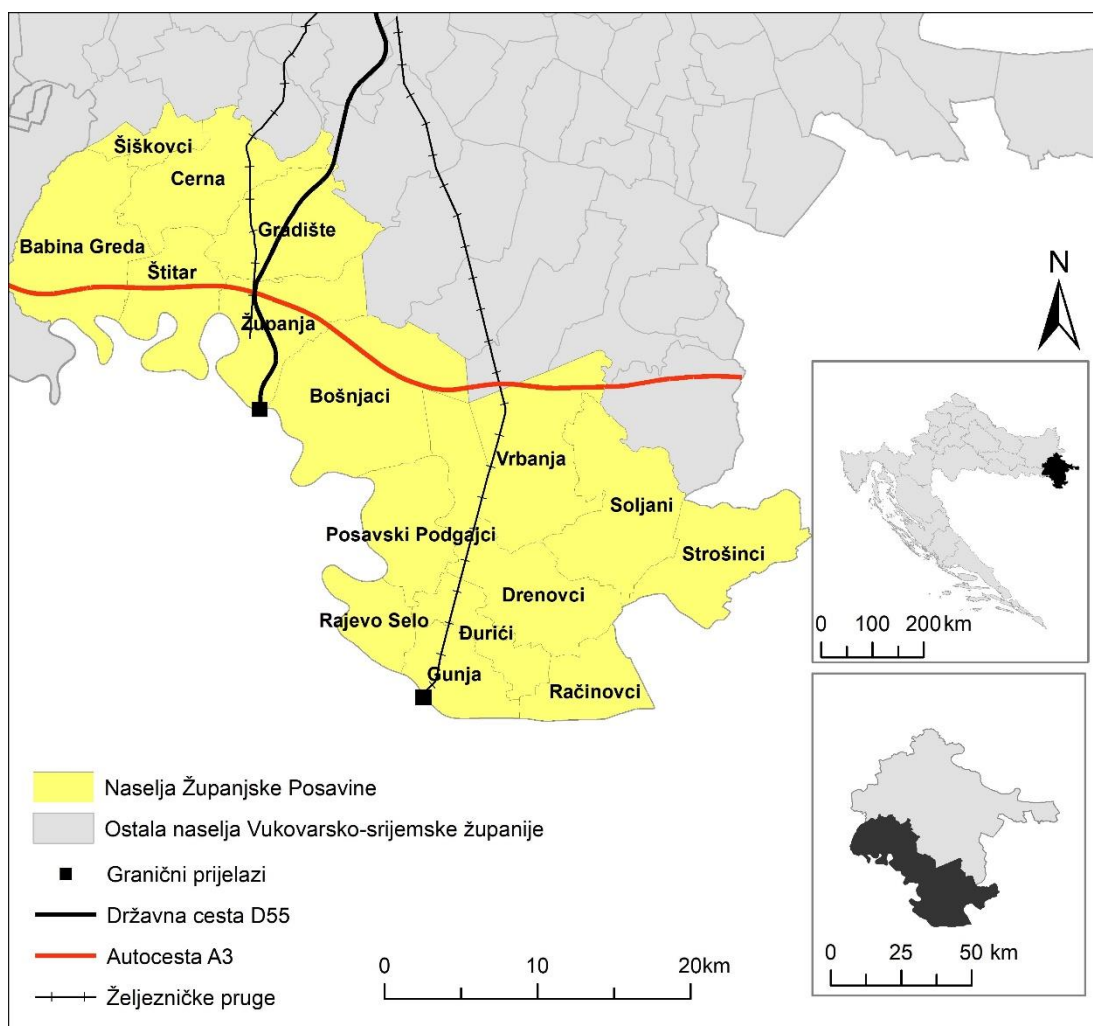
slabije razvijenijih područja u gradska središta razvijenih regija (Husanović-Pejnović, 2010). Selektivne migracije, u ovom slučaju, emigracije mladog i obrazovanog stanovništva dovode do daljnjih dispariteta i produbljivanja razvojnog zaostajanja periferije u odnosu na razvijena područja.

4. Geografski smještaj i položaj Županjske Posavine

Županjska Posavina pripada Vukovarsko-srijemskoj županiji, a prostire se uz lijevu obalu rijeke Save, od naselja Babina Greda na zapadu do naselja Strošinci na istoku (Slika 1.). Promatrani prostor se prema uvjetno homogenoj (fizionomskoj) regionalizaciji nalazi unutar područja Bosutske Posavine sa Spačvom (Magaš, 2013). Navedeni prostor bi se mogao nazvati i istočnohrvatska ravničarska Posavina koja se prostire južno od Đakovačko-vukovarske lesne zaravni do toka rijeke Save uključujući bosutsko-beravski prostor i prostor Spačve (Magaš, 2013). Županjsku Posavinu čine Grad Županja i općine: Babina Greda, Štitar, Cerna, Gradište, Bošnjaci, Vrbanja, Drenovci i Gunja. Općine koje pripadaju Županjskoj Posavini najviše gravitiraju Županji koja je subregionalni centar (Lukić, 2012), ali se ujedno smatra i središtem promatrane regije koje, iako bez značajne urbane tradicije, svoj razvoj zahvaljuje relativno povoljnom prometnom položaju i razvoju prehrambene industrije (Magaš, 2013). Osim Županje kao subregionalnog centra, cijela Županjska Posavina gravitira i Vinkovcima, koji se prema Lukiću (2012) smatraju regionalnim centrom.

Marginaliziranost ove regije se najbolje očituje u njezinom položaju. Naime, Županjska Posavina se nalazi u južnom i jugozapadnom djelu najistočnije, Vukovarsko-srijemske županije, uz samo granicu s Bosnom i Hercegovinom na jugu i sa Srbijom na istoku. Okružena državnom granicom na jugu i istoku, a na sjeveru ne značajno razvijenijim područjem, Županjska Posavina je primjer regije koja se nalazi na periferiji.

Promatra li se prometni položaj, neposredno pored ili kroz samo područje prolazi više međunarodnih i državnih prometnih pravaca. Tako autocesta A3 Bregana-Lipovac prolazi kroz samo područje Posavine, državna se međunarodna cesta D-55 proteže od graničnog prijelaza Županja-Orašje, preko Vinkovaca do Borova, a važna je i blizina paneuropskog koridora Vc udaljenog 40-ak kilometara od Županje. Iako na samom području Županjske Posavine ne postoji jače razvijenije željezničko čvorište, povezanost željezničke mreže prema Vinkovcima kao najvećim čvorištem u Hrvatskoj ima značajnu ulogu. Uzmu li se u obzir i granični prijelazi Županja – Orašje i Gunja – Brčko, koji se nalaze na samom promatranom području, uočljiv je povoljan prometni položaj. Usprkos tome, zbog ograničenih resursa i malih mogućnosti za inovacije, relativno niske gustoće naseljenosti, izduženosti prostora i prostorno-razvojnih dispariteta, povoljan prometni položaj nije mogao generirati značajniji razvoj Županjske Posavine.

Slika 1. Geografski položaj Županijske Posavine

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2014, izrada autora

5. Suvremena demografska obilježja

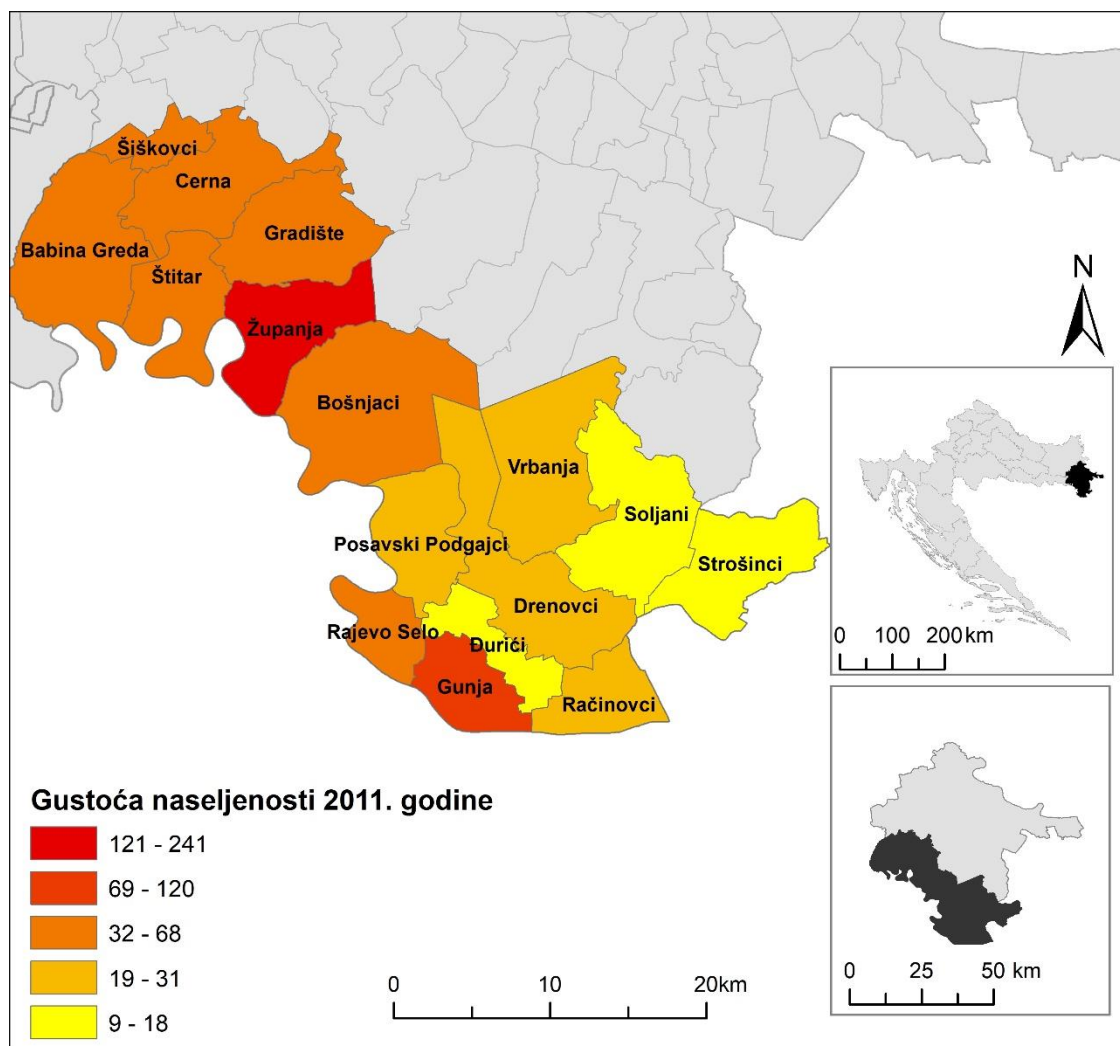
5.1. Razmještaj i gustoća stanovništva

Opća relativna gustoća naseljenosti je važan indikator demografske opterećenosti nekog prostora, a time može biti i značajan pokazatelj demografskog praznjenja (Živić i dr., 2017). Županjska Posavina je 2011. godine zauzimala 1,44% površine i 0,98% stanovništva Republike Hrvatske. S 51 stan./km² je Županjska Posavina imala nižu prosječnu gustoću stanovništva od Republike Hrvatske (75,7 stan./km²). Županjska je Posavina imala i nižu gustoću naseljenosti u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju koja je prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2011. godine imala prosječno 73,6 stan./km². Usporedi li se prosječna gustoća naseljenosti sa Središnjom i Istočnom Hrvatskom (koja uključuje Virovitičko-podravsku, Bjelovarsko-bilogorsku, Brodsko-posavsku, Požeško-slavonsku, Osječko-baranjsku, Sisačko-moslavačku, Karlovačku i Vukovarsko-srijemsku županiju) koja je 2011. godine iznosila 52,8 stan./km², Županjska Posavina ima nešto nižu gustoću naseljenosti i u odnosu na to područje (Magaš, 2013).

Naseljenost Županjske Posavine nije ravnomjerna. Geografski smještaj i položaj ima veliku ulogu u gustoći naseljenosti, a to je najbolje vidljivo na Slici 2., gdje najmanju prosječnu gustoću naseljenosti imaju ona naselja koja se nalaze na krajnjem istočnom dijelu promatrane regije. Kako su navedena naselja udaljena od bilo kakvog gradskog središta, adekvatne zdravstvene skrbi, centara obrazovanja, radnih mjesta i trgovačkih centara, ne čudi činjenica da je najniža prosječna gustoća naseljenosti upravo u njima. Nadalje, slijede naselja središnjeg i južnog dijela Županjske Posavine, koja graniče s prethodno navedenim najslabije naseljenim naseljima u promatranom području. Iz središnjeg i južnog dijela Županjske Posavine se jedino izdvaja naselje Gunja koje ima drugu najveću prosječnu gustoću naseljenosti u Županjskoj Posavini sa 120 stan./km². Najmanju prosječnu gustoću naseljenosti ima naselje Strošinci s 9 stan./km² koje je ujedno i najistočnije naselje u Županjskoj Posavini, a slijedi naselje Đurići s 11 stan./km², dok Soljani kao treće najslabije naselje imaju 18 stan./km². U drugoj skupini naselja koja imaju tek nešto veću prosječnu gustoću naseljenosti se nalaze sljedeća naselja: Račinovci s 22 stan./km², Drenovci s 25 stan./km², Posavski Podgajci s 30 stan./km² i Vrbanja s 31 stan./km².

Naselja koja se nalaze u sjeverozapadnom dijelu Županjske Posavine imaju veću prosječnu gustoću naseljenosti u odnosu na jugoistočni dio iste regije, a neki od glavnih razloga koji su utjecali na to su svakako i povoljan geografski položaj, blizina gradova Županje i

Vinkovaca što ujedno označava veću mogućnost zaposlenja, blizina trgovačkih centara i adekvatne zdravstvene usluge. Županja kao središte promatranog područja ima najveću prosječnu gustoću naseljenosti s 241 stan./km², i uz naselje Gunja (120 stan./km²), jedina ima veću prosječnu gustoću naseljenosti u odnosu na Republiku Hrvatsku i u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju.

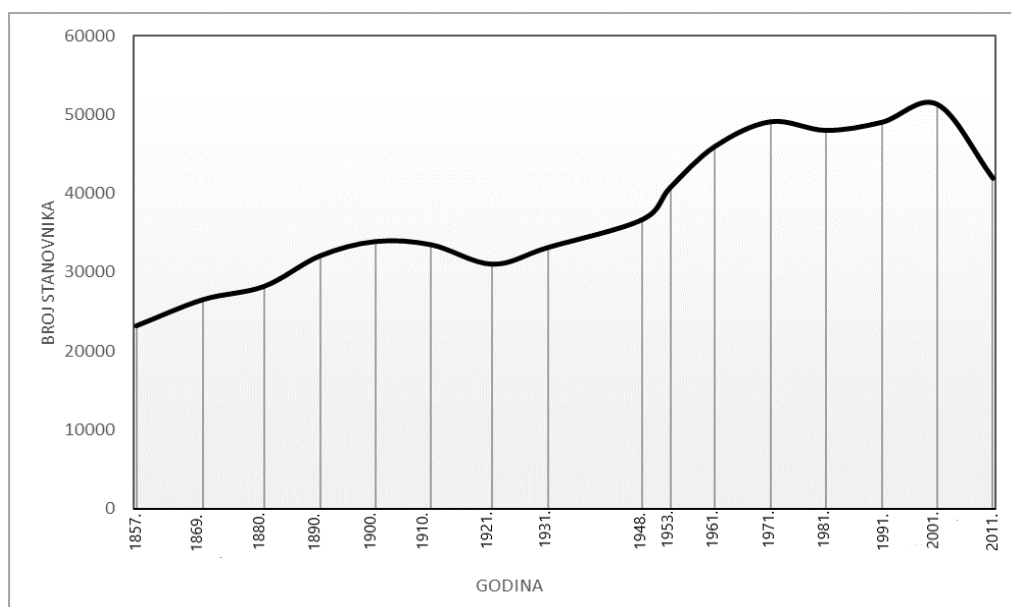
Slika 2. Gustoća naseljenosti Županijske Posavine 2011. godine na razini naselja

Izvor: izrada autora prema Popisu stanovništva 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

5.2. Opće (ukupno) kretanje stanovništva

Prema Nejašmiću (2005) je opće kretanje stanovništva rezultat prirodnog kretanja i migracije, a taj rezultat se utvrđuje na temelju popisa stanovništva. Promatraju li se podaci o broju stanovnika od prvog modernog popisa iz 1857. godine do posljednjeg provedenog popisa 2011. godine, vidljivo je povećanje broja stanovnika Županijske Posavine za 81,1% (Slika 3.).

U prvom promatranom razdoblju od 1857. godine do 1900. godine je broj stanovnika porastao za čak 46,4%. (Tablica 1.) No, početkom 20. stoljeća dolazi do blagog smanjenja broja stanovnika. Već je popisom iz 1910. godine vidljiv blagi pad stanovnika za 1,2% (u apsolutnim brojkama je to smanjenje za 409 stanovnika) u odnosu na popis iz 1900. godine, a isti je trend smanjenja vidljiv i na popisu iz 1921. godine kada smanjenje iznosi 7,4% u odnosu na popis iz 1910. godine. U tom drugom promatranom razdoblju (1900.-1921.), Prvi svjetski rat se može smatrati jednim od najvećih uzročnika smanjenja ukupnog broja stanovnika na području Županijske Posavine. Što se trećeg razdoblja tiče (1921.-1991.), bilježi se konstantan porast broja stanovnika, izuzev popisa iz 1981. godine. Najveći utjecaj na povećanje broja stanovnika, posebice nakon Dugog svjetskog rata je imalo poslijeratno povećanje rađanja, kao i doseljavanje, kada je zbog plodne zemlje velik broj stanovnika Dalmatinske zagore, sjeverozapadne Hrvatske i sjevernih područja Bosne i Hercegovine migrirao u Slavoniju, a time i u područje Županijske Posavine. Popisom iz 1991. godine je zabilježen porast stanovnika za 58,2% u odnosu na popis iz 1921. godine. Posljednje, odnosno četvrto razdoblje (1991.-2011.) je najnepovoljnije u smislu ukupnog kretanja stanovništva jer je došlo do pada broja stanovnika za 14,5%. Uz gubitke prouzrokovane Domovinskim ratom, spor povratak stanovništva u ratom pogođeno područje, podijeljene zajednice i negativna prirodna promjena su zaslužni za pad broja stanovnika u posljednjem razdoblju.

Slika 3. Ukupno (opće) kretanje stanovništva Županijske Posavine 1857.-2011.

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb (www.dzs.hr); Popis stanovništva 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, www.dzs.hr

Tablica 1. Promjena ukupnog broja stanovnika Županijske Posavine od 1857. do 2011. godine

Godina	Broj stanovnika	Apsolutna promjena	Verižni indeks	Bazni indeks	Aritmetička stopa porasta/pada
1857.	23139	-	-	100	-
1869.	26482	3343	114,4	114,4	1,12
1880.	28167	1685	106,4	121,7	0,56
1890.	32030	3863	113,7	138,4	1,28
1900.	33870	1840	105,7	146,4	0,56
1910.	33461	-409	98,8	144,6	-0,12
1921.	30989	-2472	92,6	133,9	-0,70
1931.	33108	2119	106,8	143,1	0,66
1948.	36674	3566	110,8	158,5	0,60
1953.	40748	4074	111,1	176,1	2,10
1961.	45960	5212	112,8	198,6	1,50
1971.	49107	3147	106,8	212,2	0,66
1981.	48001	-1106	97,7	207,4	-0,23
1991.	49026	1025	102,1	211,9	0,21
2001.	51301	2275	104,6	221,7	0,45
2011.	41906	-9395	81,7	181,1	-2,02

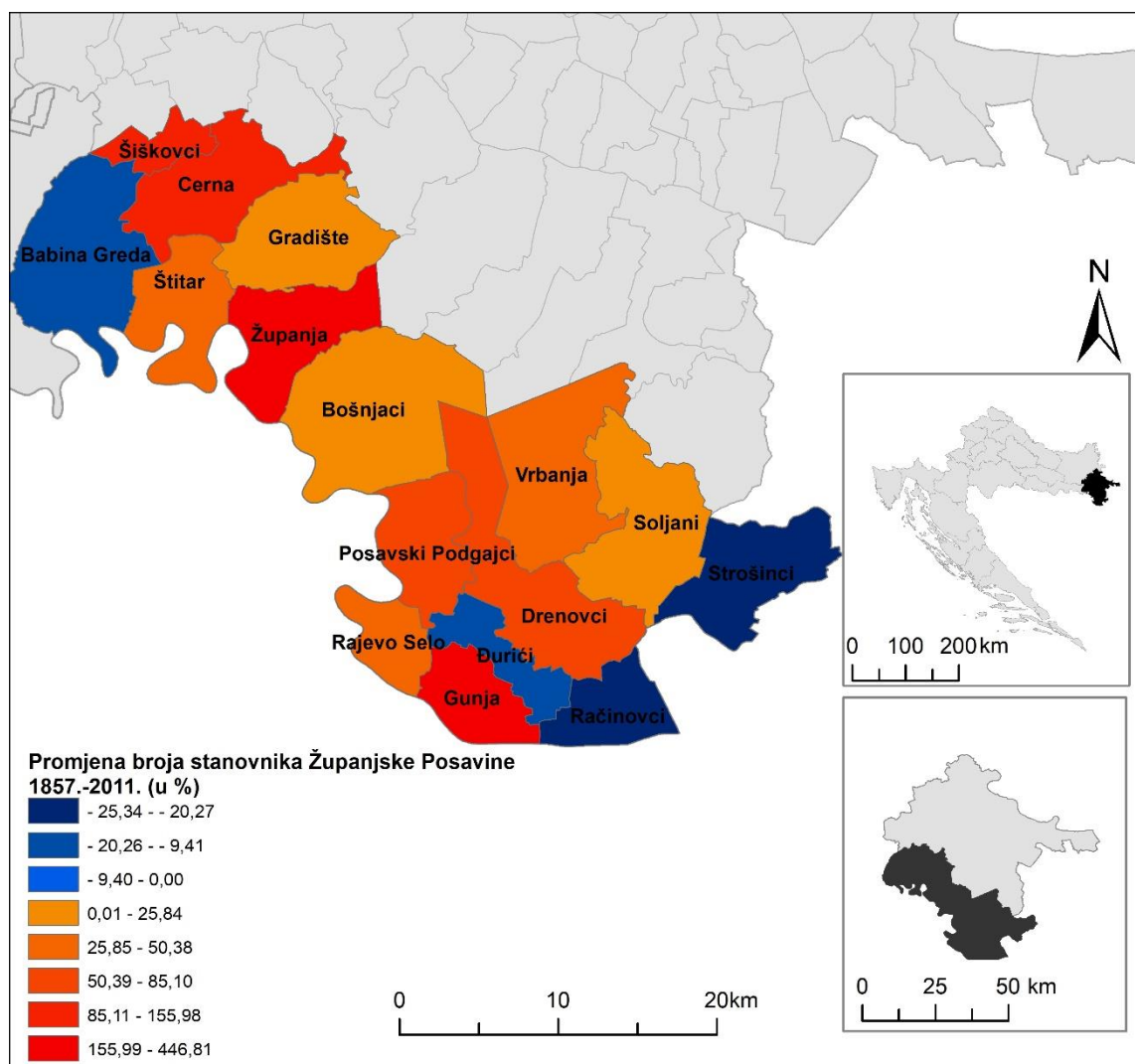
Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Županijska Posavina je u posljednjem međupopisnom razdoblju izgubila nešto više od 9 tisuća stanovnika, a indeks popisne promjene iznosi 81,7. Kako je indeks popisne promjene u posljednjem međupopisnom razdoblju na razini Vukovarsko-srijemske županije iznosio 87,7 (Živić i dr., 2017), uočljiva je nepovoljnija situacija u Županijskoj Posavini jer stopa ukupne depopulacije u Županijskoj Posavini iznosi -18,3% u odnosu na -12,3% koliko iznosi na razini Vukovarsko-srijemske županije. Kako je stopa ukupne depopulacije Vukovarsko-srijemske županije među najvišima u Republici Hrvatskoj, a prema intenzitetu promjene popisnog kretanja stanovnika pripada tipu izumiranja (Živić i dr., 2017), upravo tom najnepovoljnijem tipu pripada i područje Županijske Posavine – stopa ukupne depopulacije veća je za 6% u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju.

Promatraju li se podaci o kretanju broja stanovnika na razini naselja od prvog popisa 1857. do posljednjeg popisa iz 2011. godine, najveći porast broja stanovnika bilježi Županja,

gdje je došlo do porasta s 2.211 osoba na 12.090 osoba, odnosno došlo je do povećanja za 9.879 osoba ili za 446,81% (Slika 4.). Slijedi Gunja čiji se broj povećao sa 771 stanovnika na 3.732 stanovnika, tj. za 2.961 osoba ili za 384,05%. Povećanje za 2.310 osoba ili za 155,98% bilježi Cerna, odnosno s 1.481 osoba na 3.791 osoba. Promatra li se dalje povećanje u relativnom iznosu, slijedi naselje Šiškovci gdje se broj stanovnika povećao za 141,44%, zatim slijede Posavski Podgajci s povećanjem za 85,10%, Drenovci sa 62,30%, Vrbanja s 50,38%, Štitar i Rajevo Selo s 31,42%, Bošnjaci s 25,84%, Soljani s 18,68% i Gradište s 4,37%. U istom promatranom razdoblju četiri naselja bilježe smanjenje broja stanovnika. Naselje Strošinci bilježi smanjenje za 167 stanovnika ili 25,34%, odnosno sa 659 stanovnika iz 1857. godine na 492 stanovnika 2011. godine. Smanjenje za 20,27%, odnosno za 178 osoba bilježe Račinovci, a slijede Đurići gdje je došlo do smanjenja za 16,86%. Babina Greda bilježi smanjenje s 3.943 stanovnika na 3.572 stanovnika; apsolutno gledano došlo je do smanjenja za 371 osobu, a relativno smanjenje iznosi 9,41%.

Naselja koja se nalaze na samoj periferiji Županijske Posavine, Strošinci i Račinovci, doživjela su najveću stopu smanjenja stanovništva od 1857. do 2011. godine. Udaljenost od većih sredina, nedostatak sportsko-rekreacijskih i zabavnih sadržaja, otežan i dugotrajan put do liječnika, srednje škole, a u današnjem vremenu i do trgovačkih centara, kao i brojne druge poteškoće s kojima se susreću osobe koje žive u udaljenim seoskim područjima, uvelike utječu na smanjenje stanovnika takvih područja. S druge strane, naselja koja se nalaze bliže gradskom području, u ovome slučaju uz Županju, imaju porast broja stanovnika u promatranom razdoblju. Nadalje, naselje Gunja koje nakon Županje bilježi najveći porast stanovništva, ujedno je i granični prijelaz prema Gradu Brčko u susjednoj Bosni i Hercegovini, stoga je pretpostavka kako je za visok porast stanovništva u Gunji u promatranom razdoblju također zaslužan njezin položaj uz gradsko naselje.

Slika 4. Promjena broja stanovnika Županijske Posavine između 1857.-2011.

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

5.3. Kretanje broja stanovnika Županijske Posavine u međupopisnom razdoblju 2001.-2011.

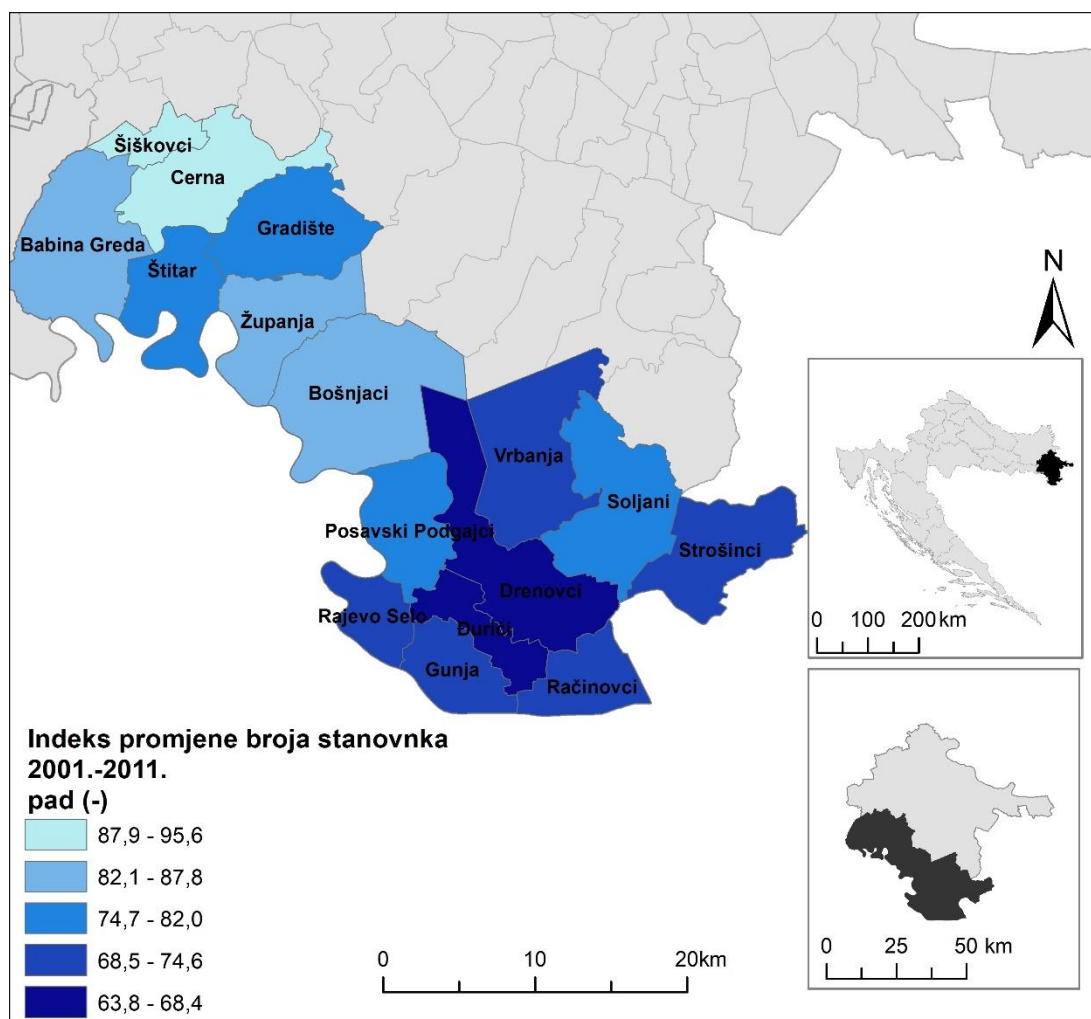
Sva naselja koja se nalaze na području Županijske Posavine imaju ukupnu depopulaciju kao tip kretanja broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011. (Tablica 2.). Zabrinjavajući je podatak da sva naselja (izuzev naselja Šiškovci i Cerna) imaju stopu međupopisnog smanjenja stanovništva preko 10%. U najnepovoljnijem položaju se nalazi naselje Drenovci koji bilježe stopu smanjenja stanovništva za čak 36,3%, a slijedi naselje Đurići s 31,6% (Slika 5.). U skupini naselja koja bilježe smanjenje stanovništva između 10% i 20% se nalaze sljedeća naselja: Štitar (-18,4%), Županja (-12,2%), Bošnjaci (-16,3%), Babina Greda (-16,2%), Posavski Podgajci (-20%), Gradište (-18%) i Soljani (-19,9%). Naselja koja imaju stopu smanjenja stanovništva između 20% i 30% u posljednjem međupopisnom razdoblju su:

Račinovci (-28,7%), Rajevo Selo (-29,9%), Gunja (-25,8%), Strošinci (-26,3%) i Vrbanja (-25,4%). Uz Šiškovce (-4,4%) još samo naselje Cerna bilježi smanjenje stanovništva u posljednjem međupopisnom razdoblju za manje od 10%, odnosno u Cerni je došlo do smanjenja za 8,6%.

Tablica 2. Promjena broj stanovnika Županijske Posavine prema naseljima između 2001. i 2011. godine

Naselje	Broj stanovnika		Apsolutna promjena	Indeks promjene
	2001.	2011.		
Štitar	2608	2129	-479	81,6
Županja	13775	12090	-1685	87,8
Babina Greda	4262	3572	-690	83,8
Bošnjaci	4653	3901	-752	83,8
Cerna	4149	3791	-358	91,4
Šiškovci	841	804	-37	95,6
Drenovci	3049	1946	-1103	63,8
Đurići	418	286	-132	68,4
Posavski Podgajci	1568	1255	-313	80,0
Račinovci	982	700	-282	71,3
Rajevo Selo	1407	987	-420	70,1
Gradište	3382	2773	-609	82,0
Gunja	5033	3732	-1301	74,2
Soljani	1554	1245	-309	80,1
Strošinci	668	492	-176	73,7
Vrbanja	2952	2203	-749	74,6
UKUPNO	51301	41906	-9395	81,7

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Slika 5. Indeks međupopisne promjene broja stanovnika Županijske Posavine 2001.-2011.

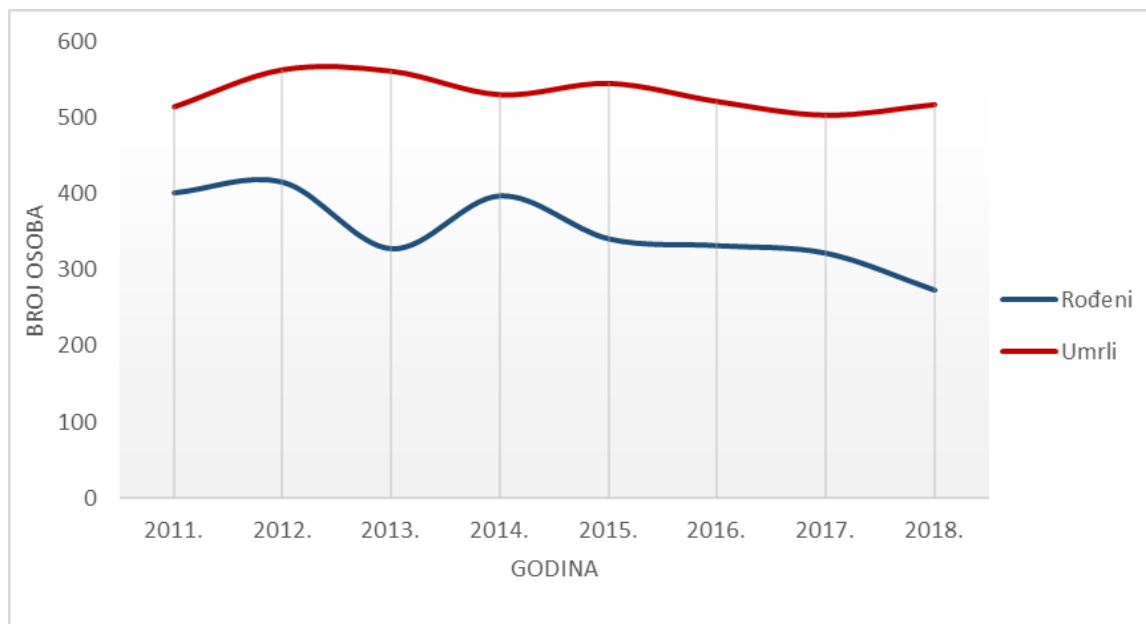
Izvor: Izrada autora prema podacima iz Tablice 2.

Prema Slici 5., naselja koja se nalaze uz grad Županju imaju povoljnije pokazatelje indeksa međupopisne promjene stanovnika u razdoblju 2001.-2011. godine u odnosu na naselja jugoistočnog dijela koja bilježe mnogo nepovoljnije pokazatelje. Kao što je već i objašnjeno, naselja su to koja su udaljenija od Županje i koja se bore s nedostatkom sportsko-rekreacijskih i drugih sadržaja, neadekvatnom prometnom povezanošću, nedostatnom zdravstvenom uslugom, slabijom mogućnošću zapošljavanja itd.

5.4. Prirodno kretanje stanovništva

Prema Nejašmiću (2005) pojam prirodnog kretanja stanovništva sugerira prisutnost bioloških, odnosno prirodnih činitelja i procesa u navedenom kretanju. Prirodno kretanje se ne oblikuje isključivo pod djelovanjem bioloških pojava, već u tom kretanju važnu ulogu imaju kulturni, psihološki, društveno-gospodarski i drugi čimbenici (Nejašmić, 2008). Glavne sastavnice prirodnog kretanja su rodnost (natalitet) i smrtnost (mortalitet), a njihova je

rezultanta inkrement, tj. prirodni prirast koji znači višak broja rođenih u odnosu na broj umrlih. U slučaju da je stanje obrnuto, odnosno da je broj umrlih veći od broja rođenih, dobije se negativan prirodni prirast tj. prirodno smanjenje ili depopulaciju. U teoriji je moguć i nulti prirast ili prirodna stagnacija, kada je jednak broj rođenih i broj umrlih osoba. Promatrano na razini Županijske Posavine od posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine do 2018. godine, bilježi se konstantna negativna prirodna promjena, odnosno broj umrlih je u svim promatranim godinama veći od broja rođenih (Slika 6.).

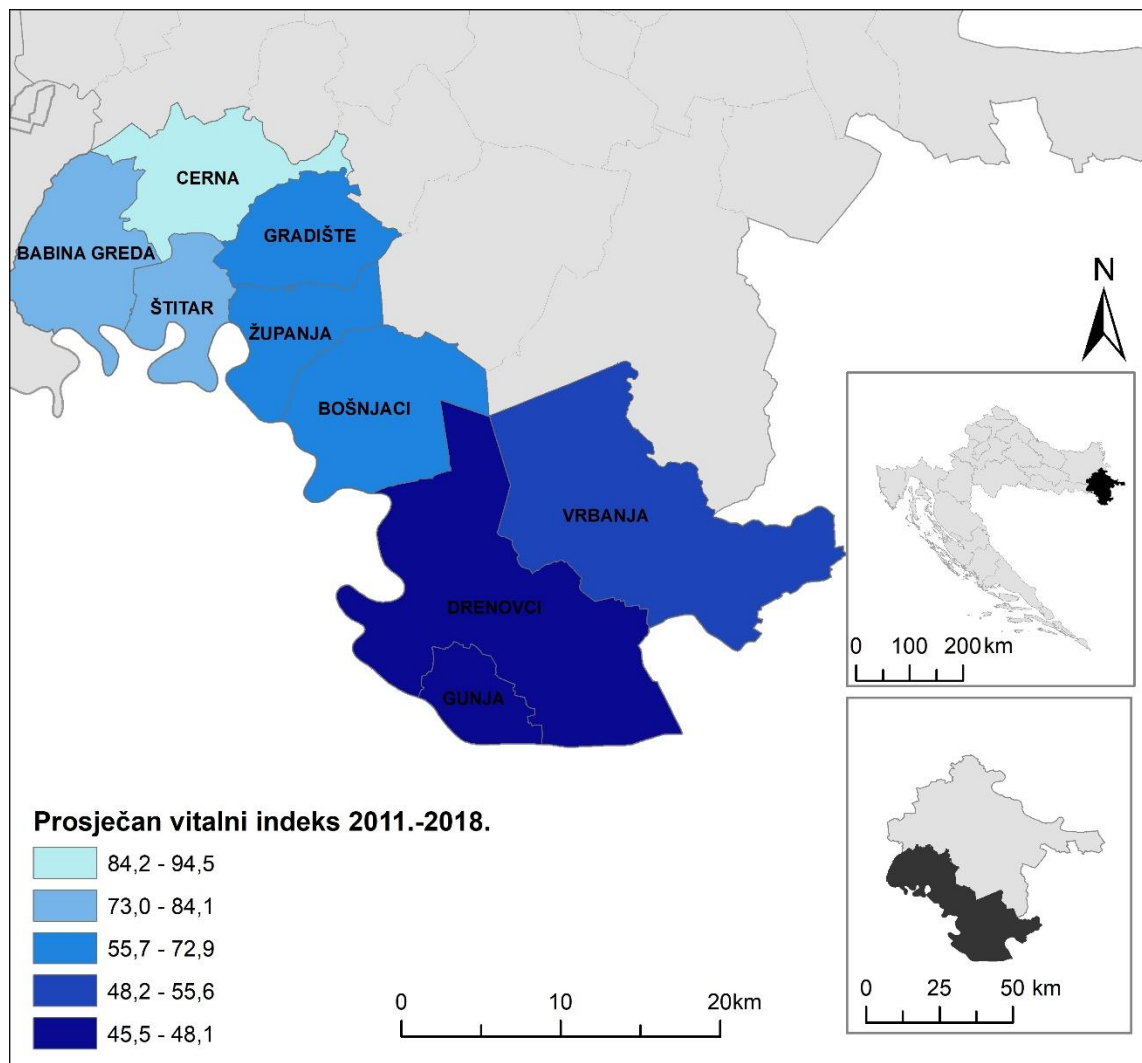
Slika 6. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Županijske Posavine 2011.-2018.

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli), Živorodeni prema aktivnosti majke po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Najmanja razlika između broja rođenih i broja umrlih je zabilježena u prvoj promatranoj godini, odnosno 2011. godini kada je preminulo 113 osoba više nego što je rođeno, dok je najveća razlika zabilježena 2018. godine, kada je apsolutna promjena na razini Županijske Posavine iznosila -245 osoba (Tablica 3.). Od posljednjeg popisa stanovništva pa do trenutno dostupnih podataka iz 2018. godine, Županijska Posavina je samo prirodnim putem izgubila 1.450 osoba.

Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks koji označava broj živorođenih osoba na 100 umrlih. Ako je vitalni indeks veći od 100 dolazi do prirodnog povećanja stanovništva, ako je manji od 100 doći će do prirodnog smanjenja, a ako vitalni indeks iznosi 100 doći će do prirodne stagnacije. Godine 2011. je vitalni indeks iznosio 78,1, odnosno 78

osoba je rođeno na 100 umrlih. Podaci iz 2018. godine su zabrinjavajući jer vitalni indeks iznosi samo 52,7, što znači da je rođeno gotovo duplo manje osoba nego što je umrlo.

Slika 7. Prosječan vitalni indeks stanovništva Županijske Posavine u razdoblju 2011.–2018.

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Prosječan vitalni indeks¹ za promatrano razdoblje je iznosio 66, što znači da je u prosjeku rođeno 66 osoba na 100 umrlih. Promatra li se prosječan vitalni indeks u razdoblju od posljednjeg popisa iz 2011. do 2018. godine, vidljiva je velika razlika između udaljenijih i perifernih područja u odnosu na područja koja se nalaze bliže gradskom području. Tako najnepovoljniji prosječni vitalni indeks u promatranom razdoblju imaju općine Drenovci i Gunja, a slijedi općina Vrbanja (Slika 7.). Prosječni vitalni indeks za Općinu Drenovci iznosi

¹ Prosječni vitalni indeks je računat prema formuli: $Vi = (N/M) * 100$ (gdje je N ukupan broj živorođenih, a M ukupan broj umrlih). Kada su se dobili podaci za svaku pojedinu godinu oni su se zbrojili i podijelili sa brojem promatranih godina.

svega 45,5, dok je za Općinu Gunja neznatno veći i iznosi 48,1. Općina Vrbanja je u istom razdoblju imala prosječno 56 rođenih na 100 umrlih (vitalni indeks 55,6), Općina Bošnjaci 67 rođenih na 100 umrlih (vitalni indeks 67,4), Općina Gradište je imala vitalni indeks 68,0, a Grad Županja 72,9. Najpovoljnije pokazatelje vitalnog indeksa bilježe općine Babina Greda (vitalni indeks 81,0), zatim Štitar s vitalnim indeksom 84,1 te Općina Cerna koja ima najviši vitalni indeks koji iznosi 94,5.

Natalitet ili rodnost je pozitivna sastavnica prirodnog kretanja stanovništva koja utječe na porast stanovništva (Nejašmić, 2005). Natalitet označava broj rođenja na određenom području u određenom vremenu, a stopa nataliteta se računa na način da se broj živorođene djece podjeli s ukupnim stanovništvom i pomnoži s 1000 (Nejašmić, 2008). Razina opće stope nataliteta nije samo pod utjecajem starosne strukture, već ona ovisi i o socijalnim, ekonomskim, kulturnim, psihološkim i drugim čimbenicima. Stope do 15‰ se smatraju niskim stopama, stope od 15‰ do 25‰ se smatraju srednjim natalitetom, a visokim natalitetom se smatraju stope veće od 25‰.

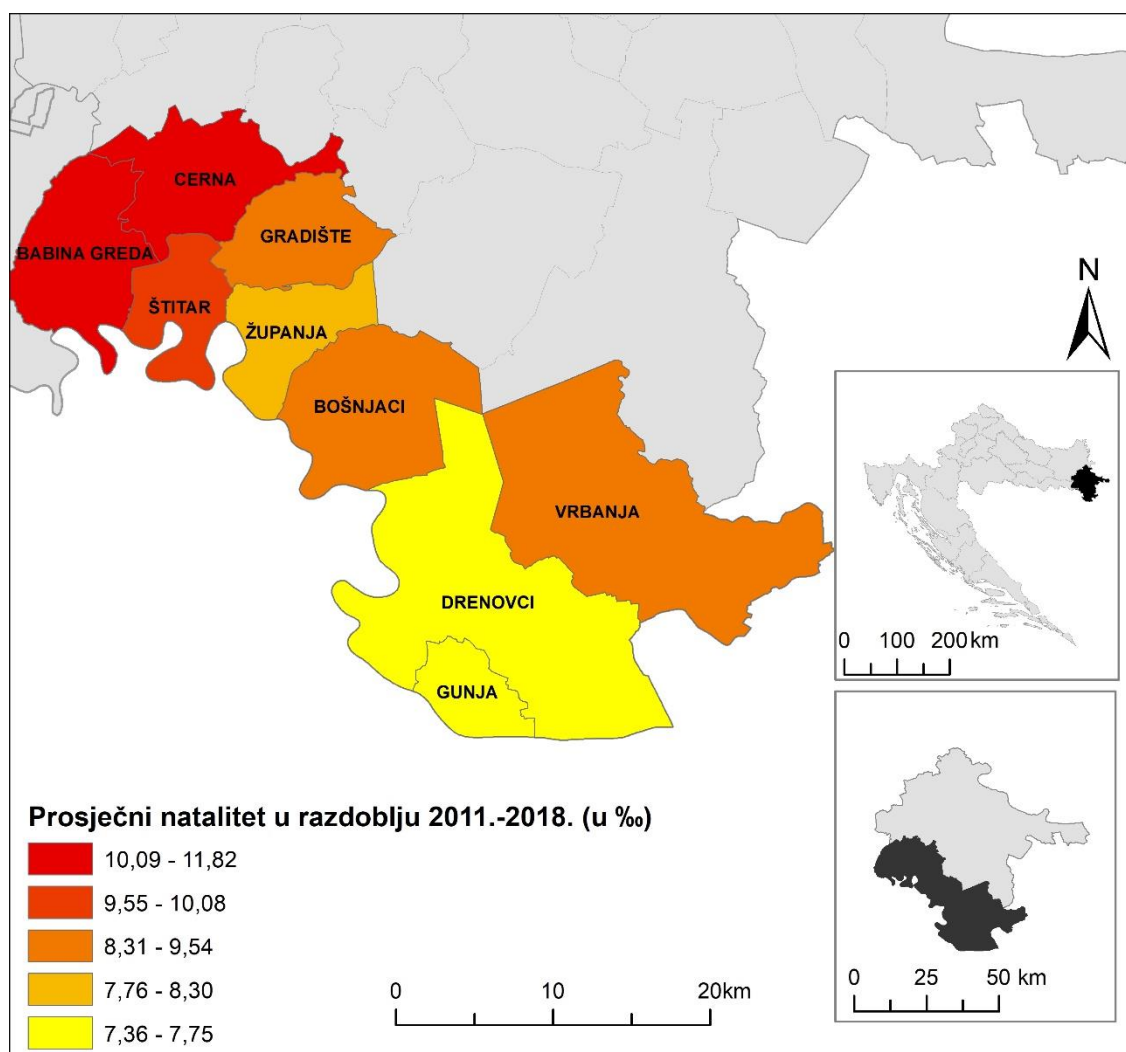
Prema navedenome, stope nataliteta u svim promatranim godinama u Županjskoj Posavini su niske (Tablica 3.). Najviša zabilježena stopa nataliteta od posljednjeg popisa je bila u 2012. godini i iznosila je samo 10,18‰, a druga najviša zabilježena stopa od 10,04‰ bila je u 2014. godini. Čak šest puta u osam promatranih godina je stopa nataliteta iznosila manje od 10‰. Najniža zabilježena stopa nataliteta je bila u 2013. godini i iznosila je samo 8,13‰, dok je druga najniža zabilježena stopa nataliteta bila u 2018. godini i iznosila je 8,14‰.

Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva Županjske Posavine 2011.-2018.

Godina	Rođeni	Umrli	Apsolutna promjena	Vitalni indeks	Natalitet	Mortalitet	Prirodna promjena
2011.	402	515	-113	78,1	9,73	12,47	-2,74
2012.	416	564	-148	73,8	10,18	13,80	-3,62
2013.	328	562	-234	58,4	8,13	13,93	-5,80
2014.	398	531	-133	75,0	10,04	13,40	-3,36
2015.	341	546	-205	62,5	8,85	14,17	-5,32
2016.	332	522	-190	63,6	8,97	14,10	-5,13
2017.	322	504	-182	63,9	9,25	14,49	-5,23
2018.	273	518	-245	52,7	8,14	15,44	-7,30
Ukupno	2812	4262	-1450	66,0	u ‰	u ‰	u ‰

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli), Živorodeni prema aktivnosti majke po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Za potrebe rada je izračunat prosječni natalitet na razini jedinica lokalne samouprave u razdoblju 2011.-2018. godine.² Promatraju li se razlike u natalitetu na razini jedinica lokalne samouprave, vidljivi su dispariteti između općina koje se nalaze u središnjem i zapadnom dijelu u odnosu na općine u južnom dijelu (Slika 8.).

Slika 8. Prosječni natalitet u jedinicama lokalne samouprave Županijske Posavine za razdoblje 2011.-2018. (u ‰)

Izvor: Izrada autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Najmanji prosječni natalitet ima Općina Gunja, a on iznosi 7,36‰, a slijedi Općina Drenovci čiji natalitet iznosi 7,75‰. Prosječni natalitet u Gradu Županji iznosi 8,30‰, u Općini Vrbanja 9,32‰, Općini Bošnjaci 9,39‰, Općini Gradište 9,54‰. Općine čiji prosječni natalitet

² Prosječni natalitet je računat prema formuli: $n = (N/P) \cdot 1000$ (gdje je N ukupan broj živorođenih, a P prosječan broj stanovnika). Kada su se dobili podaci za svaku pojedinu godinu oni su se zbrojili i podijelili sa brojem promatranih godina. Prosječan broj stanovnika za pojedinu godinu je računat prema formuli $P_{t+n} = P_t + (N - M) + (U - I)$ (gdje je P_{t+n} broj stanovnika na kraju promatranog razdoblja, P_t broj stanovnika na početku promatranog razdoblja, N natalitet, M mortalitet, U useljeni i I iseljeni).

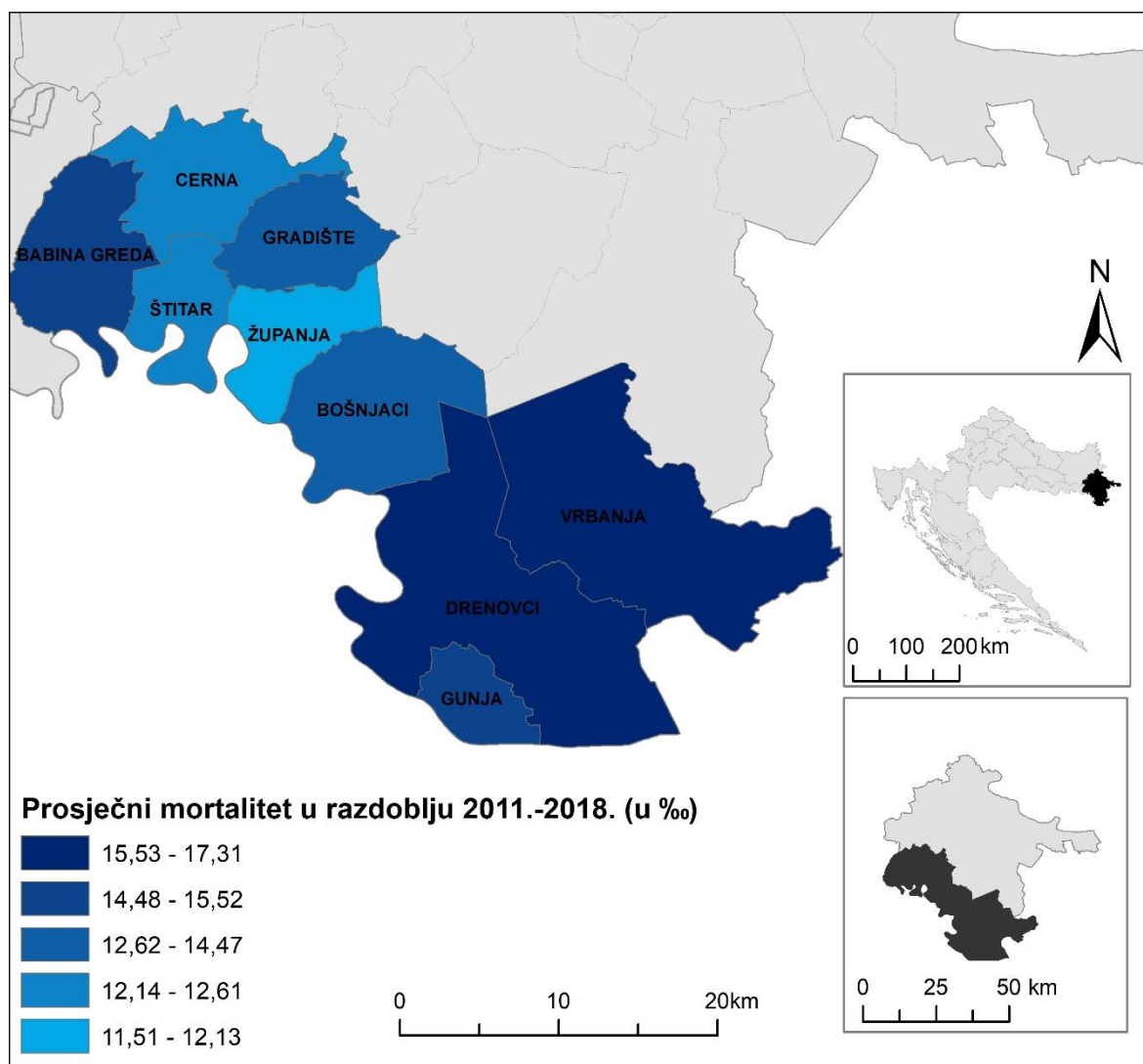
u promatranom razdoblju iznosi preko 10‰ su: Štitar s 10,08‰, Cerna s 11,32‰ i Babina Greda s 11,82‰.

Za razliku od nataliteta koji označava pozitivnu komponentu prirodnog kretanja, mortalitet je negativna komponenta prirodnog kretanja. Mortalitet označava broj umrlih osoba u određenom teritoriju u promatranom razdoblju. Mortalitet se, baš kao i natalitet, najčešće računa u promilima, a u broj umrlih se ne uračunavaju mrtvorodena djeca (Nejašmić, 2008). Opća stopa mortaliteta prikazuje odnos između broja umrlih i ukupnog broja stanovnika u određenom razdoblju. Razina smrtnosti je određena biološkim i gospodarskim čimbenicima, dok i drugi čimbenici poput primjerice ekoloških (prirodno okruženje) mogu imati veliki utjecaj na smrtnost.

U svim promatranim godinama su stope mortaliteta veće nego stope nataliteta (Tablica 3.). Najniža zabilježena stopa mortaliteta bila je 2011. godine kada je iznosila 12,47‰, dok je 2018. godine zabilježena najveća stopa mortaliteta od 15,44‰. Najveća razlika između stope nataliteta i mortaliteta je bila upravo 2018. godine, kada je mortalitet bio veći za 7,30‰, dok je najmanja razlika bila 2011. godine kada je zabilježen veći mortalitet o odnosu na natalitet za 2,74‰.

Promatra li se prosječan mortalitet³ na razini jedinica lokalne samouprave u razdoblju 2011.-2018. godine, uočljive su razlike između pojedinih jedinica. Najnepovoljnija situacija je u Općini Drenovci gdje prosječan mortalitet iznosi 17,31‰, zatim Općini Vrbanja s prosječnim mortalitetom 16,91‰ (Slika 9.). Najmanji prosječan mortalitet u promatranom razdoblju ima Grad Županja čiji mortalitet iznosi 11,51‰, odnosno prosječno godišnje umire 12 osoba na 1000 stanovnika.

³ Prosječni mortalitet je računan prema formuli: $m = (M/P) * 1000$ (gdje je M ukupan broj umrlih, a P prosječan broj stanovnika). Kada su se dobili podaci za svaku pojedinu godinu oni su se zbrojili i podijelili sa brojem promatranih godina. Prosječan broj stanovnika za pojedinu godinu je računan prema formuli $P_{t+n} = P_t + (N - M) + (U - I)$ (gdje je P_{t+n} broj stanovnika na kraju promatranog razdoblja, P_t broj stanovnika na početku promatranog razdoblja, N natalitet, M mortalitet, U useljeni i I iseljeni).

Slika 9. Prosječni mortalitet u jedinicama lokalne samouprave Županijske Posavine za razdoblje 2011.-2018. (u ‰)

Izvor: Izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Županijska Posavina je negativnom prirodnom promjenom od 2011. do 2018. godine izgubila 1.450 stanovnika (Tablica 4.). Izuzmemo li podatke za Općinu Cerna za 2011. i 2012. godinu, u svim ostalim jedinicama lokalne samouprave u svakoj promatranoj godini je broj umrlih bio veći od broja rođenih. Najveće smanjenje stanovnika prirodnom komponentom je zabilježeno u Općini Drenovci, gdje je u promatranom razdoblju 358 osoba više umrlo nego rođeno. Nakon Općine Drenovci, drugo najveće smanjenje za 275 stanovnika je zabilježeno u Gradu Županji, dok je Općina Gunja prirodnom komponentom izgubila 221 osobu. Najmanji apsolutni pad broja stanovnika zbog većeg broja umrlih od rođenih od 2011. do 2018. godine je zabilježeno u Općini Cerna koja je izgubila 26 stanovnika, a slijedi Općina Štitar gdje je 35 osoba više umrlo nego rođeno.

Tablica 4. Apsolutna prirodna promjena jedinica lokalne samouprave Županjske Posavine

Prirodna promjena	Godina								Ukupno
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	
Babina Greda	-1	-2	-17	6	-11	-10	-40	-12	-87
Bošnjaci	-14	-13	-17	-4	-20	-23	-12	-29	-132
Cerna	7	6	-5	-1	-2	-14	-4	-13	-26
Drenovci	-37	-56	-56	-52	-30	-51	-27	-49	-358
Gradište	-4	-17	-9	-4	-28	-20	-8	-10	-100
Gunja	-20	-27	-41	-45	-31	-18	-24	-15	-221
Štitar	-5	4	-5	8	-9	-5	-9	-14	-35
Vrbanja	-23	-32	-35	-13	-34	-23	-24	-32	-216
Županja	-16	-11	-49	-28	-40	-26	-34	-71	-275
UKUPNO	-113	-148	-234	-133	-205	-190	-182	-245	-1450

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli), Živoorođeni prema aktivnosti majke po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Usporede li se podaci od posljednjeg popisa iz 2011. do 2018. godine o prosječnom vitalnom indeksu, prosječnom natalitetu i mortalitetu Županjske Posavine s podacima Vukovarsko-srijemske županije, uočljiva je sličnost pokazatelja. Tako je primjerice prosječan vitalni indeks Vukovarsko-srijemske županije od 2011. do 2018. godine iznosio 65,9, što je neznatno niže u odnosu na vitalni indeks Županjske Posavine koji je u istom razdoblju iznosio 66,0. Prosječni natalitet u istom razdoblju na razini županije je iznosio 8,96, dok je u Županjskoj Posavini iznosio 9,16. Prosječan mortalitet je u promatranom razdoblju na razini županije iznosio 13,68, dok je prosječna godišnja stopa mortaliteta na razini Županjske Posavine bila nešto nepovoljnija i iznosila je 13,97. Kako Vukovarsko-srijemska županija trenutačno ima vrlo loša obilježja bioreprodukcije stanovništva, u budućnosti će nizak natalitet značiti sve manji priljev stanovništva u reproduktivnu i radno sposobnu dob, ubrzanje procesa starenja i otvaranje problema supstitucije stanovništva i radne snage, što će otvoriti i osjetljivo pitanje migracija (Živić i dr., 2017.). Kako su pokazatelji bioreprodukcije stanovništva Županjske Posavine slični pokazateljima na razini županije, za očekivati je iste demografske izazove, pogotovo ako se u obzir uzme činjenica kako je Županjska Posavina granično i potencijalno tranzitno područje otvoreno ilegalnim, ali i legalnim migracijskim strujama koje u trenutnim uvjetima opće depopulacije mogu otvoriti brojna sigurnosna i društvena pitanja (Živić i dr., 2017).

5.5. Prostorna pokretljivost stanovništva

Migracija, odnosno selidba, označava prostornu pokretljivost stanovništva u određenom vremenu i prostoru. Prema Friganoviću (1989) je migracija jedno od temeljnih svojstava čovjekova nagona za kretanjem, njegova egzistencijalna nužnosti i refleksi njegove znatiželje.

Pod migracijom se razumijevaju sve promjene mjesta stalnog boravka neovisno je li riječ o preseljenju trajne naravi, preseljenju privremene naravi ili preseljenju na manju ili veću udaljenost. Za razliku od migracije koja razumijeva promjenu mjesta stalnog boravka, cirkulacija označava različite oblike pokretljivosti koje su uglavnom kratkotrajne, učestale ili ciklične sa zajedničkim obilježjem izostanka namjere za dugotrajnom ili stalnom promjenom boravišta (Nejašmić, 2005). U ovome poglavlju će se detaljnije objasniti migracijske komponente, odnosno imigracija i emigracija na području Županijske Posavine. Iako je Županijska Posavina danas jedno od žarišta emigracije, to nije oduvijek bilo tako, nego suprotno, nekoliko puta je kroz prošlost ovo područje bilo poželjno za doseljavanje, baš kao i cijela Slavonija (Lajić i Bara, 2009), a zadnji veći val doseljenika je bio za vrijeme i nakon Domovinskog rata kada je cijela Vukovarsko-srijemska županija, pa stoga i Županijska Posavina, bila odredištem brojnih izbjegličkih struja ponajviše iz Bosanske Posavine (Živić, 2007). Što se emigracijske komponente tiče, posljednji jači emigracijski val počinje 2008. godine prouzrokovao globalnom ekonomskom krizom, a on se intenzivirao ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine (Pokos, 2017). Potrebno je napomenuti i da se pravi razmjeri iseljavanja ne znaju jer mnogi stanovnici prije iseljavanja ne odjave prebivalište, iako su prema *Zakonu o prebivalištu* iz 2012. godine to dužni učiniti (Pokos, 2017).

Promatraju li se ukupne migracije⁴ na razini cijele Županijske Posavine od posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine do 2018. godine, uočljiv je negativan migracijski saldo kroz čitavo promatrano razdoblje (Tablica 5.). Promatrano u apsolutnim brojkama, ukupno je doseljeno⁵ 4.184 osoba u promatranom razdoblju, dok je u istom razdoblju ukupno odseljeno⁶ čak 11.085 osoba. Uočljiv je trend porasta emigracije od 2013. godine i ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Najviše odseljenih je bilo u 2017. godini kada se odselilo 2.567 osoba, u 2016. godini je odseljeno 1.799 osoba, a 2018. godine 1.581 osoba; najmanje osoba se odselilo u 2012. godini kada je otišlo 808 osoba. Najviše doseljenih osoba se bilježi u posljednjoj promatranoj godini, kada se doselilo 587 osoba, dok se najmanje osoba, njih 465, doselilo u 2016. godini.

⁴ Podaci o odseljenima i doseljenima se bilježe na godišnjoj razini; u slučaju da je neka osoba u više navrata napuštala područje Županijske Posavine i ponovno se vraćala, postoji mogućnost da je ona zabilježena onoliko puta koliko je odlazila i vraćala se.

⁵ U kategoriji ukupno doseljeno su oni koji su doseljeni iz drugog grada/općine iste županije, doseljeni iz druge županije i doseljeni iz inozemstva.

⁶ U kategoriji ukupno odseljeno su oni koji su se odselili u drugi grad/općinu u istoj županiji, u drugu županiju, ili su se iselili u inozemstvo.

Tablica 5. Ukupan migracijski saldo Županjske Posavine 2011.-2018.

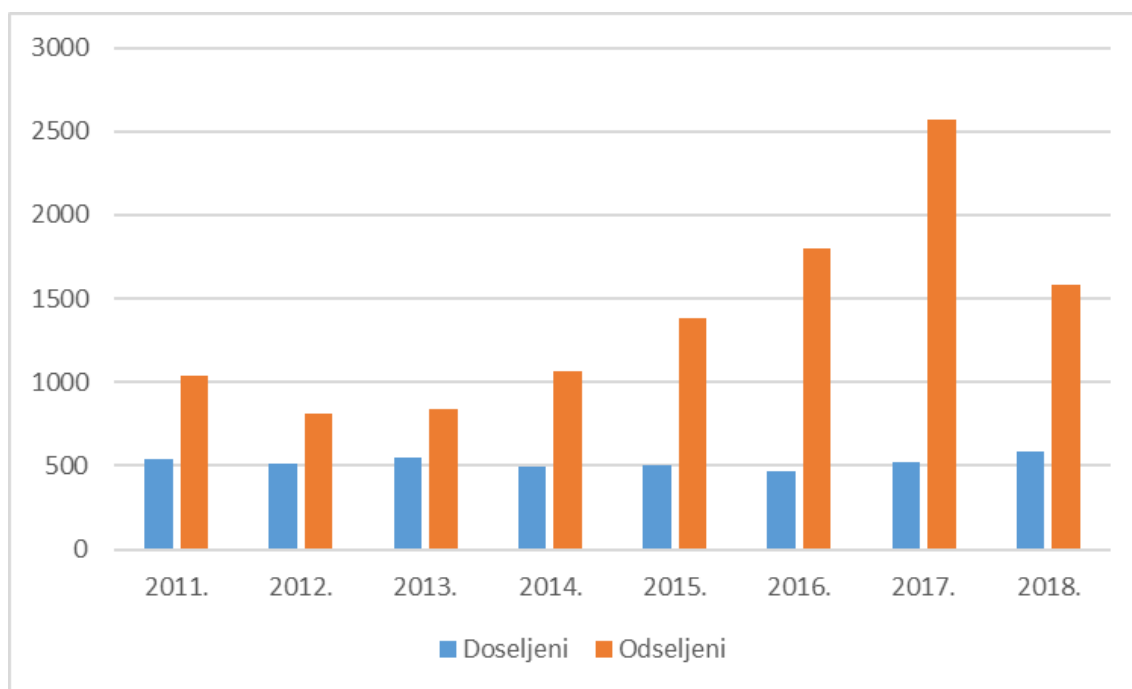
Godina	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo
2011.	542	1035	-493
2012.	517	808	-291
2013.	551	841	-290
2014.	494	1069	-575
2015.	505	1385	-880
2016.	465	1799	-1334
2017.	523	2567	-2044
2018.	587	1581	-994
UKUPNO	4184	11085	-6901

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

U promatranom razdoblju od osam godina, razlika između broja doseljenih i broja odseljenih iznosi 6.901 osoba⁷. Uzme li se u obzir kako je čitava Županjska Posavina prema popisu iz 2011. godine brojila 41.906 stanovnika, Županjska Posavina je u samo osam godina migracijskom komponentom izgubila 16,47% stanovnika⁸. Najveća razlika između broja odseljenih i broja doseljenih je bila u 2017. godini kada se 2.044 osoba više odselilo nego što se doselilo (Slika 10.), slijedi 2016. godina kada je migracijski saldo iznosio -1.334. Najmanje razlike između broja doseljenih i broja odseljenih su bile u 2013. godini kada se 290 osoba više odselilo nego što se doselilo, i 2012. godine kada je migracijski saldo iznosio -291.

⁷ Ako se izuzmu podaci migracijskog salda kategorije odseljeni/doseljeni iz drugog grada/općine iste županije (koji je iznosio -413) jer postoji mogućnost migracija između općina i grada u Županjskoj Posavini, ukupan broj osoba koje su sigurno napustile Županjsku Posavinu je iznosio 6.448.

⁸ Ako se u obzir uzme samo ono stanovništvo koje je sigurno napustilo Županjsku Posavinu (pogledati fusnotu 7.), Županjska Posavina je u promatranom razdoblju emigracijskom komponentom izgubila 15,48% populacije.

Slika 10. Odnos ukupno doseljenog i ukupno odseljenog stanovništva Županijske Posavine od 2011. do 2018. godine

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Od 2011. godine pa do 2018. godine, broj osoba koje su napustile Županjsku Posavinu i otišle u neku od drugih županija unutar Republike Hrvatske iznosi 3.262, dok je u istom razdoblju broj osoba koje su došle iz drugih županija iznosio 1.202 (Tablica 6.). Migracijski saldo Županijske Posavine s drugim županijama u razdoblju 2011.-2018. iznosi -2.060. Pretvoreno u relativne vrijednosti, smanjenje je to za 4,92% u odnosu na posljednji Popis stanovništva iz 2011. godine. Nadalje, smanjenje od 2.060 osoba negativnom migracijskom bilancom s drugim županijama iznosi 29,85% u odnosu na 6.901 osobu koliko iznosi ukupno smanjenje. Zagreb kao gospodarsko, obrazovno, znanstveno i financijsko središta privlači velik broj ljudi iz različitih područja Republike Hrvatske (pa tako i iz ovog istraživanog područja). Osim toga, velik broj ljudi se odlučuje i na pronalazak sezonskih poslova u primorskim dijelovima, a nerijetko se ti sezonski odlasci pretvore u one dugotrajnih karakteristika. Negativan migracijski saldo s drugim županijama je i posljedica odlaska mladog stanovništva na studij, a odlazak na studij u Zagreb je prvi korak prema trajnom iseljavanju iz Istočne Hrvatske (Matišić i Pejnović, 2015). Prema anketnom istraživanju provedenom u ožujku i travnju 2013. godine, gotovo dvije trećine studenata iz Istočne Hrvatske koji studiraju na Sveučilištu u Zagrebu su na pitanje o namjeri povratka u zavičaj odgovorile da se ne planiraju vratiti ili da ne znaju hoće li se vratiti ili ne (Matišić i Pejnović, 2015).

Tablica 6. Migracijski saldo Županijske Posavine s drugim županijama 2011.-2018.

Godina	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo
2011.	178	389	-211
2012.	159	387	-228
2013.	175	399	-224
2014.	180	460	-280
2015.	142	408	-266
2016.	120	454	-334
2017.	128	394	-266
2018.	120	371	-251
UKUPNO	1202	3262	-2060

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Migracijski saldo s inozemstvom je nepovoljniji u odnosu na migracijski saldo s drugim županijama. Od 2011. godine do 2018. godine se iz inozemstva doselilo 999 osoba, dok je u istom razdoblju u inozemstvo otišlo čak 5.427 osoba; migracijski saldo s inozemstvom iznosi -4.428 (Tablica 7.). U inozemstvo je najveći broj osoba otišao 2016. (1.058 osoba) i 2017. (1.829 osoba) godine. Migracijski saldo od -4.428 osoba s inozemstvom u odnosu na ukupno negativan migracijski saldo Županijske Posavine u promatranom razdoblju koji je iznosio -6.901, ukazuje na činjenicu da je čak 64,16% od ukupnog broja osoba koje su se odlučile na odlazak, otišlo u inozemstvo. Iznenadujući je to podatak uzmu li se u obzir podaci koji se odnose na tri županije hrvatskog istoka (Osječko-baranjsku, Brodsko-posavsku i Vukovarsko-srijemsku), gdje je od 2002. do 2015. godine od ukupnog broja odseljenih bilo čak 69,3% unutarnjih migranata (odseljenih u druge županije), a samo 30,7% vanjskih migranata (Živić, 2018), no važno je spomenuti i činjenicu da se ne radi o istom vremenskom obuhvatu, kao i činjenicu da je ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. otvoreno tržište rada što je uzrokovalo povećavanje iseljavanja u inozemstvo, a to je vidljivo i u Tablici 7.

Tablica 7. Migracijski saldo Županijske Posavine s inozemstvom 2011.-2018.

Godina	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo
2011.	101	343	-242
2012.	103	117	-14
2013.	113	157	-44

2014.	88	334	-246
2015.	102	688	-586
2016.	125	1058	-933
2017.	145	1829	-1684
2018.	222	901	-679
UKUPNO	999	5427	-4428

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Najveće apsolutno smanjenje migracijskom komponentom, očekivano, ima Grad Županja koja je zbog razlike između doseljenih i odseljenih od posljednjeg popisa iz 2011. do 2018. godine doživjela smanjenje stanovništva za 2.187 osoba (Tablica 8.), nakon Županje slijedi Općina Drenovci koja bilježi smanjenje za 728 osoba, a nakon nje slijedi Općina Cerna sa smanjenjem za 670 osoba. Najmanje smanjenje u promatranom razdoblju, apsolutno gledano, imaju općine Štitar i Gradište, Općina Štitar ima smanjenje za 482 osobe, dok Općina Gradište ima smanjenje prouzrokovano emigracijom za 392 osobe.

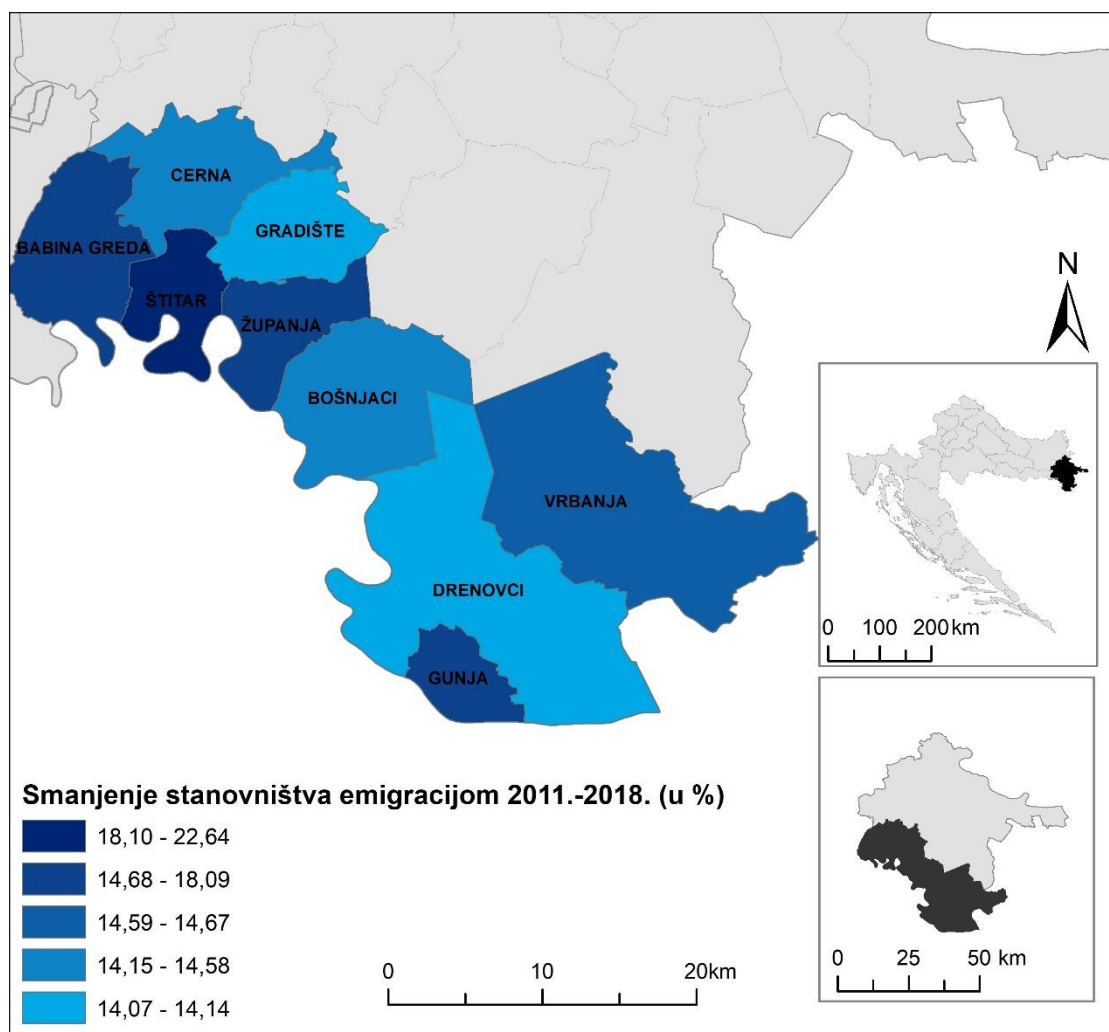
Tablica 8. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine od 2011. do 2018. godine

Naselje	Migracijski saldo								Ukupno
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	
Babina Greda	-40	-33	-23	-29	-96	-102	-207	-80	-610
Bošnjaci	-62	-40	-70	-84	-61	-73	-132	-83	-605
Cerna	-46	-32	-39	-50	-50	-108	-207	-138	-670
Drenovci	-27	-25	-41	-63	-72	-143	-242	-115	-728
Gradište	-17	-19	-11	-40	-65	-71	-128	-41	-392
Gunja	-37	-24	-15	-41	-62	-106	-242	-122	-649
Štitar	-64	-21	-13	-3	-49	-119	-157	-56	-482
Vrbanja	-18	-27	-23	-84	-82	-86	-193	-65	-578
Županja	-182	-70	-55	-181	-343	-526	-536	-294	-2187
UKUPNO	-493	-291	-290	-575	-880	-1334	-2044	-994	-6901

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Za razliku od Županje koja ima najveće apsolutno smanjenje migracijskom komponentom, Općina Štitar ima najveće relativno smanjenje u promatranom razdoblju, za čak 22,64%, zatim slijedi Županja s 18,09%, a nakon Županje sljedeće općine: Gunja sa smanjenjem od 17,39%, Babina Greda s 17,08%, Vrbanja s 14,67%, Cerna s 14,58%, Bošnjaci

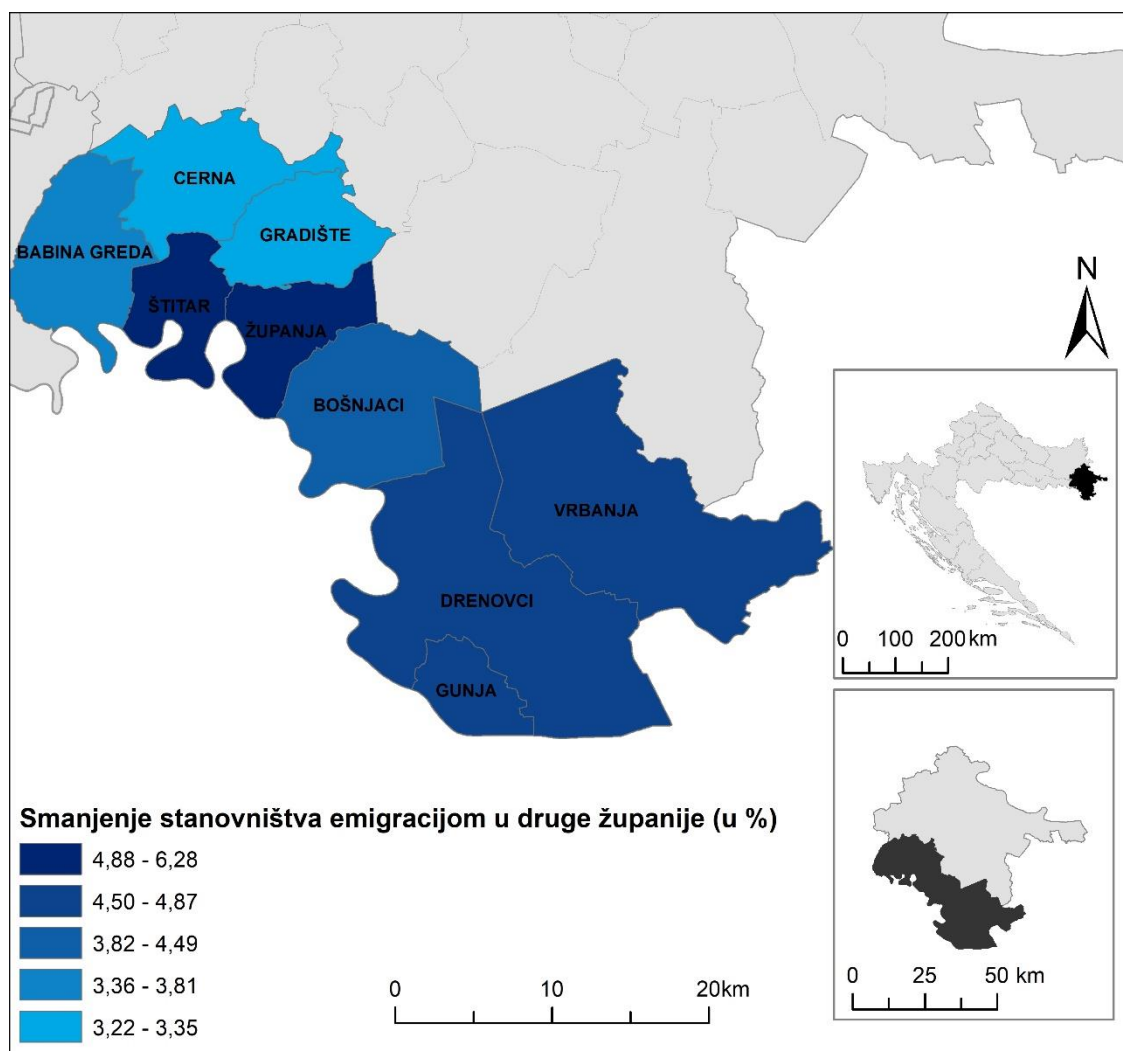
s 14,51%, Gradište s 14,14% (Slika 11.). Najmanje smanjenje emigracijom, relativno promatrano, ima Općina Drenovci, gdje je došlo do smanjenja populacije za 14,07% 2018. godine u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine.

Slika 11. Smanjenje stanovništva migracijskom komponentom jedinica lokalne samouprave u Županijskoj Posavini od 2011. do 2018. (u %)

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Tablice 8.

Promatra li se migracijski saldo gradova i općina Županijske Posavine s drugim županijama od 2011. do 2018. godine, najveće smanjenje je prouzrokovao u Gradu Županji gdje je zbog iseljavanja u druge županije Županja izgubila 6,28% populacije u odnosu na popis iz 2011. godine (Tablica 9.). Najmanje smanjenje razlikom između broja doseljenih i broja odseljenih u druge županije u promatranom razdoblju imaju: Općina Gradište gdje je došlo do smanjenja za 3,35% i u Općina Cerna gdje je smanjenje iznosilo 3,22% (Slika 12.).

Slika 12. Smanjenje stanovništva prouzrokovano emigracijom u druge županije od 2011. do 2018. (u %)

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Tablice 9.

Kako je i vidljivo na Slici 12., najmanji udio smanjenja stanovništva emigracijom u druge županije imaju općine koje se nalaze na krajnjem sjeverozapadnom dijelu Županjske Posavine, odnosno to su općine Cerna, Gradište i Babina Greda. Jedinice lokalne samouprave koje graniče s prethodno navedenim općinama, odnosno Štitar i Županja, imaju najveći udio smanjenja stanovništva negativnim migracijskim saldom s drugim županijama. Općine koje zauzimaju istočni i južni dio Županjske Posavine, općine Vrbanja, Drenovci i Gunja, imaju podjednak negativan migracijski saldo s drugim županijama, koji je promatran u kontekstu Županjske Posavine vrlo visok, odmah iza već spomenutih Štitara i Županje.

Tablica 9. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine s drugim županijama 2011.-2018.

Naselje	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo	Promjena u odnosu na Popis 2011. (u %)
Babina Greda	109	245	-136	-3,81
Bošnjaci	97	272	-175	-4,49
Cerna	98	246	-148	-3,22
Drenovci	155	407	-252	-4,87
Gradište	77	170	-93	-3,35
Gunja	103	280	-177	-4,74
Štitar	54	182	-128	-6,01
Vrbanja	98	290	-192	-4,87
Županja	411	1170	-759	-6,28
UKUPNO	1202	3262	-2060	-4,92

Izvor: Migracije stanovništva, Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama 2011.-2018., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Saldo migracije s inozemstvom, u relativnom omjeru, najnepovoljniji je u Općini Štitar, gdje je došlo do smanjenja stanovništva 14,70%, a slijedi Grad Županja gdje je emigracija u inozemstvo od 2011. do 2018. godine zaslužna za smanjenje populacije za 12,22% (Tablica 10.). Najmanje smanjenje stanovništva prouzrokovano iseljavanjem u inozemstvo od 2011. do 2018. godine bilježi Općina Drenovci gdje je emigracija u inozemstvo zaslužna za smanjenje stanovništva za 8,64%, dok je u Općini Vrbanje navedena komponenta prouzrokovala smanjenje za 7,54%.

Tablica 10. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine s inozemstvom 2011.-2018.

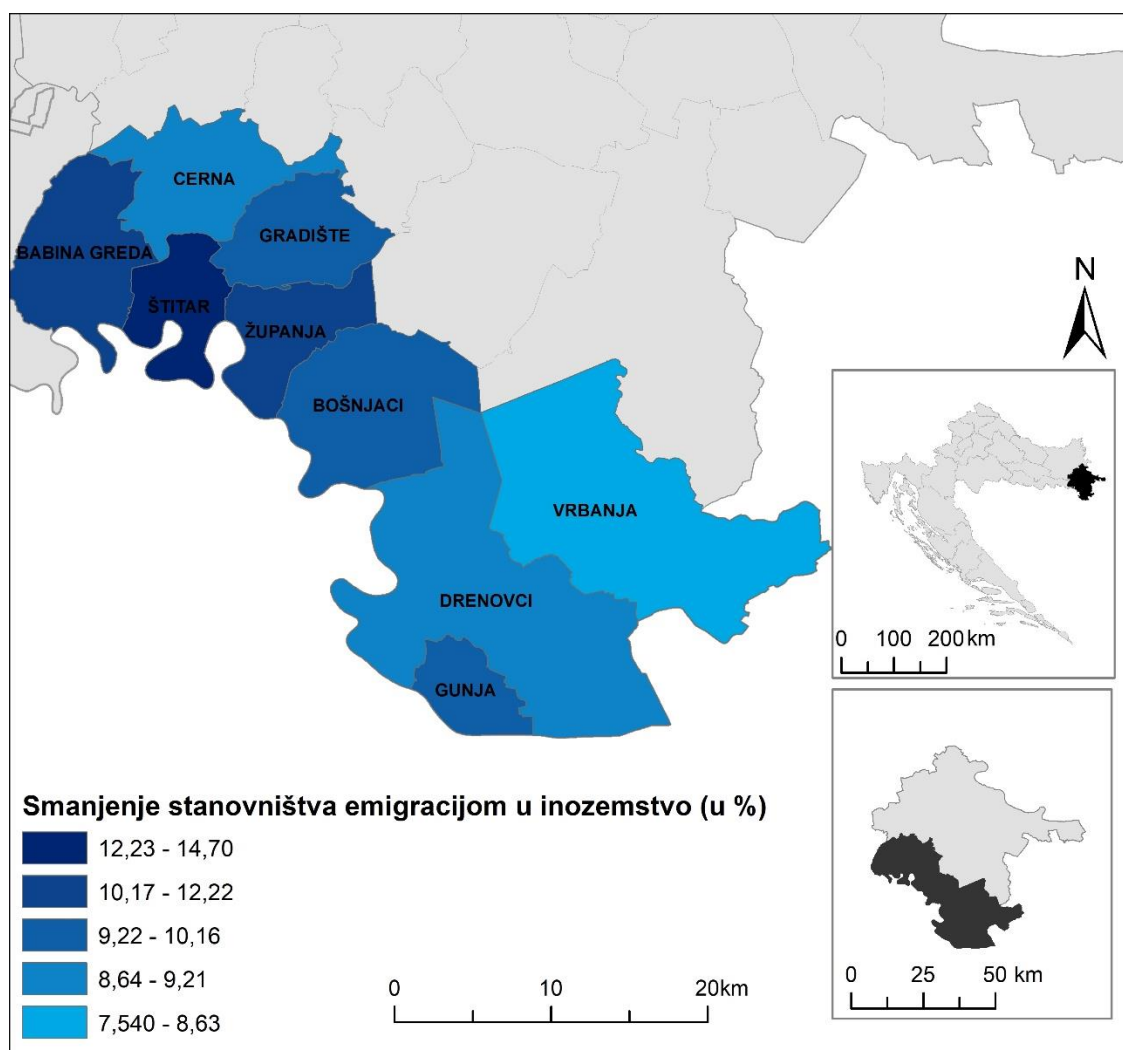
Naselje	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo	Promjena u odnosu na Popis 2011. (u %)
Babina Greda	65	496	-431	-12,07
Bošnjaci	51	444	-393	-10,07
Cerna	61	484	-423	-9,21
Drenovci	129	576	-447	-8,64
Gradište	38	305	-267	-9,63
Gunja	216	595	-379	-10,16
Štitar	62	375	-313	-14,70
Vrbanja	99	396	-297	-7,54
Županja	278	1756	-1478	-12,22
UKUPNO	999	5427	-4428	-10,57

Slika 13. prikazuje kako jugoistočni dio Županijske Posavine (općine Vrbanja i Drenovci) ima najmanji udio smanjenja stanovništva prouzrokovan emigracijom u inozemstvo u razdoblju od 2011. do 2018. godine, iako je, generalno gledajući, on i dalje iznimno visok. Zanimljivo je da navedene općine, promatrano na razini Županijske Posavine, imaju vrlo visok udio smanjenja stanovništva negativnim migracijskom saldonom s drugim županijama u istom razdoblju, ali je on i dalje manji u odnosu na negativan migracijski saldo s inozemstvom. Kako općine jugoistočnog dijela Županijske Posavine imaju najniže pokazatelje prosječnog nataliteta od 2011. do 2018. godine, a ujedno u istom razdoblju najviše pokazatelje prosječnog mortaliteta, najnepovoljnije pokazatelje koeficijenta mladosti i starosti, kao i vrlo visoke pokazatelje koeficijenta dobne ovisnosti starih, pretpostavka je da se stanovnici navedenih općina koji imaju namjeru odlaska, djelomično odlučuju i na odlazak unutar Republike Hrvatske upravo zbog brige o svojim starijim članovima obitelji. Odlaskom u druge županije, osobe mogu lako posjećivati svoje obitelji (primjerice doći preko vikenda), a da pri tome ne ovise samo o godišnjem odmoru, gužvama na granicama, cijenama i dostupnosti autobusnih i avionskih karata itd. Još jedan od mogućih razloga visokog udjela osoba koje su otišle u druge županije je i poplava koja se dogodila 2014. godine i koja je pogodila općine Gunju i Drenovci. Mještani navedenih općina su, nakon puknuća nasipa, prvo prihvaćeni u općinama sjeverozapadnog dijela Županijske Posavine, kao i po cijeloj Vukovarsko-srijemskoj županiji. Kako je život u prihvatnim centrima bio iznimno težak, mnogi od njih se odlučuju na odlazak rodbini, prijateljima i poznanicima diljem Republike Hrvatske. Kako je obnova kuća trajala duže od očekivanog, a obnova gospodarstva je izostala, veliki dio osoba se više nije odlučio na dugotrajni povratak u te općine, ali i važno je spomenuti bilježenje podataka na godišnjoj razini što otvara mogućnost prijave prebivališta u županiji u kojoj su se nalazili za vrijeme trajanja obnove.

Potrebno je u tu grupu općina pridodati i Općinu Cerna koja se nalazi na sjevernom djelu Županijske Posavine. Općina Cerna je imala i najmanje negativan migracijski saldo s drugim županijama, a i u ovome kontekstu se izdvaja s niskim udjelom smanjenja stanovništva prouzrokovanim negativnim migracijskim saldonom s inozemstvom. Kako Općina Cerna ima vrlo

dobre demografske pokazatelje, posebice u odnosu na ostatak Županijske Posavine, ne iznenađuje činjenica da se mještani navedene općine najmanje odlučuju na odlazak iz iste.

Središnji i zapadni dio Županijske Posavine ima vrlo visok udio smanjenja stanovništva emigracijom u inozemstvo. Kako su te općine najviše vezane za grad Županju, nastupanjem gospodarske krize 2008. godine koja je donijela nepovoljnu gospodarsku situaciju, kolaps industrije u Županji, smanjenje opće stope zaposlenosti, dugo čekanje na zaposlenje i nemogućnost pronalaska posla u struci, najvažniji su čimbenici koji su utjecali na formiranje odluke o odlasku. Ekonomski privlačniji faktori koji se tiču viših primanja, lakšeg pronalaska zaposlenja zbog veće ponude radnih mjesta, bolje poduzetničke klime u europskim zemljama koja je značajna hrvatskim građanima, utjecali su na odlazak u inozemstvo (Župarić-Iljić, 2016).

Slika 13. Smanjenje stanovništva prouzrokovano emigracijom u inozemstvo od 2011. do 2018. (u %)

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Tablice 10.

5.6. Tipovi općeg kretanja stanovništva

Prema Nejašmiću (2005), tipologija općeg kretanja stanovništva se smatra demografskim indikatorom općih društvenih kretanja i gospodarske razvijenosti. U pravilu imigracijski krajevi privlače stanovništvo zbog svoje gospodarske razvijenosti, dok su emigracijski krajevi nedovoljno razvijeni s lošijim izgledima u budućnosti što potiče iseljavanje iz njih.

Tipovima općeg kretanja stanovništva se pokazuje odnos i utjecaj prirodne promjene i migracije u određenom razdoblju. Tipovi općeg kretanja stanovništva se određuju prema intenzitetu emigracijskog ili imigracijskog obilježja, kao i prema tome je li prirodna promjena pozitivna ili negativna (Nejašmić, 2005). Sukladno tome se jedinice svrstavaju u jedan od osam glavnih tipova općeg kretanja stanovništva od kojih su četiri emigracijska: E1 – emigracija, E2 – depopulacija, E3 – izrazita depopulacija, E4 – izumiranje; te četiri imigracijska: I1 – porast imigracijom, I2 – obnova imigracijom, I3 – slaba obnova imigracijom, I4 – vrlo slaba obnova imigracijom (Nejašmić, 2005).

Tablica 11. Izračun migracijske bilance stanovništva u zemlji Županijske Posavine 2001.-2011. po gradovima i općinama

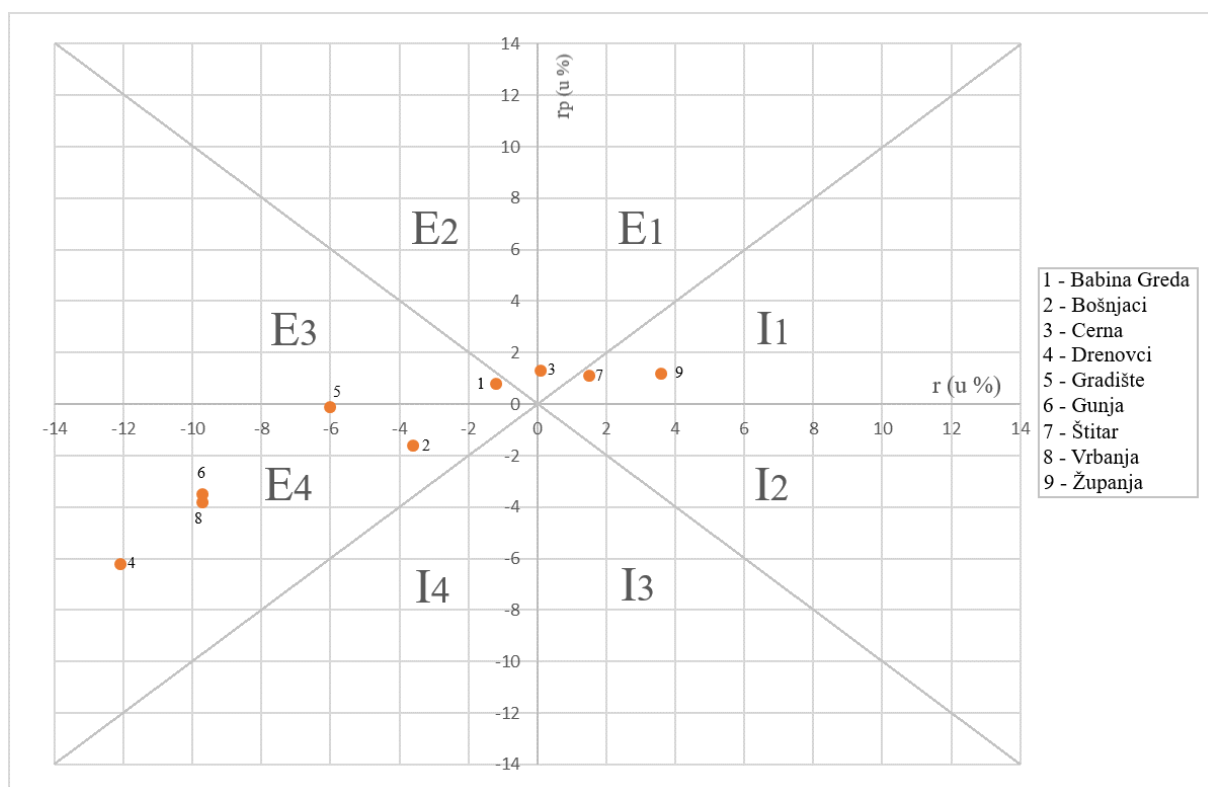
Grad/Općina	Promjena broja stanovnika		Prirodna promjena		Migracijska bilanca	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
Babina Greda	-42	-1,2	28	1,2	-70	-1,9
Bošnjaci	-147	-3,6	-65	-1,6	-82	-2,0
Cerna	6	0,1	59	1,3	-53	-1,1
Drenovci	-714	-12,1	-365	-6,2	-349	-5,9
Gradište	-176	-6,0	-2	-0,1	-174	-5,9
Gunja	-400	-9,7	-43	-3,5	-257	-6,2
Štitar	32	-1,5	23	1,1	9	0,4
Vrbanja	-424	-9,7	-168	-3,8	-256	-5,9
Županja	424	3,6	140	1,2	284	2,4

Izvor: Živić i dr., 2017

Prema tipologiji općeg kretanja stanovništva u zemlji, većina jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine su pripadale emigracijskim tipovima (Slika 14.). Tipu E1,

odnosno emigraciji, pripadala je Općina Cerna. Obilježja depopulacije (E2) nije imala niti jedna promatrana jedinica lokalne samouprave. Obilježja izrazite depopulacije, odnosno tip E3, zabilježen je u Općini Babina Greda. Najveći broj promatranih jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine je imao obilježja izumiranja. Općine koje imaju obilježja izumiranja, odnosno pripadaju tipu E4 su: Općina Bošnjaci, Općina Gradište, Općina Gunja, Općina Vrbanja, te Općina Drenovci koja ima najnepovoljnije opće kretanje.

Dvije jedinice lokalne samouprave Županijske Posavine su prema tipologiji općeg kretanja stanovništva u zemlji pripadale imigracijskim tipovima. Općina Štitar bilježi *porast imigracijom*, odnosno pripadala je tipu I1. Grad Županja kao središte promatrane regije također bilježi ista obilježja kao i Općina Štitar koja je nastala izdvajanjem iz sastava Županje 2006. godine, odnosno također pripada tipu I1. Razlozi za ovakvu tipologiju mogu se tražiti u tzv. fiktivnom stanovništvu. Naime, podatke je moguće interpretirati kroz pojavu prijavljivanja prebivališta u Županji od strane dijela stanovnika Bosanske Posavine, u svrhu stjecanja različitih prava, prije svega socijalnih (Lešić Omerović, 2017). Navedene su osobe na papiru stanovnici i državljani Republike Hrvatske, gdje su ujedno nezaposleni i bez stalnih prihoda, dok u BiH žive, rade, imaju vikendice i kuće. Iako te osobe u BiH plaćaju poreze, prijavom u Županji one stječu pravo na zdravstveno osiguranje, novac za novorođenčad, pravo na porođiljnu naknadu, dječji doplatak, socijalnu pomoć itd. (Lešić Omerović, 2017). Kako je problem fiktivnog stanovništva velik, najbolje oslikava podatak da je u jednoj garsonijeri u središtu Županje bilo prijavljeno čak 40 osoba, a na vikendicama u svega nekoliko kvadrata je znalo biti prijavljeno i više od 10 osoba (Lešić Omerović, 2019). Kako se s fiktivnim stanovništvom unutar Vukovarsko-srijemske županije susreću svi gradovi (kao i brojna naselja) koji se nalaze uz granicu sa Srbijom i BiH, policija je zadnjih nekoliko godina počela intenzivno provjeravati žive li građani na adresama na kojima su prijavljeni ili imaju samo fiktivno prebivalište. Terenskim je provjerama utvrđeno da veliki broj osoba ne stanuje niti je ikad stanovao na prijavljenoj adresi, stoga je broj fiktivnih prebivališta u cijeloj županiji osjetno smanjen u odnosu na prethodne godine (Lešić Omerović, 2019).

Slika 14. Tipovi općeg kretanja stanovništva Županjske Posavine 2001.-2011. po gradovima i općinama

Izvor: napravljeno prema podacima iz Tablice 11., izrada autora

6. Sastav stanovništva prema dobi i spolu

Sastav stanovništva prema dobi i spolu se naziva biološkim sastavom stanovništva jer je isti uvjetovan sastavnicama prirodnog kretanja stanovništva (Nejašmić, 2003). No, svakako je važno spomenuti da na biološki sastav stanovništva djeluju i društveno-gospodarski čimbenici koji u interakciji s ukupnim kretanjem stanovništva (prirodnim i mehaničkim) oblikuju promjene u biološkom sastavu (Wertheimer-Baletić, 1999). Prema Nejašmiću (2003) su i u Hrvatskoj promjene u prirodnom kretanju i mehaničkom kretanju stanovništva, zajedno s društveno-gospodarskim razvojem, odredile značajke biološkog sastava stanovništva.

6.1. Sastav stanovništva prema spolu

Sastav stanovništva prema spolu pokazuje brojčani odnos ženskog i muškog stanovništva (Nejašmić, 2005). Kako se sastav stanovništva prema spolu razlikuje od zemlje do zemlje, razlike proizlaze iz općih kulturoloških značajki pojedinih zemalja ili regija, ali su razlike povezane i s društveno-gospodarskim razvojem. Zbog većeg rađanja muške djece za 5 – 6%, za očekivati je da će u svim dobnim skupinama biti veći broj muškaraca od žena, ali se pojavljuju brojni činitelji koji mijenjaju sastav stanovništva prema spolu. Primjerice, u razvijenijim zemljama žene u pravilu ne rade fizički teže poslove što rezultira njihovom manjom smrtnošću i dužim životnim vijekom u odnosu na muškarce (Nejašmić, 2005; prema Himes, 1994), ali je važno spomenuti i veću biološku otpornost žena. Svakako da postoje područja gdje su muškarci brojniji u odnosu na žene, a najčešće su to slabije razvijene, patrijarhalne sredine gdje se muška djeca smatraju vrijednijom jer se od njih očekuje briga za ostarjele roditelje (Nejašmić, 2005).

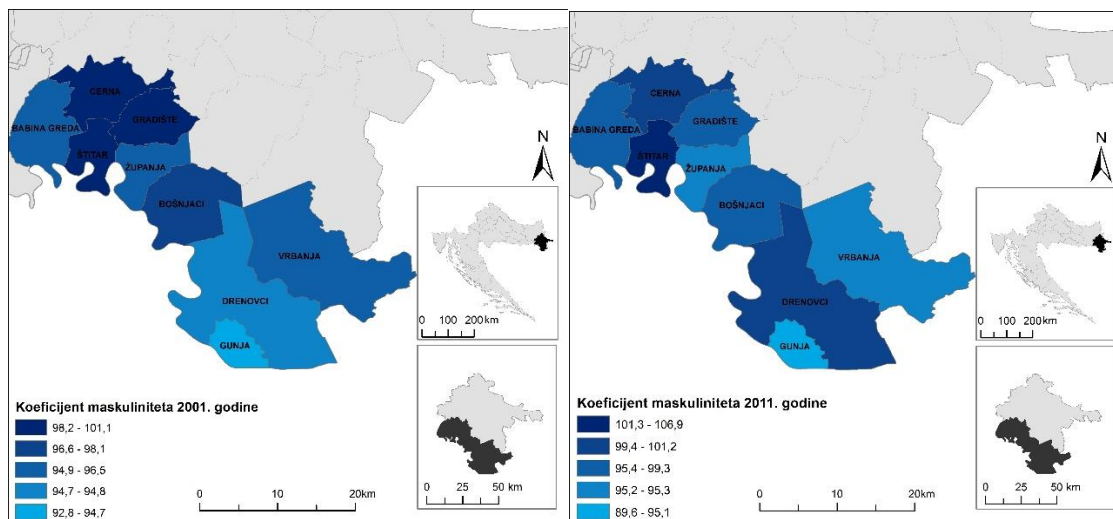
Osnovnim pokazateljima stanovništva prema spolu se smatraju koeficijent maskuliniteta i koeficijent feminiteta. Koeficijent maskuliniteta pokazuje broj muških na sto (ili tisuću) ženskih stanovnika, dok koeficijent feminiteta pokazuje broj ženskih na sto (ili tisuću) muških stanovnika. Prema Popisu stanovništva iz 2001. godine, u Županjskoj Posavini je koeficijent feminiteta iznosio 103,5, dok je prema Popisu stanovništva iz 2011. godine iznosio 102,7 (Tablica 12.). Usporede li se ovi koeficijenti s koeficijentima maskuliniteta i feminiteta Republike Hrvatske, vidljive su određene razlike. Tako je koeficijent feminiteta RH 2001. godine bio veći u odnosu na koeficijent feminiteta Županjske Posavine i iznosio je 107,7, a 2011. godine se smanjuje na 107,4 (Nejašmić, 2003; Pejaković, 2016). Koeficijent feminiteta Vukovarsko-srijemske županije je također veći u odnosu na koeficijent feminiteta Županjske Posavine i u 2001. godini kada koeficijent feminiteta županije iznosi 107,9, kao i u 2011. godini kada iznosi 107,1 (Pejaković, 2016). Kako je Županjska Posavina ruralno područje (izuzev

Grada Županje, sve ostale jedinice lokalne samouprave su općine), koeficijent feminiteta koji je 2011. godine iznosio 102,7, sličan je koeficijentu feminiteta *ostalih naselja* (druga kategorija su *gradska naselja*) Vukovarsko-Srijemske županije koji je za istu godinu iznosio 103,5, što ukazuje na veću zastupljenost muškaraca u ruralnim sredinama u odnosu na gradska područja (Pejaković, 2016).

Tablica 12. Koeficijenti feminiteta i maskuliniteta Županijske Posavine za 2001. i 2011. godinu

Naselje	2001.		2011.	
	Koeficijent maskuliniteta	Koeficijent feminiteta	Koeficijent maskuliniteta	Koeficijent feminiteta
Babina Greda	95,6	104,6	99,3	100,7
Bošnjaci	98,1	102,0	98,4	101,6
Cerna	100,4	99,6	101,2	98,8
Drenovci	94,8	105,5	100,4	99,6
Gradište	100,4	99,6	98,1	102,0
Gunja	92,8	107,8	89,6	111,6
Štitar	101,1	98,9	106,9	93,5
Vrbanja	96,5	103,6	95,2	105,0
Županja	96,0	104,2	95,3	104,9
UKUPNO	96,7	103,5	97,4	102,7

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Slika 15. (lijevo) i Slika 16. (desno) Koeficijent maskuliniteta Županijske Posavine za 2001. i 2011. godinu

Izvor: izrada autora prema podacima iz Tablice 12.

U četiri jedinice lokalne samouprave je došlo do smanjenja koeficijenta maskuliniteta od 2001. do 2011. godine, odnosno koeficijent feminiteta se povećao u proteklom razdoblju. Jedan od razloga smanjivanja koeficijenta maskuliniteta je i selektivnost migracija, odnosno odlazak muškaraca koji su uzdržavali svoje obitelji koje su ostajale na istraživanom području. U istom promatranom razdoblju, u pet jedinica lokalne samouprave je došlo do povećanja koeficijenta maskuliniteta, odnosno smanjivanja koeficijenta feminiteta. Koeficijent maskuliniteta se na razini županije od 1961. do 1991. kretao u pravcu ujednačavanja spolne strukture, Domovinski rat prekida taj trend, a u razdoblju od 2001. do 2011. je koeficijent ponovno povećan što bi označavalo ponovno postupno izjednačavanje broja žena i muškaraca (Pejaković, 2016). Upravo se i u pet navedenih jedinica postupno izjednačava broj muškaraca i žena, a jedan od razloga je povećanje broja muškaraca u zrelih i starijim dobnim skupinama.

6.2. Sastav stanovništva prema dobi

Prema Nejašmiću (2003) je sastav stanovništva prema dobi jedan od najvažnijih pokazatelja potencijalne živosti i biodinamike stanovništva nekog područja, a važan je zbog svojih društvenih i gospodarskih implikacija. Ako se sastav stanovništva prema dobnim skupinama predoči uz sastav prema spolu, dobije se temelj istraživanja stanovništva, koji je izraz zajedničkog dugoročnog djelovanja čitavog kolopleta čimbenika. Sastavnice prirodnog kretanja su u uzročno-posljedičnoj vezi sa sastavom stanovništva prema dobi, jer dugoročno djelujući, rodnoš i smrtnost oblikuju sastav prema dobi, koji opet određuje razinu rodnoš i smrtnosti (Nejašmić, 2005). U uvjetima normalnog razvoja stanovništva, rodnoš je bitna sastavnica koja mijenja sastav stanovništva prema dobi, dok smrtnost ima slabiji utjecaj jer

zahvaća sve dobne skupine. Prema Wertheimer-Baletić (1999), široku dječju bazu i velik udio stanovništva od 0 do 14 godina imaju zemlje koje imaju visok fertilitet bez obzira na razinu mortaliteta. Kako bi se usporedili sastavi stanovništva različitih regija, preporučljivo je sažeti dobne razrede u tri glavne dobne skupine: mlado (0-14 ili 0-19 godina), zrelo (15-64 ili 20-59) i staro (60 i više ili 65 i više godina) (Nejašmić 2005:177).

Prema Popisu stanovništva iz 2001. godine, u Županjskoj Posavini je živjelo 14.279 mladih osoba, odnosno u dobnoj skupini 0-19 godina, 26.796 koje se svrstavaju u zrelo stanovništvo, tj. nalaze se u dobnim skupinama 20-59 godina i 9.823 osoba u starijim dobnim skupinama, starih 60 i više godina (Tablica 13.).

Tablica 13. Sastav stanovništva prema dobi 2001. godine

Naselje	Popis stanovništva 2001. godine					
	0-19	20-59	60 i više	0-14	15-64	65 i više
Babina Greda	1283	2110	851	954	2678	612
Bošnjaci	1277	2377	944	942	2972	684
Cerna	1547	2556	860	1172	3166	625
Drenovci	1926	3768	1685	1484	4685	1210
Gradište	929	1734	674	709	2143	485
Gunja	1352	2649	996	1017	3283	697
Štitar	770	1339	439	580	1671	297
Vrbanja	1362	2591	1192	1026	3265	854
Županja	3833	7672	2182	2835	9378	1474
UKUPNO	14279	26796	9823	10719	33241	6938

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Koeficijent mladosti⁹ koji pokazuje udio mladih 0-19 godina u ukupnom stanovništvu je na razini cijele Županjske Posavine u 2001. godini iznosio 27,8 (Tablica 14.). Kako se prema Friganoviću (1990) mladim stanovništvom smatra ono u kojem dobna skupina 0-19 čini više od 35% ukupne populacije, stanje u Županjskoj Posavini u 2001. godini je bilo zabrinjavajuće. Najveći koeficijent mladosti je imala Općina Cerna (31,0), ali je on i dalje manji od 35% koliko je potrebno da bi se stanovništvo smatralo mladim. Najnepovoljnije pokazatelje koeficijenta mladosti 2001. godine su imale općine: Drenovci s koeficijentom mladosti od 25,9 i Vrbanja s 26,3. Koeficijent starosti¹⁰ u istoj godini na razini Županjske Posavine je iznosio 19,1. Prema

⁹ Koeficijent mladosti je računat prema formuli $x_m = (P_{0-19}/P) * 100$; gdje 0-19 označava ukupno stanovništvo do 19 godina, a P ukupno stanovništvo

¹⁰ Koeficijent starosti je računat prema formuli $x_s = (P_{60+}/P) * 100$; gdje je P 60+ ukupno stanovništvo starije od 60 godina, a P ukupno stanovništvo

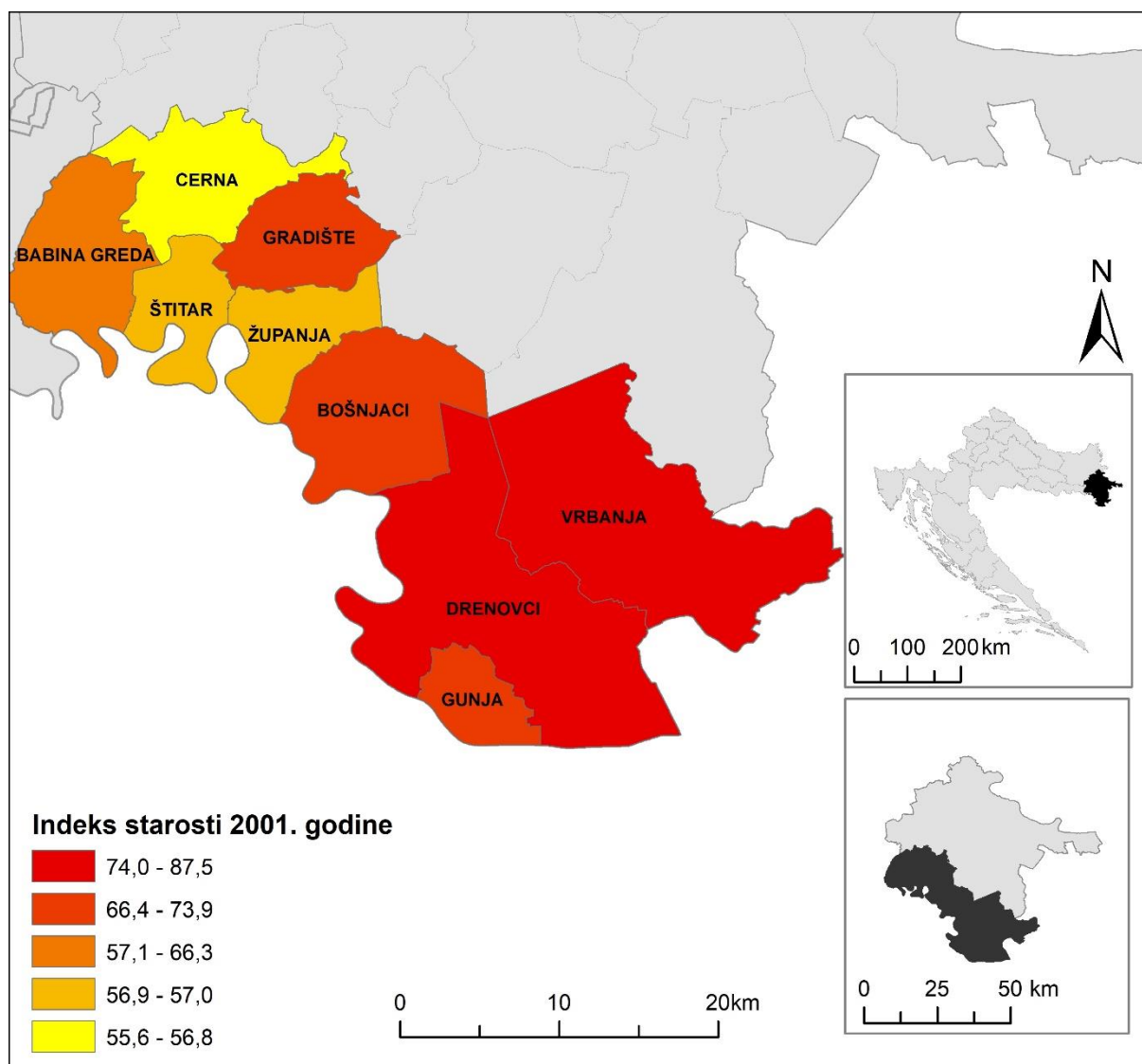
Friganoviću (1990) se starim stanovništvom smatra ono u kojem dobna skupina 60 i više godina čini više od 12% ukupnog stanovništva; prema tome je stanovništvo Županjske Posavine u 2001. godini bilo staro. Najnepovoljnije pokazatelje koeficijenta starosti su imale općina Vrbanja (23,0) i Drenovci (27,7), dok su najpovoljnije pokazatelje koeficijenta starosti imale općine Štitar (16,8) i Cerna (17,2).

Tablica 14. Odabrani indikatori sastava stanovništva prema dobi u Županjskoj Posavini 2001. godine

Naselje	Koef. mladosti	Koef. starosti	Indeks starosti	Koef. ukupne dobne ovisnosti	Koef. dobne ovisnosti mladih	Koef dobne ovisnosti starih
Babina Greda	30,1	20,0	66,3	58,5	35,6	22,9
Bošnjaci	27,4	20,3	73,9	54,7	31,7	23,0
Cerna	31,0	17,2	55,6	56,8	37,0	19,7
Drenovci	25,9	22,7	87,5	57,5	31,7	25,8
Gradište	27,5	19,9	72,6	55,7	33,1	22,6
Gunja	26,9	19,8	73,7	52,2	31,0	21,2
Štitar	29,5	16,8	57,0	52,5	34,7	17,8
Vrbanja	26,3	23,0	87,5	57,6	31,4	26,2
Županja	27,8	15,8	56,9	45,9	30,2	15,7
UKUPNO	27,8	19,1	68,8	53,1	32,2	20,9

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Indeks starosti pokazuje odnos između starih 60 i više godina i mladih 0-19 godina, a kritična vrijednost indeksa starosti (računato s navedenim dobnim skupinama) iznosi 40,0 (40 starih na 100 mladih) (Nejašmić, 2005:182). Indeks starosti Županjske Posavine u 2001. godini iznosio 68,8, tj. 69 starih na 100 mladih. Najnepovoljniji indeks starosti su 2001. godine imale općine Drenovci i Vrbanja (Slika 17.), a on je iznosio 87,5. Kako nakon tih općina slijedi Općina Bošnjaci koja je imala indeks starosti 73,9 i općina Gunja s indeksom starosti 73,7, uočljiv je nepovoljniji indeks starosti u južnom i istočnom djelu Županjske Posavine u odnosu na sjeverozapadni dio. Najniži indeks starosti u 2001. godini je imala Općina Cerna, a on je iznosio 55,6.

Slika 17. Indeks starosti Županijske Posavine 2001. godine

Izvor: izrada autora prema podacima iz Tablice 14.

Koeficijent ukupne dobne ovisnosti¹¹ koji se računa stavljanjem u odnos izvanradne dobne skupine stanovništva prema radnom kontingentu, pokazuje stupanj opterećenosti stanovništva u radno sposobnoj skupini (15-64) s predradnom (0-14) i postradnom (65 i više) skupinom (Nejašmić, 2005:182). Godine 2001. je koeficijent dobne ovisnosti na razini Županijske Posavine iznosio 53,1, što ukazuje da na 100 osoba koje se nalaze u radno-sposobnoj dobi dolazi 53 osobe koje nisu u toj dobi (Tablica 14.). Najveći koeficijent dobne ovisnosti je 2001. godine bio u Općini Babina Greda (58,5), Općini Vrbanja (57,6), Općini Drenovci (57,5).

¹¹ Koeficijent ukupne dobne ovisnosti je računat prema formuli $kD = ((P_{0-14} + P_{65+}) / (P_{15-64})) * 100$

Najniži koeficijent je u istoj promatranoj godini bio u Općini Cerna (55,6), Gradu Županji (56,9) i Općini Štitar koja je imala koeficijent dobne ovisnosti 57,0.

Prema Nejašmiću (2005), koeficijent ukupne dobne ovisnosti mladih¹² pokazuje opterećenost stanovništva u radnoj dobi s kontingentom stanovništva u predradnoj dobi, a on je na razini Županijske Posavine u 2001. godini iznosio 32,2 (na sto osoba u radno-sposobnoj dobi dolaze 32 osobe koje se nalaze u predradnoj dobi). Najniži koeficijent dobne ovisnosti mladih imao je Grad Županja (30,2), a slijedi Općina Gunja (31,0), dok su najviše pokazatelje koeficijenta dobne ovisnosti mladih imale općine: Cerna (37,0) i Babina Greda (35,6). Koeficijent dobne ovisnosti starih¹³ koji pokazuje opterećenost stanovništva u radnoj dobi kontingentom u postradnoj dobi je na razini Županijske Posavine 2001. godine iznosio 20,9. Najviše pokazatelje koeficijenta dobne ovisnosti starih su imale Općina Vrbanja (26,2) i Općina Drenovci (25,8), a najniži pokazatelji navedenog koeficijenta su bili u Gradu Županji (15,7) i u Općini Štitar (17,8).

Na razini Županijske Posavine je vidljivo da je koeficijent dobne ovisnosti mladih veći od koeficijenta dobne ovisnosti starih u 2001. godini. U navedenom razdoblju se to smatralo pozitivnim pokazateljem jer se očekivao ulazak mladih u radni kontingent, što bi ujedno značilo manju opterećenost mirovinskog i zdravstvenog sustava. Ovakva situacija za 2001. godinu je i rezultat Domovinskog rata, gdje je zbog izravnih (smrtna stradanja za vrijeme rata) ili neizravnih posljedica (bolesti, smrt zbog posljedica rata, emigracija itd.) došlo do smanjenja stanovništva što je u konačnici rezultiralo manjim udjelom starih u ukupnoj populaciji, dok su poslijeratna rađanja utjecala na nešto veći udio mladih.

Popis stanovništva iz 2011. godine pokazuje pogoršanje situacije u odnosu na Popis stanovništva iz 2001. godine. Godine 2011. je u Županijskoj Posavini živjelo 10.544 osoba u dobnoj skupini 0-19 godina, što je smanjenje za 3.735 osoba u odnosu na 2001. godinu (Tablica 15.). Zrelog stanovništva (dobna skupina 20-59 godina) je prema Popisu iz 2011. godine bilo 22.021, što je za 4.775 osoba manje nego 2001. godine. Osoba koje su starije od 60 godina je 2011. godine bilo 9.341 što je za 482 osobe manje u odnosu na popis stanovništva proveden deset godina ranije.

¹² Koeficijent ukupne dobne ovisnosti mladih je računat prema formuli $k_{d,m} = (P_{0-14} / P_{15-64}) * 100$

¹³ Koeficijent ukupne dobne ovisnosti starih je računat prema formuli $k_{d,s} = (P_{65+} / P_{15-64}) * 100$

Tablica 15. Sastav stanovništva prema dobi 2011. godine

Naselje	Popis stanovništva 2011. godine					
	0-19	20-59	60 i više	0-14	15-64	65 i više
Babina Greda	987	1854	731	716	2310	546
Bošnjaci	966	2088	847	671	2591	639
Cerna	1307	2424	864	915	3023	657
Drenovci	1230	2571	1373	857	3221	1096
Gradište	735	1393	645	539	1741	493
Gunja	846	1970	916	570	2462	700
Štitar	581	1110	438	400	1383	346
Vrbanja	966	1968	1006	690	2432	818
Županja	2926	6643	2521	2049	8196	1845
UKUPNO	10544	22021	9341	7407	27359	7140

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Koeficijent mladosti je 2011. godine na razini Županijske Posavine iznosio 25,2, što je manje u odnosu na 27,8 koliko je iznosio 2001. godine. Kao i u 2001., i u 2011. godini je najveći koeficijent mladosti imala Općina Cerna, a on je iznosio 28,4 (Tablica 16.). Najniže pokazatelje koeficijenta mladosti je imala Općina Gunja (22,7). Usporede li se izneseni podaci na razini Županijske Posavine s podacima za cijelu Vukovarsko-srijemsku županiju gdje je koeficijent mladosti za 2001. godinu iznosio 26,4, dok je 2011. godine iznosio 23,0, Županijska Posavina ima nešto bolje pokazatelje (Živić i dr., 2017). Razlozi boljih pokazatelja koeficijenta mladosti su ponajviše zbog utjecaja Domovinskog rata, odnosno važno je spomenuti da je veliki dio Vukovarsko-srijemske županije (gotovo sve istočnije od Vinkovaca) tek mirnom reintegracijom 1998. godine konačno vraćen u sastav Republike Hrvatske, što je utjecalo na smanjenje rađanja jer je za očekivati manje rađanje u nesigurnim i neizvjesnim uvjetima, kao i utjecaj selektivnih migracija, ponajviše prema dobi.

Koeficijent starosti je u 2011. godini iznosio 22,3 što je povećanje u odnosu na 2001. godinu kada je koeficijent starosti iznosio 19,1. Najveći koeficijent starosti je zabilježen u Općini Drenovci i on je iznosio 26,5, a nakon Općine Drenovci slijedi Općina Vrbanja (25,5). Najmanji koeficijent starosti za 2011. godinu je imala Općina Cerna (18,8). Koeficijent starosti Vukovarsko-srijemske županije za 2001. godinu je iznosio 20,2 što je više u odnosu na Županijsku Posavinu (19,1), a u 2011. godini koeficijent starosti Vukovarsko-srijemske županije iznosi 23,0 (u odnosu na 22,3 Županijske Posavine). Isti se razlozi mogu primijeniti u objašnjavanju ovakve situacije kao i situacije s koeficijentom mladosti, odnosno odgođeni učinci Domovinskog rata, mirna reintegracija iz 1998., selektivnost emigracije prema dobi, kao

i smanjenje rađanja, ponajviše su utjecali na ovakve podatke. Udio starih osoba u ukupnoj populaciji će rasti zbog liberalizacije tržišta rada za hrvatske građane u većini zemalja EU, a posljednjih godina se sve više iseljava visokoobrazovano stanovništvo, uključujući i sve veći broj djece, što će negativno utjecati na dobnu strukturu stanovništva (Živić, 2019).

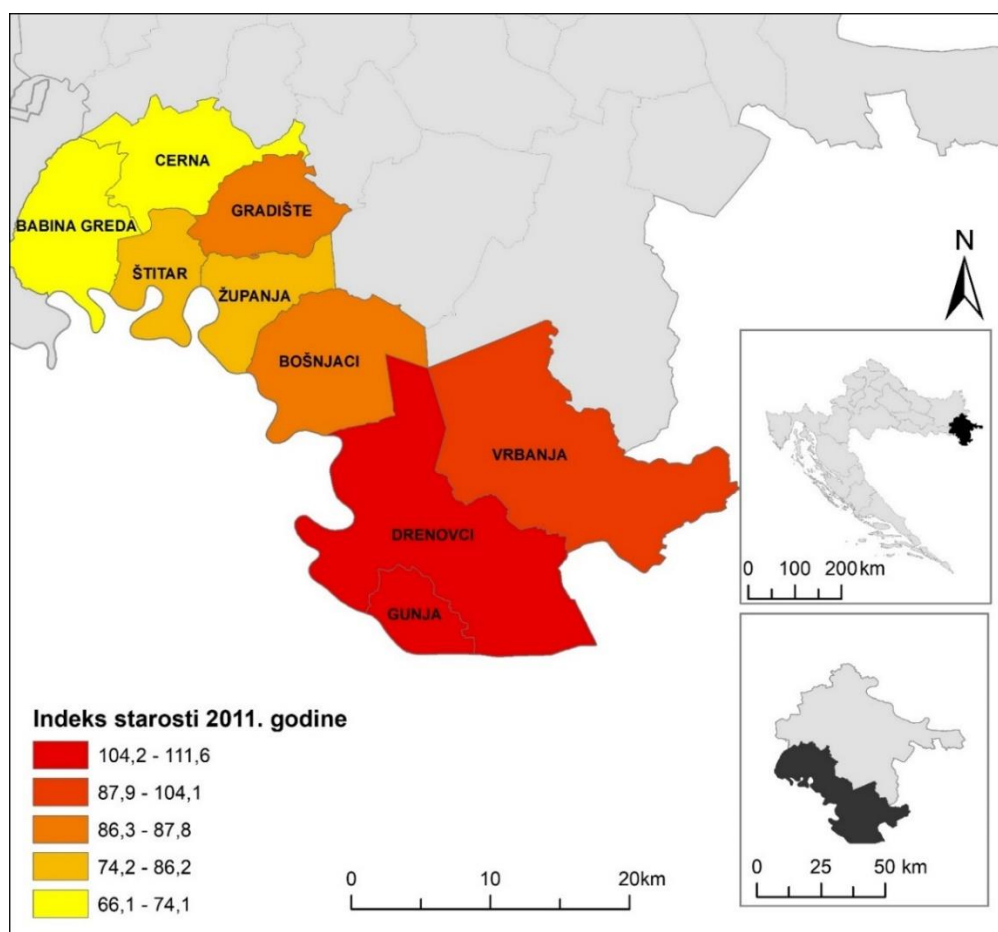
Tablica 16. Odabrani indikatori sastava stanovništva prema dobi u Županjskoj Posavini 2011. godine

Naselje	Koef. mladosti	Koef. starosti	Indeks starosti	Koef. ukupne dobne ovisnosti	Koef. dobne ovisnosti mladih	Koef dobne ovisnosti starih
Babina Greda	27,6	20,5	74,1	54,6	31,0	23,6
Bošnjaci	24,8	21,7	87,7	50,6	25,9	24,7
Cerna	28,4	18,8	66,1	52,0	30,3	21,7
Drenovci	23,8	26,5	111,6	60,6	26,6	34,0
Gradište	26,5	23,3	87,8	59,3	31,0	28,3
Gunja	22,7	24,5	108,3	51,6	23,2	28,4
Štitar	27,3	20,6	75,4	53,9	28,9	25,0
Vrbanja	24,5	25,5	104,1	62,0	28,4	33,6
Županja	24,2	20,9	86,2	47,5	25,0	22,5
UKUPNO	25,2	22,3	88,6	53,2	27,1	26,1

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Indeks starosti je u promatranoj regiji u 2011. godini iznosio 88,6 (89 starih na 100 mladih). Najnepovoljnije pokazatelje indeksa starosti imaju općine Drenovci (111,6), Gunja (108,3) i Vrbanja (104,1), odnosno jugoistočni dio Županjske Posavine, a ujedno su to dijelovi koji imaju najniže pokazatelje koeficijenta mladosti, a najviše pokazatelje koeficijenta starosti, stoga su ovakvi pokazatelji očekivani (Slika 18.). Kao i 2001. godine, povoljniji indeks starosti imaju one jedinice lokalne samouprave koje se nalaze u sjeverozapadnom djelu Županjske Posavine, tako je indeks starosti u Općini Cerna iznosio 66,1, u Općini Babina Greda 74,1, dok je u Općini Štitar indeks starosti iznosio 75,4. Kako jedinice lokalne samouprave koje se nalaze u sjeverozapadnom dijelu imaju i nešto povoljnije pokazatelje koeficijenta mladosti, ne iznenađuje činjenica da ti dijelovi imaju i relativno povoljnije pokazatelje indeksa starosti. Usporede li se podaci indeksa starosti iz 2001. i 2011. godine s indeksom starosti pograničnih područja Hrvatske, Županjska Posavina je u nešto povoljnijoj situaciji. Indeks starosti pograničnih područja je 2001. godine iznosio 88,6 (u RH 90,7), a u Županjskoj Posavini 68,8, 2011. godine je indeks starosti pograničnih područja povećan na 108,9 (što je povećanje za 20,3), na razini RH je iznosio 115,0 (povećanje za 24,3), dok je u Županjskoj Posavini iznosio

88,6, odnosno povećao se za 19,8 (Zupanc, 2018). Kako se pod pojmom pogranična područja smatraju sve jedinice lokalne samouprave koje imaju doticaj s vanjskom granicom (Zupanc, 2018), što uključuje jedinice lokalne samouprave Banovine, Korduna, Žumberka, Like, Gorskog kotara i Dalmatinske zagore itd. koje se već desetljećima bore s demografskim starenjem i depopulacijom, ne iznenađuje činjenica da je indeks starosti veći u pograničnom području u odnosu na indeks starosti Županjske Posavine, s tim da je važno i spomenuti da dvije jedinice lokalne samouprave Županjske Posavine ne pripadaju pograničnom području. Nadalje, osim samog položaja Županjske Posavine uz državnu granicu koji je utjecao na periferičnost, suvremeni trendovi socioekonomskog razvoja su uvjetovali periferičnost u današnjem obliku i za razliku od velikog broja ostalih pograničnih područja koji se desetljećima bore s demografskim izazovima, negativni demografski trendovi u Županjskoj Posavini su relativno recentnijeg postanka, a intenzivirali su se gospodarskom krizom u posljednjem međupopisnom razdoblju, kao i ulaskom RH u Europsku uniju. Indeks starosti Vukovarsko-srijemske županije je također veći u odnosu na indeks starosti Županjske Posavine, a on za 2001. godinu iznosi 76,5, dok je vrijednost indeksa starosti za 2011. godinu 98,3.

Slika 18. Indeks starosti Županjske Posavine 2011. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Tablice 16.

Koeficijent ukupne dobne ovisnosti u Županjskoj Posavini u 2011. godini je iznosio 53,2, što je neznatno povećanje u odnosu na 2001. godinu kada je iznosio 53,1. Najveći koeficijent ukupne dobne ovisnosti imaju: Općina Vrbanja (62,0), Općina Drenovci (60,6) i Općina Gradište (59,3), dok najniži koeficijent imaju: Grad Županja (47,5), Općina Bošnjaci (50,6) i Općina Gunja (51,6). Koeficijent ukupne dobne ovisnosti Vukovarsko-srijemske županije 2001. godine iznosi 51,1, dok je 2011. godine iznosio 51,6, odnosno u obje promatrane godine je niži u usporedbi s koeficijentom ukupne dobne ovisnosti Županjske Posavine.

Koeficijent dobne ovisnosti mladih 2011. godine iznosi 27,1, što je smanjenje za 5,1 u odnosu na 2001. godinu. Sve jedinice lokalne samouprave Županjske Posavine u 2011. godini imaju smanjenje koeficijenta dobne ovisnosti mladih u odnosu na 2001. godinu. Smanjenje koeficijenta dobne ovisnosti mladih je rezultat smanjenja stanovništva u dobnim skupinama 0-14 godina, što prouzrokovano smanjenjem rađanja. Usporedno s koeficijentom dobne ovisnosti mladih Vukovarsko-srijemske županije koji je 2001. godine iznosio 29,2, dok je 2011. godine iznosio 25,7, Županjska Posavina bilježi povoljnije pokazatelje, a objašnjenje je isto kao i za koeficijent mladosti.

Za razliku od koeficijenta dobne ovisnosti mladih gdje sve jedinice lokalne samouprave bilježe smanjenje u odnosu na 2001., 2011. godine se bilježi povećanje koeficijenta dobne ovisnosti starih u svim jedinicama lokalne samouprave. Godine 2011. je koeficijent dobne ovisnosti starih u Županjskoj Posavini iznosio 26,1, što je povećanje za 5,2 u odnosu na 2001. godinu. Najveći koeficijent dobne ovisnosti starih je u Općini Drenovci (34,0), a najmanji koeficijent dobne ovisnosti starih u 2011. godini ima Općina Cerna (21,7). Godine 2001. Vukovarsko-srijemska županija ima veći koeficijent dobne ovisnosti starih (21,9) u odnosu na Županjsku Posavinu, a razlog je već spomenut učinak Domovinskog rata i okupiranost dijela županije što je utjecalo na iseljavanje (ponajviše mladog i zrelog kontingenta stanovnika) iz tih dijelova, ali i na veće izravne gubitke stanovnika, a 2011. godine je koeficijent dobne ovisnosti starih na razini županije manji (25,9) u odnosu na isti pokazatelj u Županjskoj Posavini, što bi se djelomično moglo objasniti povratkom u nekad okupirane krajeve.

Kako je cilj ovoga poglavlja bio prikazati sastav stanovništva prema dobi u Županjskoj Posavini, iz njega se mogu donijeti određeni zaključci. Razvidno je smanjivanje udjela mladih u ukupnoj populaciji, a veliko povećavanje starijih dobnih skupina. Koeficijenti dobnih ovisnosti pokazuju brojčano smanjenje i starenje radnog kontingenta, što implicira smanjenje

obujma radne snage (Nejašmić i Toskić, 2013). Zbog smanjivanja udjela mladih u ukupnoj populaciji će se promijeniti i struktura zaposlenih, odnosno zaposlenici će postajati sve stariji, što će ujedno dovesti u pitanje mogućnost gospodarske, ali i demografske revitalizacije promatranog područja. Depopulacija i starenje će utjecati i na pogoršavanje odnosa broja umirovljenika i broja zaposlenih, što za sobom otvara pitanje financijske održivosti mirovinskog sustava (Nejašmić i Toskić, 2013). Prema Nejašmiću i Toskiću (2013), sela u Hrvatskoj u sve većoj mjeri postaju zajednicom staračkih domaćinstava i u mnogim od tih sela su sadašnji ostarjeli seljaci uglavnom i njihovi posljednji potomci. Depresivno stanje se može očekivati u onim selima koja su slabije prometno povezana i gdje je depopulacija već uzela maha (Nejašmić i Toskić, 2013). Kako je jugoistočni dio slabije prometno povezan u odnosu na sjeverozapadni dio Županijske Posavine i kako se naselja jugoistočnog dijela bore s trenutno lošom gospodarskom situacijom i manjkom sportsko-rekreacijskih i zabavnih sadržaja, ne čude lošiji rezultati jugoistočnog dijela Županijske Posavine u gotovo svim pokazateljima prikazanima i objašnjenima u ovom poglavlju.

6.2.1. Broj djece u školama

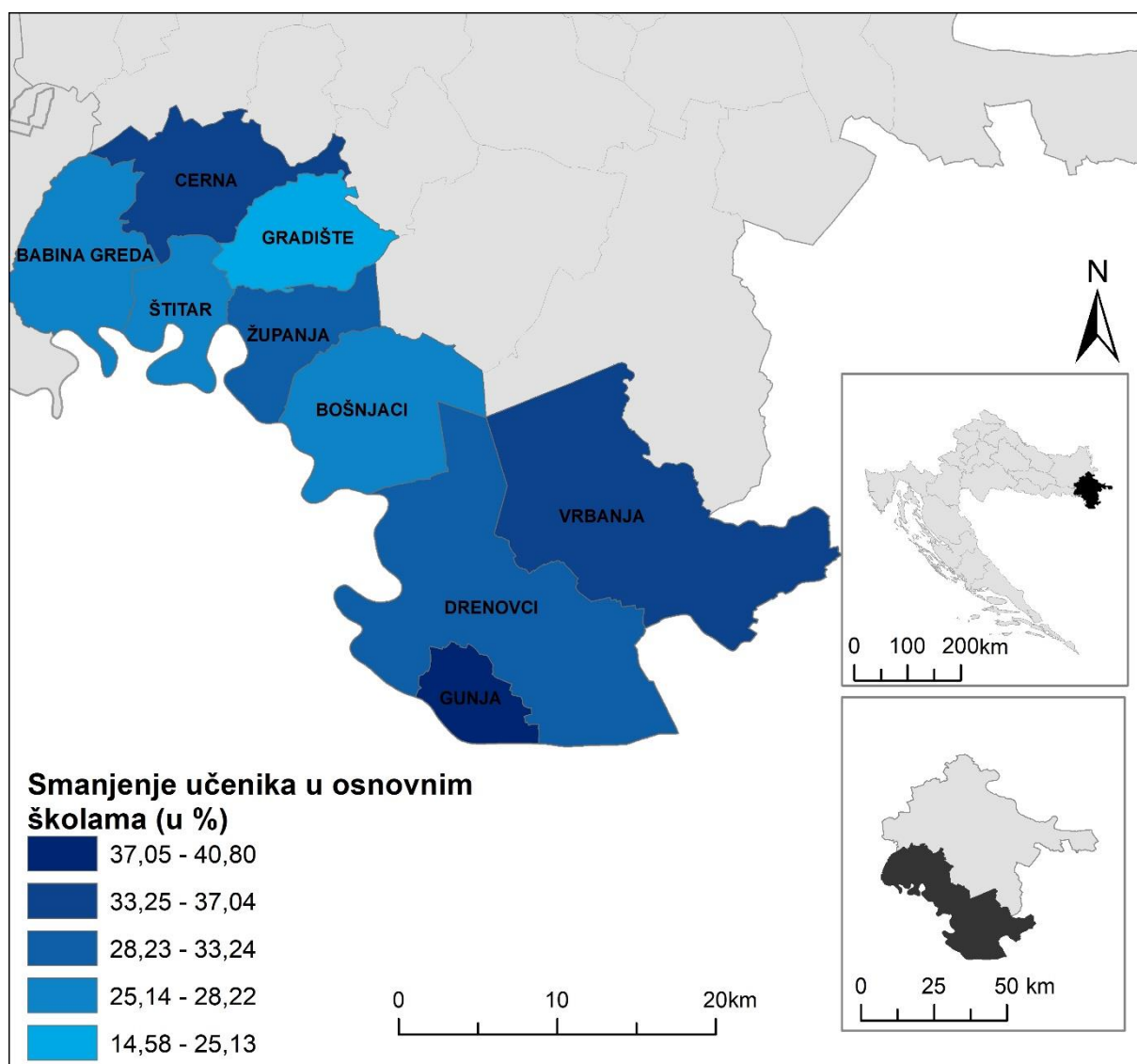
Broj djece u školama može biti jedan od pokazatelja demografske budućnosti promatranog područja. Stoga će se u ovome potpoglavlju prikazati broj učenika u osnovnim školama prema jedinicama lokalne samouprave Županijske Posavine. Cilj je prikazati promjenu broja učenika od školske godine 2011./2012. do školske godine 2018./2019., odnosno do posljednje dostupnih podataka na stranicama Državnog zavoda za statistiku.

Tablica 17. Broj učenika u osnovnim školama Županijske Posavine od šk. god. 2011./2012. do šk. god. 2018./2019.

Grad/ Općina	Broj OŠ	Broj učenika								% promjene 18./19. i 11./12.
		2011./ 2012.	2012./ 2013.	2013./ 2014.	2014./ 2015.	2015./ 2016.	2016./ 2017.	2017./ 2018.	2018./ 2019.	
Županja	2	1116	1072	1054	990	901	807	770	745	-33,24
B. Greda	1	395	387	382	356	341	314	304	290	-26,58
Bošnjaci	1	354	351	340	318	298	293	270	265	-25,14
Cerna	2	521	496	463	456	430	379	352	328	-37,04
Drenovci	5	395	371	349	316	294	293	277	271	-31,39
Gradište	1	288	287	273	264	269	256	254	246	-14,58
Gunja	1	375	355	336	290	276	270	255	222	-40,80
Štitar	1	202	194	185	177	169	159	146	145	-28,22
Vrbanja	3	384	365	346	337	306	284	255	242	-36,98
UKUPNO	17	4030	3878	3728	3504	3284	3055	2883	2754	-31,66

Izvor: Gradovi u statistici - Osnovne škole, početak školske godine, 2019, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

U svim jedinicama lokalne samouprave Županijske Posavine je zabilježeno smanjenje broja učenika u osnovnim školama u promatranom razdoblju (Tablica 17.). U 17 osnovnih škola Županijske Posavine je u školskoj godini 2011./2012. bilo 4.030 učenika, dok je u školskoj godini 2018./2019. broj učenika iznosio 2.754. Samo u tom promatranom razdoblju je broj učenika smanjen za čak 1.276, tj. za 31.66%. U istom razdoblju, broj učenika osnovnih škola Vukovarsko-srijemske županije je smanjen za 23,47%, dok je broj učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj smanjen za 7,58% (DZS, 2019).

Slika 19. Smanjenje učenika u osnovnim školama Županijske Posavine od šk. god. 2011./12. do 2018./19. (u %)

Izvor: izrada autora prema podacima iz Tablice 17.

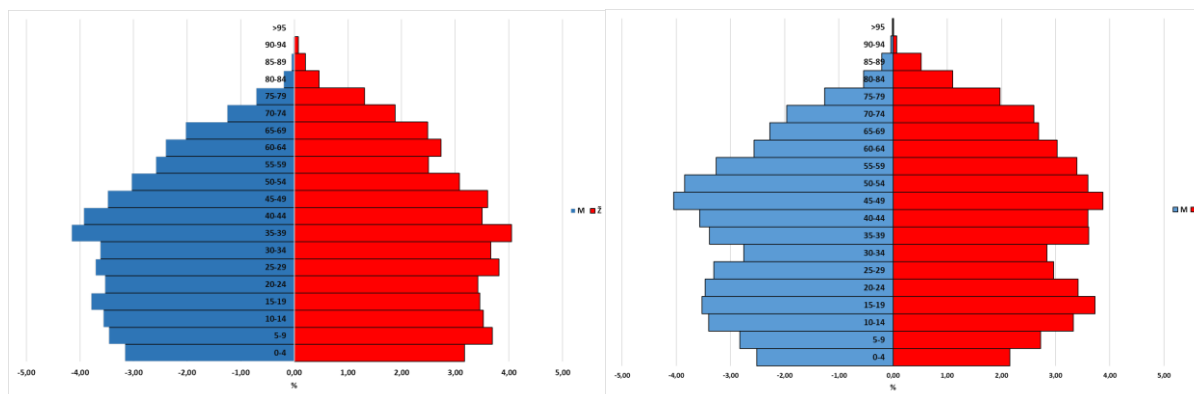
Najveće smanjenje učenika u osnovnim školama Županjske Posavine je zabilježeno u Općini Gunja, a smanjenje je iznosilo čak 40,80%, dok i ostale općine jugoistočnog djela bilježe visok postotak smanjenja, kao i Općina Cerna koja se nalazi u sjeverozapadnom dijelu (Slika 19.). Zasigurno da je jedan od razloga za takvo drastično smanjenje i poplava u Općini Gunja i Rajevom selu (Općina Drenovci) iz 2014. godine koja je prouzrokovala iseljavanje brojnih obitelji i pojedinaca u najvitalnijim dobnim skupinama, ali i visok udio starih koji se ne nalaze u najvitalnijoj i reproduktivnoj dobi što je za posljedicu ostavilo nizak natalitet. Najmanje smanjenje učenika u istraživanom razdoblju je zabilježeno u Općini Gradište, gdje je broj učenika smanjen za 14,58% i to je jedina jedinica lokalne samouprave gdje je broj učenika smanjen za manje od 20%, što se može objasniti i činjenicom da je Općina Gradište imala drugo najmanje smanjenje stanovništva iseljavanjem od 2011. do 2018. godine.

6.3. Dobno– spolna struktura stanovništva

Prema Nejašmiću (2005) se u demografskoj statistici najčešće zajedno predaju podaci o sastavu stanovništva prema spolu i prema dobi. Kako bi se omogućila što bolja preglednost, izrađuju se grafički prikazi dobno-spolnog sastava. Navedeni grafički prikazi podsjećaju na oblik piramide, stoga se isti nazivaju dobno-spolnim piramidama, dok se znaju rabiti i nazivi populacijska piramida, piramida starosti, dobno stablo i sl. (Nejašmić, 2005). Obzirom na analizu sastava stanovništva, u demografskoj su se literaturi razlikovala tri osnovna tipa stanovništva: 1. mladi ili ekspanzivni tip; 2. zreli ili stacionarni tip i 3. stari ili regresivni tip, ali su s vremenom nastale dorade prvotnog modela, te se sada razlikuju: 1. a) izrazito mlado ili izrazito ekspanzivno, 1. b) mlado ili ekspanzivno; 2. zrelo ili stacionarno i 3. staro ili kontraktivno (Nejašmić, 2005). Uzme li se u obzir globalno starenje stanovništva i činjenicu da je taj proces ponajviše zahvatio europske zemlje, došlo je do potrebe prilagođavanja klasifikacije starog ili kontraktivnog stanovništva. Tip starog ili kontraktivnog stanovništva je, prema Nejašmiću (2005), potrebno podijeliti na: a) staro stanovništvo ili kontraktivno – to je ono stanovništvo u kojemu udjel starih osoba 65 i više godina iznosi od 8,1% do 12% i na b) izrazito staro stanovništvo ili izrazito kontraktivno – ono stanovništvo u kojem udjel osoba starih 65 i više godina iznosi više od 12%.

U ovome će se potpoglavlju napraviti usporedba dobno-spolnih piramida između 2001. i 2011. godine jedinica lokalne samouprave Županjske Posavine. Nakon usporedbe po jedinicama lokalne samouprave, prikazat će se dobno-spolna piramida čitave Županjske Posavine i Vukovarsko-srijemske županije za 2001. i 2011. godinu, te će se pokušati uvidjeti sličnosti i razlike između promatranih godina.

Promatra li se dobno-spolna piramida Grada Županje za 2001. godinu, osnovica piramide je znatno sužena, dok je središnji dio ispupčen, stoga piramida poprima oblik urne. Karakteristika je to koja odgovara starom ili kontraktivnom stanovništvu. Ovakav tip piramide obilježava niska stopa rodности i smrtnosti, kao i prirodna depopulacija. Udjel starijih dobnih skupina u ovakvom tipu piramide (65 i više) je u pravilu veći od 8%. Udio starih dobnih skupina (65 i više) u 2001. godini u Gradu Županji iznosi 10,7%, a vidljiv je veći udio ženskog stanovništva u tim dobnim skupinama (Slika 20).

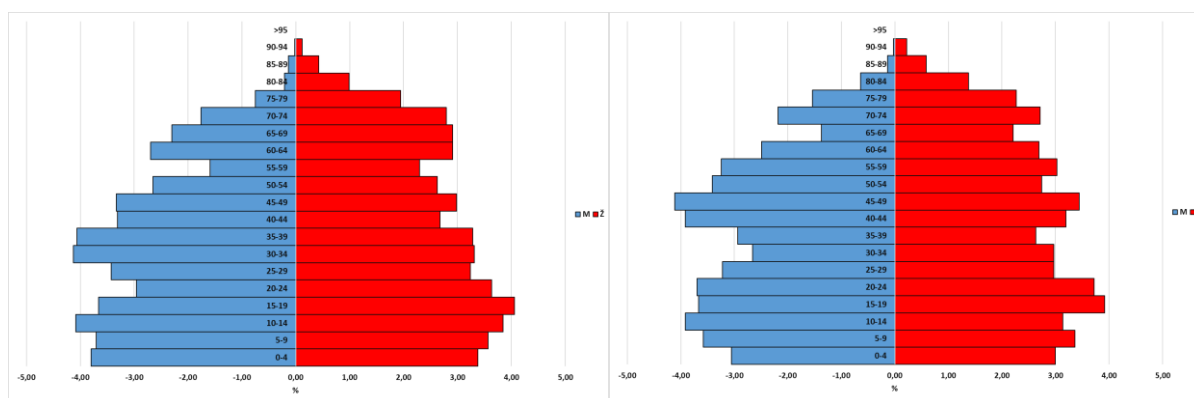
Slika 20. (lijevo) i Slika 21. (desno) Dobno-spolna piramida Grada Županje 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Godine 2011. dobno-spolna piramide Grada Županje ima još nepovoljniji oblik nego 2001. godine (Slika 21.). Udio starih dobnih skupina (65 i više) iznosi 15,3%, što je karakteristika izrazito starog ili izrazito kontraktivnog stanovništva. U dobno-spolnoj piramidi 2011. godine su vidljive i krnje generacije u dobnoj skupini 30-34 godine. Kako se na dobno-spolnoj piramidi iz 2001. godine u dobnoj skupini 20-24 godine ne vidi takav manjak stanovništva, pretpostavka je da je manjak u navedenoj dobnoj skupini prouzrokovan emigracijom u tom međupopisnom razdoblju.

Dobno-spolna piramida Općine Babina Greda za 2001. godinu također ima oblik urne (Slika 22.). Udio starih 65 i više za 2001. godinu je iznosio 14,4% što su karakteristike izrazito starog stanovništva. Vidljive su krnje generacije u dobnoj skupini 55-59 godina, što su generacije rođene od 1942. do 1946. godine, stoga je pretpostavka da se dogodio manjak rađanja za vrijeme Drugog svjetskog rata. Manjak muškog stanovništva je vidljiv i u dobnoj skupini 20-24 (generalno gledajući manjak stanovništva se može promatrati od dobne skupine 15-19 do 25-29, ali je najveći u skupini 20-24), odnosno to su osobe rođene između 1977. i 1981. godine. Kako je Jugoslavija otvorila granice 1960-ih godina i omogućila odlazak na

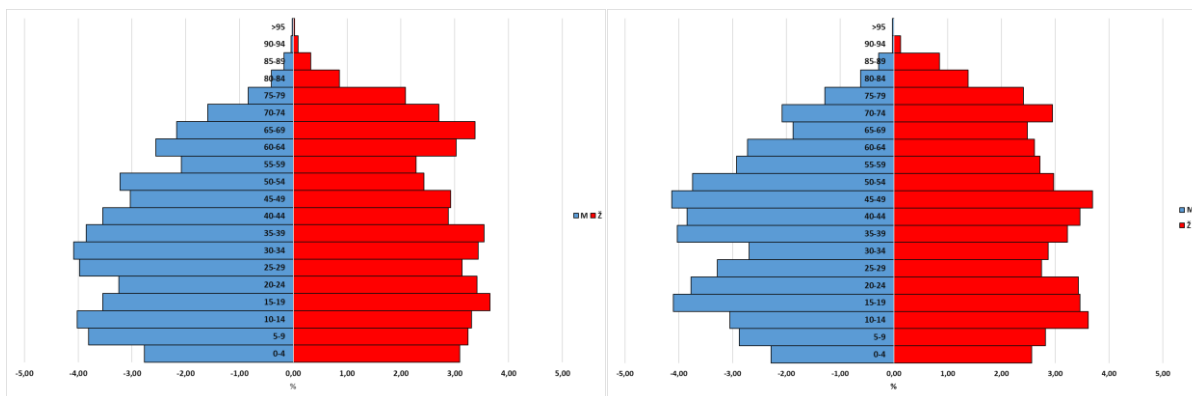
“privremeni rad“ u inozemstvo, najviše u Njemačku, pretpostavlja se da su i tada, baš kao što je slučaj i danas, odlazile osobe koje su se nalazile u najvitalnijim dobnim skupinama i te osobe su osnivale obitelj u državi u kojoj su se nalazile, što je prouzrokovalo smanjenje rađanja u Republici Hrvatskoj. Godine 2011. je u Babinoj Gredi bilo 15,3% osoba u skupinama 65 i više godina, pa je i tada vladao tip izrazito starog stanovništva. Krnje generacije u dobnim skupinama 30-34 i 65-69 su već objašnjene na primjeru dobnospolne piramide za 2001. godinu (krnje generacije su 2001. godine bile u dobnim skupinama 20-24 i 55-59, deset godina poslije se one nalaze u dobnim skupinama 30-34 i 65-69). Godine 2011. je vidljiv manji udio mladih dobnih skupina u odnosu na 2001. godinu, a kako će se fertilne skupine u budućnosti još više smanjivati, s vremenom će to prouzrokovati smanjenje ukupne populacije (Slika 23.).

Slika 22. (lijevo) i Slika 23. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Babina Greda 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

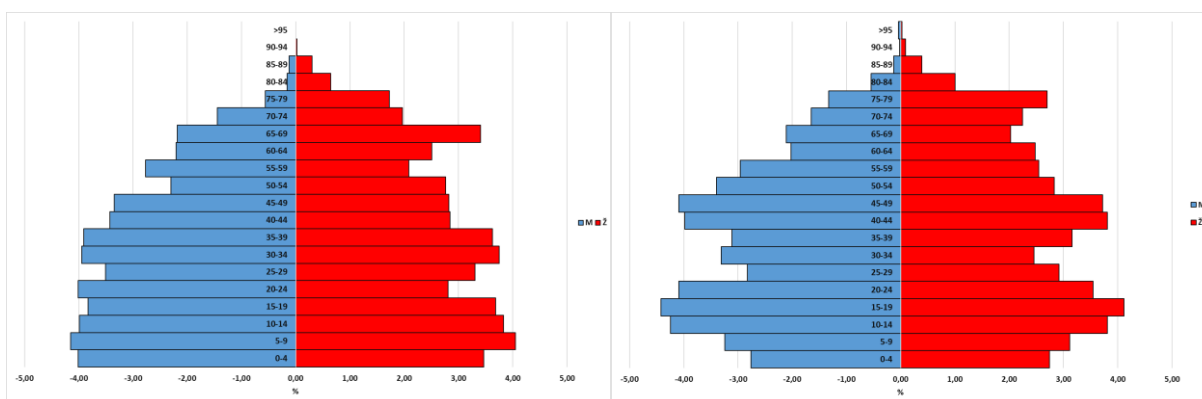
Dobno-spolna piramida Općine Bošnjaci za 2001. godinu je slična kao i za Općinu Babina Greda (Slika 24.). Udio starog stanovništva iznosi 14,7%, stoga je proces demografskog starenja ušao u izrazito kontraktivnu fazu. Kao i u prethodnoj općini, i u Bošnjacima je manjak stanovništva u dobnim skupinama 55-59 i manjak muškog stanovništva u skupini 20-24. Pretpostavka je da su razlozi isti kao i u Babinoj Gredi. Piramida starosti 2011. godine pokazuje smanjenje kohorti “djece“ (0-14 godina), dok su se kohorte praroditelja (50 i više godina) jako povećale (Slika 25.). Prema tome, kako dolazi do smanjenja kohorti djece, u budućnosti će biti sve manji udio kohorti roditelja, što će utjecati na daljnje smanjenje rađanja i na daljnje demografske probleme.

Slika 24. (lijevo) i Slika 25. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Bošnjaci 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

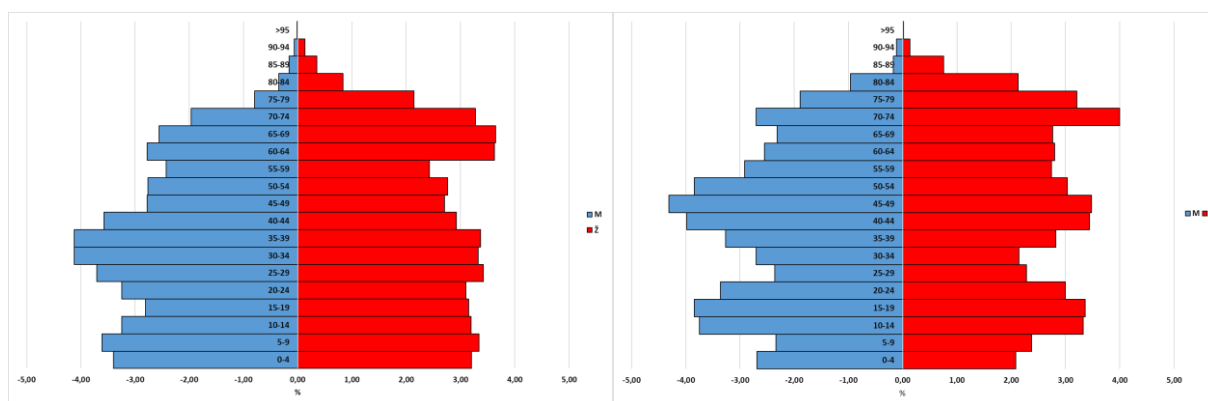
Piramida starosti Općine Cerna u 2001. godini je povoljnija nego u prethodno objašnjenim općinama (Slika 26.). Kohorte djece (stanovništva od 0 do 14 godina) su veće, dok je za razliku od prethodnih općina gdje je bio vidljiv manjak muškaraca u dobi 20-24, u Općini Cerna 2001. godine bio vidljiv manjak ženske populacije. Godine 2011. je došlo do smanjenja kohorti djece i povećanja kohorti praroditelja (Slika 27.). Kako je udio starih 65 i više godina iznosio 14,3%, može se reći da je dobno-spolna piramida Općine Cerna 2011. godine također imala karakteristike izrazito starog stanovništva.

Slika 26. (lijevo) i Slika 27. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Cerna 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Općina Drenovci je 2001. godine imala 16,3% osoba starijih od 65 godina, dok je 2011. godine imala čak 21,2% osoba starijih od 65 godina, što znači da se Općina Drenovci nalazi u izrazito kontraktivnoj fazi, odnosno stanovništvo je izrazito staro. Godine 2001. je vidljiv velik udio stanovništva starijeg od 60 godina, posebice ženskog spola (Slika 28.).

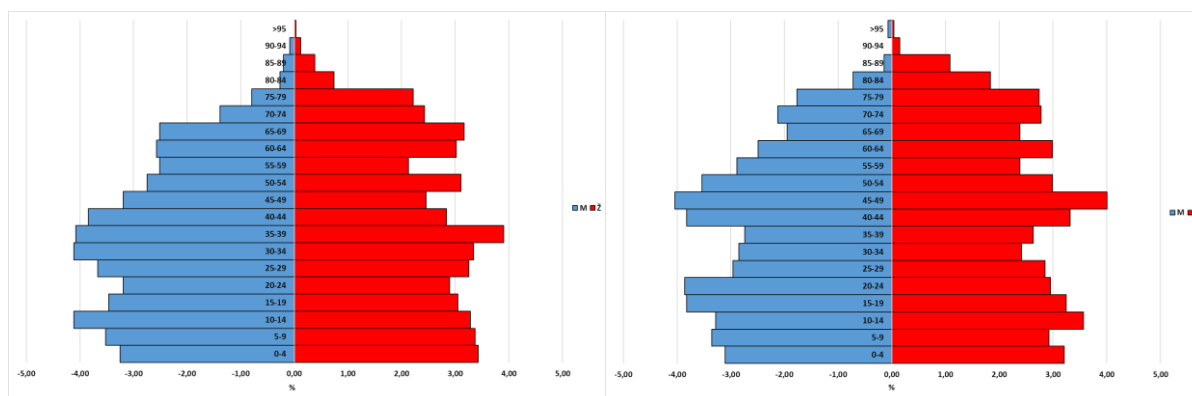

Slika 28. (lijevo) i Slika 29. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Drenovci 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Piramida starosti Općine Drenovci za 2011. godine pokazuje izrazito male kohorte djece u odnosu na kohorte praroditelja (Slika 29.). Zbog velikog smanjenja rađanja će stanovništvo biti sve starije, a kohorte roditelja (stanovništvo od 15. do 49. godine života koje se nalazi u najpovoljnijoj fertilnoj i reproduktivnoj dobi) će se smanjivati što će utjecati na još snažnije smanjenje rađanja u budućnosti, pa će dobno-spolna piramida imati još nepovoljnija obilježja.

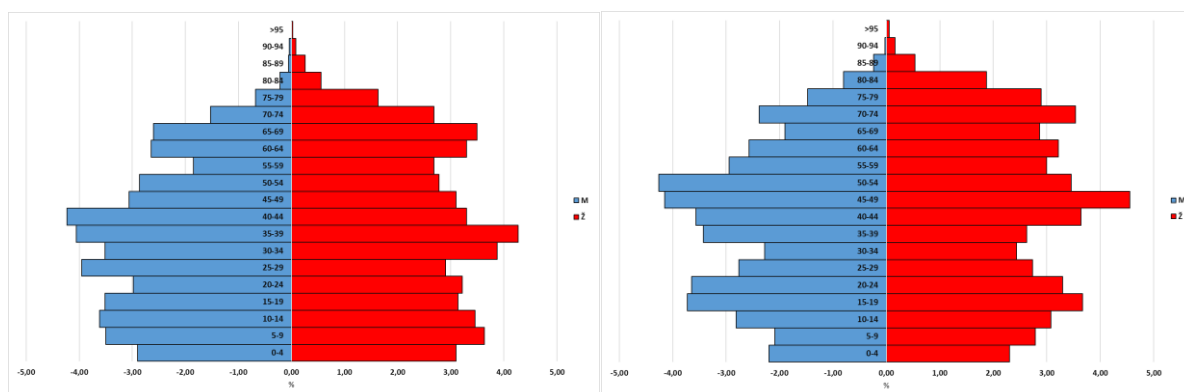
Kako je i kod Općine Gradište osnovnica sužena, dok je središnji dio ispupčen, dobno spolno piramida poprima oblik urne kao i kod svih prethodno objašnjenih općina (Slika 30.). Godine 2001. je Općina Gradište imala 14,3% osoba starijih od 65 godina, dok je 2011. godine taj broj povećan na 17,8%. Na dobno-spolnoj piramidi iz 2011. godine je vidljivo smanjenje kohorti djece, kao i manjak (ponajviše muškog) stanovništva starog od 25 do 39 godina. Nadalje, iste, 2011. godine, je vidljivo povećanje kohorti praroditelj u odnosu na dobno-spolnu piramidu iz 2001. godine (Slika 31.)

Slika 30. (lijevo) i Slika 31. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Gradište 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

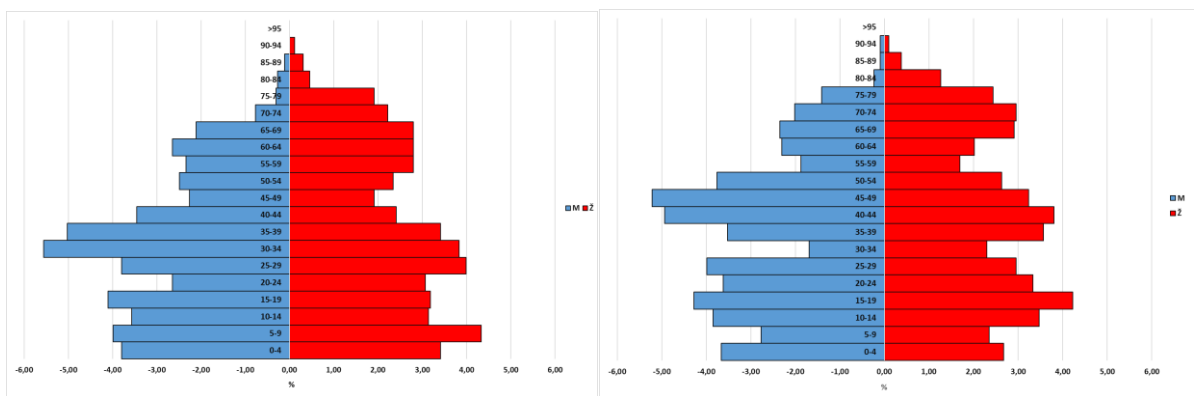
Općina Gunja je 2001. godine imala 13,8% stanovništva starijeg od 65 godina, a 2011. je taj broj iznosio 18,8%. Zbog visokog udjela starih osoba, Općina Gunja ima izrazito staro stanovništvo. Piramida starosti 2001. godine ima suženu bazu, a središnji dio je ispupčen (Slika 32.), dok je 2011. godine osnovica znatno sužena u odnosu na središnji dio (Slika 33.). Također, prema dobno-spolnoj piramidi iz 2011. godine je vidljivo i drastično smanjenje kohorti djece, što će prouzrokovati velike probleme u budućnosti.

Slika 32. (lijevo) i Slika 33. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Gunja 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

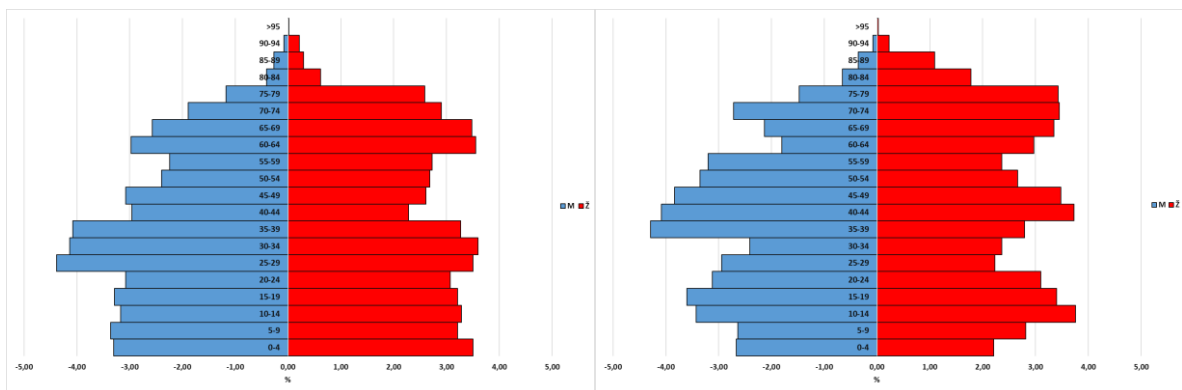
Dobno-spolna piramida Općine Štitar 2001. godine je karakteristična po tome što je u dobnim skupinama 30-34, 35-39 i 40-44 puno veći udio muškaraca od žena (Slika 34.). Također, udio žena u istoj godini je bio veći u kohorti praroditelja. Iste je godine udio starih osoba (65 i više godina) iznosio 11,4%, stoga je 2001. godine Štitar imao staro ili kontraktivno stanovništvo. U 2011. godini je udio starih iznosio 16,3% te Općina Štitar ima novi tip stanovništva, odnosno stanovništvo je izrazito staro ili izrazito kontraktivno. Kao i u ostalim općinama, i u Štitaru je na piramidi starosti 2011. godine vidljivo smanjenje kohorti djece, ali su i vidljive krnje generacije u dobnoj skupini od 30. do 34. godine (Slika 35.).

Slika 34. (lijevo) i Slika 35. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Štitar 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

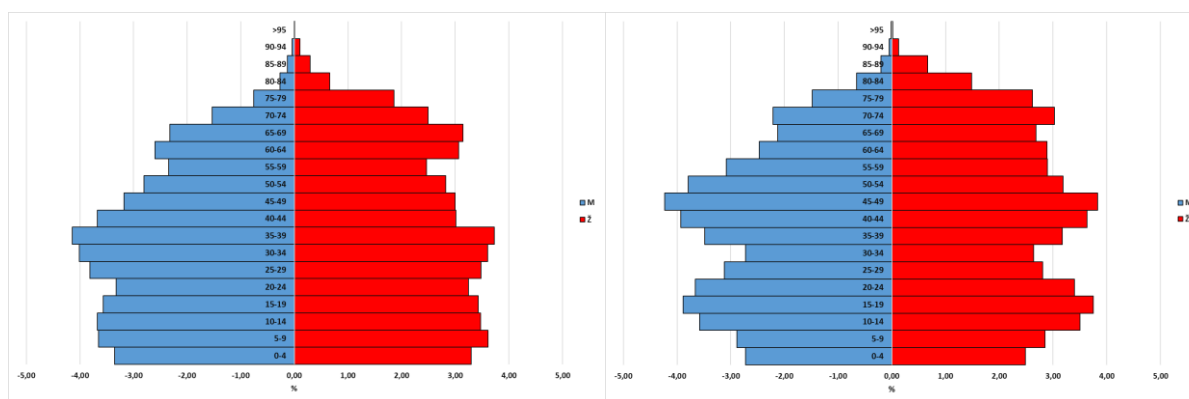
Općina Vrbanja je 2001. godine imala veći udio muškaraca u dobnim skupinama 25-29, 30-34, 35-39, 40-44 i 45-49, dok je od 50. godine veći udio žena u svi dobnim skupinama (Slika 36.). Udio starih 65 i više godina je 2001. godine iznosio 16,5%, dok je 2011. godine povećan na čak 20,8%, a to je karakteristično za izrazito kontraktivno stanovništvo. Piramida starosti 2011. godine pokazuje veliko smanjenje kohorti djece i veliko povećanje kohorti praroditelja (Slika 37.).

Slika 36. (lijevo) i Slika 37. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Vrbanja 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

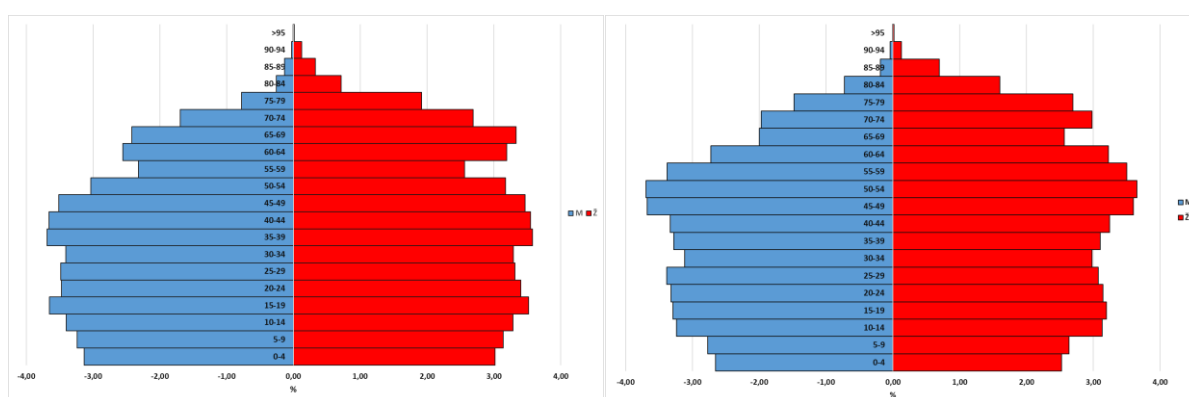
Piramide starosti Županijske Posavine za 2001. i 2011. godinu ukazuju da je proces starenja ušao u izrazito kontraktivnu fazu (Slika 38. i 39.). Naime, kako je udio starih 65 i više veći od 12% i u 2001. i u 2011. godini, osnovice piramide su sužene, a središnji dio je ispupčen, dobno-spolne piramide za 2001. i 2011. godini poprimaju oblik urne.

Slika 38. (lijevo) i Slika 39. (desno) Dobno-spolna piramida Županjske Posavine 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Dobno-spolna piramida Vukovarsko-srijemske županije za 2001. godinu pokazuje suženu osnovicu u odnosu na središnji dio, dok je 2011. godine ta razlika još očitija (Slika 40. i 41.). Usporede li se dobno-spolne piramide Županjske Posavine i Vukovarsko-srijemske županije u 2001. godini, može se uočiti manji udio muškaraca od 25. do 44. godine na razini županije. Domovinski rat, okupacija velikog dijela županije i veća stradanja muške populacije su jedan od najvažnijih razloga za ovakvu situaciju. Dobno-spolne piramide 2011. godine pokazuju da je udio muškaraca veći u Županjskoj Posavini do 54 godine (izuzev skupine 30-34 gdje je veći udio muškaraca na razini županije), kao i općenito veći udio osoba do 25. godine u Županjskoj Posavini nego u Vukovarsko-srijemskoj županiji, a objašnjenje za takvu situaciju se može pronaći u potpoglavlju 6.2.

Slika 40. (lijevo) i Slika 41. (desno) Dobno-spolna piramida Vukovarsko-srijemske županije 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Zbog izrazito jakog procesa starenja, potrebno je ubrzano društveno djelovanje kako bi se situacija pokušala popraviti primjenom dugoročnih mjera ne samo pozitivne pronatalitetne politike, već i aktivne imigracijske i redistributivne populacijske politike. Nadalje, sama primjena navedenih populacijskih politika nije dovoljno snažna kako bi generirala popravak situacije u promatranoj regiji, stoga je potrebno i snažno poboljšanje gospodarske situacije, tj. ključno je osiguravanje radnih mjesta za lokalno stanovništvo kao jedan od glavnih uvjeta kojim bi se usporilo iseljavanje. Kako je trenutna demografska, ali i gospodarska situacija izuzetno nepovoljna, poticanje povratka iseljenog, mladog i reproduktivnog stanovništva, u ovim se trenucima može smatrati samo utopijom.

7. Metode demografske projekcije

Predviđanje demografskog razvoja za budućnost je važno ne samo radi dobivanja određenih znanstvenih spoznaja, već se to predviđanje može smatrati važnim čimbenikom u planiranju društveno-gospodarskog razvoja (Friganović, 1990). Postoje brojne sastavnice društveno-gospodarskog života koje posredno ili neposredno ovise o budućem broju i sastavu stanovništva (primjerice izgradnja vrtića, izgradnja škole, izgradnja domova za starije i nemoćne itd.). Ipak je važno ustvrditi da ne postoji visoka sigurnost u određivanju budućeg demografskog stanja, a sigurnost je manja kada se to stanje želi ustvrditi na manjem području. Međutim, prognoze su važne radi utvrđivanja barem približnog broja stanovnika kako bi se populacijskim politikama pokušalo utjecati na povećanje ili smanjenje broja stanovnika, ovisno o području. Prema Nejašmiću (2005) je projekcija prikaz hipotetičnog broja i sastava stanovništva za određeno buduće razdoblje koje se temelji na pretpostavkama nastavka demografskih trendova iz prošlosti. U izradi prognoza budućeg kretanja stanovništva se najčešće rabe matematičke i analitičke metode. Matematičke metode služe kako bi se odredila hipotetična stopa promjene, odnosno porasta ili smanjenja, koja se određuje na osnovi promatranja kretanja stanovništva u prošlom razdoblju i koja varira kao funkcija vremena (Nejašmić, 2005; prema Breznik, 1977). Korištenjem nekih od matematičkih metoda se pretpostavlja kako će budućnost sličiti prošlosti. Dobri rezultati matematičkih metoda se mogu očekivati od kratkoročnih (do 5 godina) i srednjoročnih prognoza (5 do 10 godina), dok je zbog složenih bioloških, društveno-gospodarskih i psiholoških čimbenika dugoročna prognoza (više od 10 godina) najmanje pouzdana (Nejašmić, 2005). U ovome poglavlju će se za naselja Županijske Posavine izračunati prosječan godišnji porast/pad između podataka Popisa stanovništva 2001. i 2011. godine, te prosječne stope rasta (aritmetička i geometrijska) na osnovu kojih će se izračunati procjena broja stanovnika za 2031. i 2051. godinu prema aritmetičkoj i geometrijskoj progresiji.

Tablica 18. Procjena broja stanovnika naselja Županijske Posavine za 2031. i 2051. godinu aritmetičkom progresijom

Naselje	Broj stanovnika		Prosječni godišnji porast ¹⁴	Prosječna god. stopa rasta (aritmetička, u ‰) ¹⁵	Procjena br. stan. za 2031. god. (aritmetička) ¹⁶	Procjena br. stan. za 2051. god. (aritmetička)
	2001.	2011.				
Štitar	2608	2129	-47,9	-5,06	1171	213
Županja	13775	12090	-168,5	-3,26	8720	5350
Babina Greda	4262	3572	-69,0	-4,40	2192	812
Bošnjaci	4653	3901	-75,2	-4,40	2397	893
Cerna	4149	3791	-35,8	-2,25	3075	2359
Šiškovci	841	804	-3,7	-1,12	730	656
Drenovci	3049	1946	-110,3	-11,04	-260	-2466
Đurići	418	286	-13,2	-9,38	22	-242
Posavski Podgajci	1568	1255	-31,3	-5,54	629	3
Račinovci	982	700	-28,2	-8,38	136	-428
Rajevo Selo	1407	987	-42,0	-8,77	147	-693
Gradište	3382	2773	-60,9	-4,95	1555	337
Gunja	5033	3732	-130,1	-7,42	1130	-1472
Soljani	1554	1245	-30,9	-5,52	627	9
Strošinci	668	492	-17,6	-7,59	140	-212
Vrbanja	2952	2203	-74,9	-7,26	705	-793
UKUPNO	51301	41906	-939,5	-5,04	23116	4326

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Prvo će se objasniti ekstrapolacija aritmetičkom progresijom, koja se primjenjuje kada se ne očekuje bolji rezultat od nekog složenijeg računa, poput primjerice geometrijske progresije (Nejašmić, 2005). Metoda linearne ekstrapolacije aritmetičkom progresijom se temelji na računanju prosječne godišnje promjene broja stanovnika između dva popisa, zatim se dobivena prosječna godišnja promjena dodaje svakoj godini nakon posljednjeg popisa (Nejašmić, 2005). Prema navedenom, prognoza je da će 2031. godine Županijska Posavina imati tek 23.116 stanovnika, što je smanjenje za 18.790 osoba ili za čak 44,84% (Tablica 18.).

¹⁴ Prosječni godišnji porast je računat prema formuli: $\bar{R} = \frac{P_{t+n} - P_t}{n}$

¹⁵ Prosječna godišnja stopa rasta (aritmetička) je računata prema formuli: $\bar{r}_a = \frac{(P_{t+n} - P_t)/n}{(P_{t+n} + P_t)/2} \times 1000$

¹⁶ Procjena stanovnika za 2031. i 2051. godinu (aritmetička) je računata prema formuli: $P_{n+\Delta t} = P_n + (\Delta t * \bar{R})$

Nadalje, računskim izračunom za 2051. godinu je prognoza da će u Županjskoj Posavini živjeti samo 4.326 osoba, što je smanjenje za čak 89,68%. Kako je već objašnjeno, prognoze za dugoročna razdoblja su najmanje pouzdane, stoga se ovi podaci ne mogu uzeti s velikom pouzdanosti. Nastavi li se godišnji prosječni pad kakav je bio u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011., već bi se i prije 2031. godine moglo dogoditi izumiranje naselja Drenovci, dok bi do 2051. godine moglo izumrijeti čak sedam naselja Županjske Posavine, a pridodaju li se i naselja Posavski Podgajci i Soljani, prognoza je da će izumrijeti 9 od 16 naselja.

Nakon ekstrapolacije aritmetičkom progresijom, u Tablici 19. se prikazuju podaci ekstrapolacijom geometrijskom progresijom koja je uobičajena za prognozu kretanja stanovništva u nešto duljim razdobljima. Prema Nejašmiću (2005) se za navedenu metodu polazi od pretpostavke o stalnosti stope rasta (ili smanjenja) u svakoj godini. Ako se zadrži godišnja stopa rasta (geometrijska) kao u razdoblju 2001.-2011., godine 2031. broj stanovnika Županjske Posavine bit će 27.965, odnosno 13.941 ili 33,27% manje nego 2011. godine. Istom metodom se izračunala i prognoza za 2051. godinu, a podaci ukazuju da bi na području Županjske Posavine tada živjelo 18.662 osoba što je manje za 23.244 osobe, odnosno smanjenje iznosi čak 55,47% (Tablica 19.). Najveću prosječnu godišnju stopu pada u posljednjem međupopisnom razdoblju ima naselje Drenovci, odnosno stopa pada iznosi čak -43,91‰, a slijedi naselje Đurići gdje stopa pada iznosi -37,24‰. Najmanju prosječnu godišnju stopu pada u posljednjem međupopisnom razdoblju ima naselje Šiškovci, a ona iznosi -4,49‰, a slijedi naselje Cerna gdje stopa pada iznosi -8,98‰. Za razliku od ekstrapolacije aritmetičkom progresijom prema kojoj bi jedno naselje doživjelo najcrnji scenarij već prije 2031. godine, a sedam naselja do 2051. godine, ekstrapolacija geometrijskom progresijom za 2031. i 2051. godinu ne pokazuje takve rezultate. Za potrebe rada je izračunato i vrijeme udvostručenja¹⁷ stanovništva Županjske Posavine geometrijskom progresijom. Zbog negativne godišnje stope rasta (geometrijske) ne može doći do udvostručenja broja stanovnika Županjske Posavine. U tom slučaju računa se vrijeme prepolovljenja stanovništva, koje za područje Županjske Posavine iznosi svega 34 godine.

¹⁷ Vrijeme udvostručenja/prepolovljenja stanovništva je računato prema formuli: $n = \frac{\log 2}{\log(1+r)}$

Tablica 19. Procjena broja stanovnika naselja Županijske Posavine za 2031. i 2051. godinu geometrijskom progresijom

Naselje	Broj stanovnika		Prosječna godišnja stopa rasta (geometrijska, u ‰) ¹⁸	Procjena br. stan. za 2031. god. (geometrijska) ¹⁹	Procjena br. stan. za 2051. god. (geometrijska)
	2001.	2011.			
Štitar	2608	2129	-20,09	1419	945
Županja	13775	12090	-12,96	9313	7175
Babina Greda	4262	3572	-17,51	2509	1762
Bošnjaci	4653	3901	-17,47	2742	1906
Cerna	4149	3791	-8,98	3165	2643
Šiškovci	841	804	-4,49	735	672
Drenovci	3049	1946	-43,91	793	323
Đurići	418	286	-37,24	134	63
P. Podgajci	1568	1255	-22,02	804	515
Račinovci	982	700	-33,28	356	184
Rajevo Selo	1407	987	-34,83	486	239
Gradište	3382	2773	-19,66	1864	1253
Gunja	5033	3732	-29,46	2052	1128
Soljani	1554	1245	-21,93	799	513
Strošinci	668	492	-30,12	267	145
Vrbanja	2952	2203	-28,84	1227	683
UKUPNO	51301	41906	-20,02	27965	18662

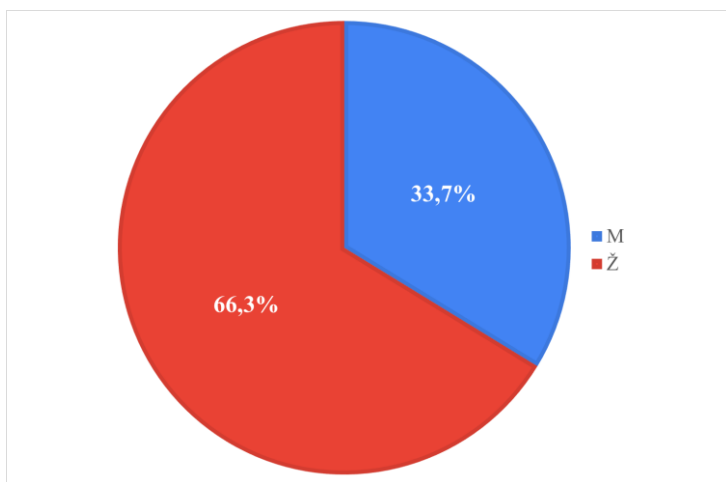
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, www.dzs.hr

¹⁸ Prosječna godišnja stopa rasta (geometrijska) je računata prema formuli: $\bar{r}_g = \left(\sqrt[n]{\frac{P_{t+n}}{P_t}} - 1 \right) \times 1000$

¹⁹ Procjena broja stanovnika za 2031. i 2051. godinu (geometrijska) je računata prema formuli: $P_{t+n} = P_t (1 + \bar{r})^n$

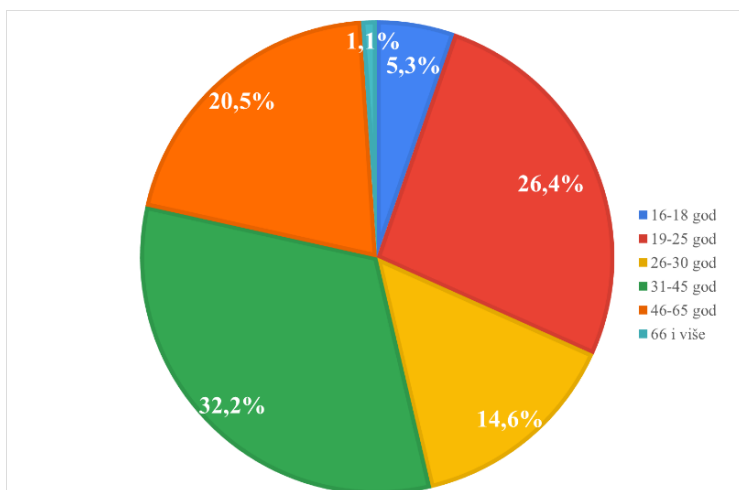
8. Rezultati anketnog istraživanja

Anketnim ispitivanjem obuhvaćeno je stanovništvo starije od 16 godina s područja Županjske Posavine (Grada Županje i sljedećih općina: Babina Greda, Gradište, Cerna, Štitar, Bošnjaci, Vrbanja, Drenovci i Gunja) koji stalno borave, barem pretežno borave i/ili se redovito vraćaju u mjesto stanovanja barem jednom mjesečno. Anketnim istraživanjem ispitano je ukupno 1.129 osoba, 748 žena i 381 muškaraca (Slika 42.). Promatra li se dobna struktura ispitanika, najveći broj ispitanika, njih 363, pripada starosnoj skupini od 31. do 45. godine, a najmanje ispitanika, njih 12, bilo je staro 66 i više godina (Slika 43.).

Slika 42. Udio ispitanika prema spolu

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

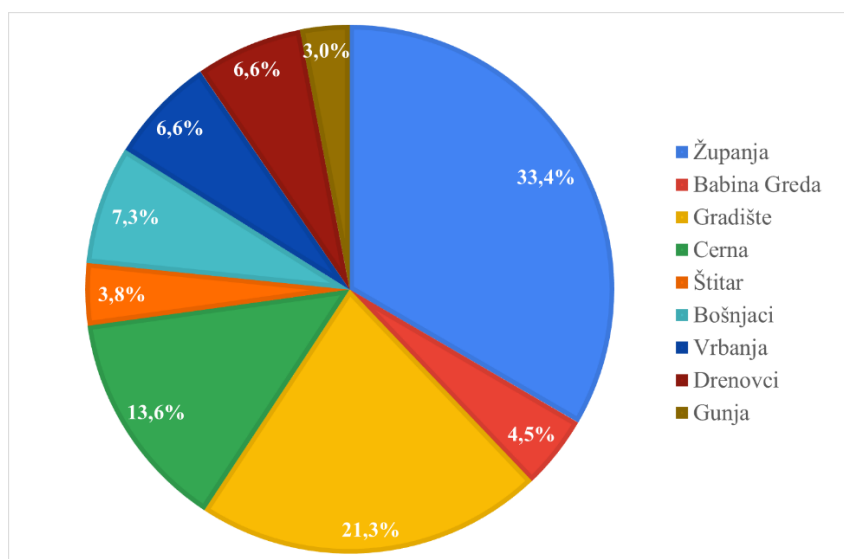

Slika 43. Udio ispitanika prema dobnim skupinama

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Najveći udio ispitanika, njih 33,4%, dolazi iz Grada Županje, a najmanji udio ispitanika je iz Općine Gunja, njih 3,0% (Slika 44.). Ovakva zastupljenost se djelomično može objasniti

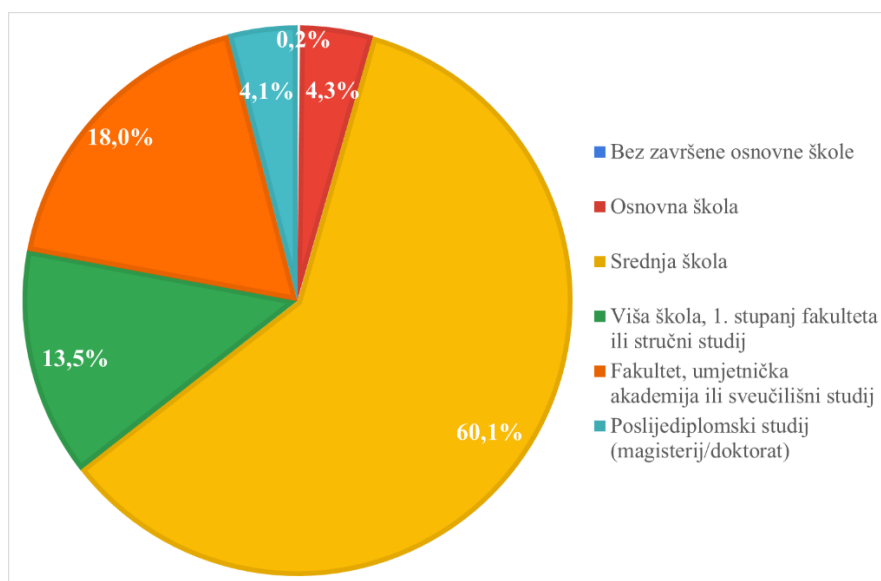
činjenicom da je anketa bila objavljena na Facebook stranici *Zupanjac Net* i *Gradiste.com*, kao i na internet stranici *ww.zupanjac.net*. Kako najveći broj pratitelja stranice *Zupanjac Net* dolazi iz Grada Županje kao najveće jedinice lokalne samouprave u promatranom području, ne čudi činjenica da je i najveći udio ispitanika upravo iz navedenog grada. Važno je spomenuti da navedenu stranicu prate stanovnici čitave Županjske Posavine, stoga su pratitelji samoinicijativno dijelili objavu na svojim privatnim profilima kako bi što više stanovnika njihove općine ispunilo obrazac. Također, najveći broj pratitelja stranice *Gradiste.com* dolazi iz Općine Gradište, stoga je velik udio ispitanika iz navedene općine. Kako velik broj ljudi iz Općine Cerna prati prethodno navedene stranice, a i s obzirom na to da je velik broj stanovnika istoimene općine samoinicijativno podijelio anketni obrazac, ne čudi visoka zastupljenost stanovnika Općine Cerna. Ne postoji logično objašnjenje iznimno male zastupljenosti stanovnika Općine Gunja, stoga se može samo nagađati o mogućim uzrocima, poput primjerice snažnog smanjivanja udjela mladog stanovništva nakon poplava 2014. godine, nezainteresiranosti mladih ili velikog broja starih mještana koji nemaju pristup internetu.

Slika 44. Udio ispitanika prema jedinici lokalne samouprave iz koje dolaze

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Struktura ispitanika s obzirom na najviši postignuti stupanj obrazovanja ukazuje da je najveći udio ispitanika završio srednju školu, njih 60,1%. S 18,0% slijede ispitanici koji su završili *Fakultet, umjetničku akademiju ili sveučilišni studij*, zatim sa 13,5% slijede ispitanici sa završenom *Višom školom, 1. stupnjem fakulteta ili stručnim studijem*. Anketni upitnik je ispunilo 4,3% ispitanika sa završenom samo osnovnom školom, 4,1% ispitanika sa završenim *Poslijediplomskim studijem*, dok 0,2% ispitanika nema završenu niti osnovnu školu (Slika 45.).

Slika 45. Udio ispitanika prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja

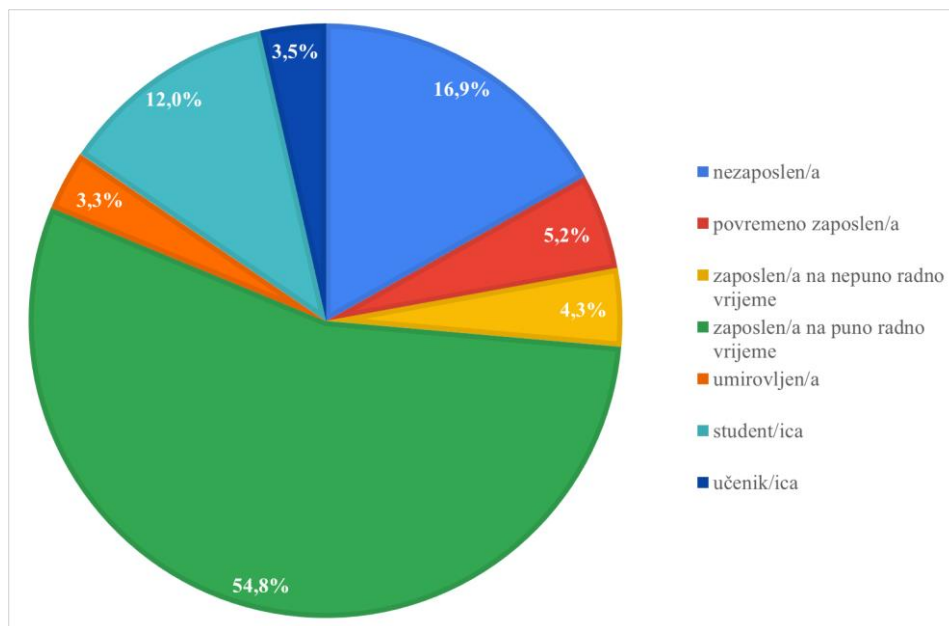
Izvor: Anketno istraživanje, 2020

8.1. Analiza anketnih odgovora na razini Županijske Posavine

Anketno istraživanje se sastojalo od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a cilj je bio ispitati koji su to problemi s kojima se susreće lokalno stanovništvo, kakvi su stavovi lokalnog stanovništva o trenutnim uvjetima i kvaliteti života, o trenutnoj demografskoj slici; željelo se ispitati njihovo razmišljanje o budućim demografskim kretanjima, kao i o razlozima zbog kojih bi ostali ili zbog kojih bi se odlučili napustiti mjesto stanovanja itd.

Zasigurno da se zaposlenje može smatrati jednim od najvažnijih faktora zbog kojeg bi se netko odlučio na ostanak ili na odlazak. Promatrano na razini Županijske Posavine, udio ispitanika koji su nezaposleni je iznosio 16,9%, dok je udio zaposlenih na puno radno vrijeme iznosio 54,8% (Slika 46). Malen udio umirovljenika se može objasniti zbog problema koji nastaje u ovakvom tipu anketnog istraživanja. Naime, ovakvim tipom istraživanja može doći

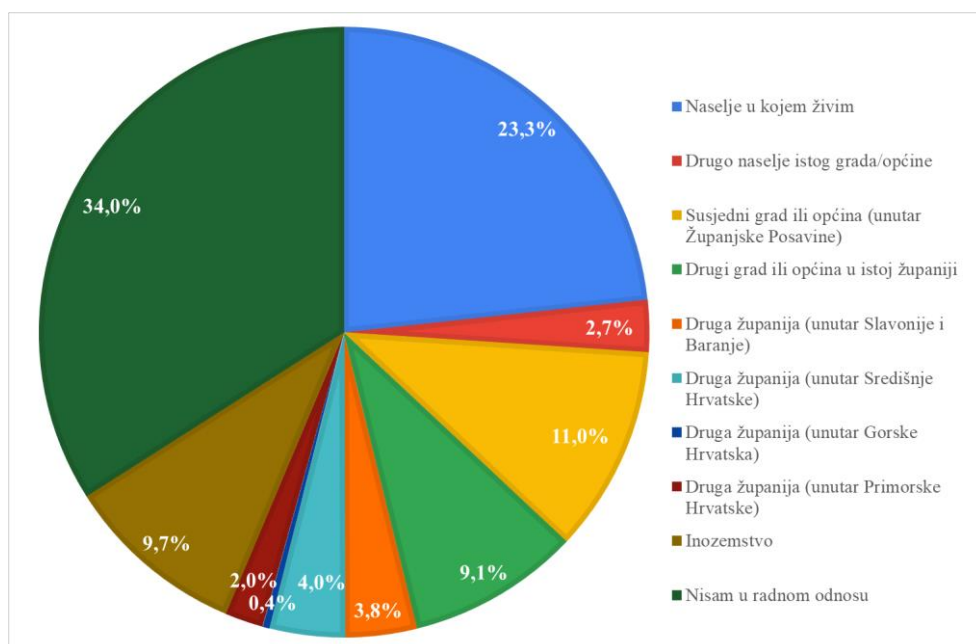
do izostavljanja manjih i teško dostupnih segmenata populacije, u ovome slučaju su to umirovljenici jer je pretpostavka da oni manje koriste računala i internet.

Slika 46. Udio ispitanika prema službenom radnom statusu

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Najveći udio ispitanika radi u mjestu u kojem živi (23,3%), zatim slijede oni koji rade unutar nekog drugog naselja Županijske Posavine (11,0%), dok 9,1% ispitanika radi unutar Vukovarsko-srijemske županije (Slika 47.). Udio ispitanika koji rade na području Slavonije i Baranje iznosi 3,8%, a 9,7% iznosi udio osoba koje rade u inozemstvu. Iako postoji mogućnost da dio osoba od 9,7% koliko se izjasnilo da radi u inozemstvu, radi u susjednoj BiH, veća je vjerojatnost da su to osobe koje rade u zemljama EU (iako je u napomeni anketnog obrasca navedeno da obrazac mogu popuniti osobe koje stalno borave, barem pretežno borave ili se vraćaju u mjesto stanovanja barem jednom mjesečno), stoga se ne može sa stopostotnom sigurnošću tvrditi da te osobe stalno borave, pretežito borave ili barem jednom mjesečno posjećuju mjesto stanovanja.

Slika 47. Udio ispitanika prema lokaciji radnog mjesta

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Na skali od 1 do 5 (pri čemu je 1 označavalo iznimno loše, 2 loše, 3 niti dobro niti loše, 4 dobro i 5 iznimno dobro) je anketirano stanovništvo ocjenjivalo u kojoj su mjeri zadovoljni kvalitetom života, trenutnom gospodarskom situacijom, prometnom infrastrukturom i kvalitetom sportsko-rekreacijskih sadržaja.

Tablica 20. Zadovoljstvo stanovnika Županijske Posavine odabranim elementima (u %)

Element (u %)	Iznimno loše	Loše	Niti dobro, niti loše	Dobro	Iznimno dobro	Prosječna ocjena (apsolutno)
Kvaliteta života	6,6	17,6	45,5	23,5	6,8	3,1
Trenutna gospodarska situacija	18,8	31,3	33,8	11,7	4,4	2,5
Prometna infrastruktura	6,1	13,3	35,7	33,6	11,3	3,3
Kvaliteta sportsko-rekreacijskih sadržaja	21,4	28,3	27,5	15,9	6,9	2,6
Trenutna demografska situacija	21,2	34,2	34,5	7,8	2,3	2,4
Buduća demografska situacija	24,0	29,1	34,3	10,3	2,3	2,4

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Najveći broj ispitanika, točnije 45,5%, ocijenilo je kvalitetu života *niti dobrom, niti lošom*, 23,5% smatra da je kvaliteta života *dobra*, dok udio onih koji su kvalitetu života ocijenili *iznimnom lošom* iznosi 6,6% (Tablica 20.). Prosječna ocjena kojom su ispitanici ocijenili kvalitetu života iznosi 3,1. Da je trenutna gospodarska situacija *iznimno loša* smatra 18,8% ispitanika, a najmanji je udio onih koji gospodarsku situaciju smatraju *iznimno dobrom*, njih samo 4,4%. Kako je vrlo visok udio onih koji su gospodarsku situaciju ocijenili *iznimno lošom*

i *lošom*, ne iznenađuje da je prosječna ocjena za trenutnu gospodarsku situaciju niska, a ona iznosi svega 2,5, što jasno ukazuje na nezadovoljstvo gospodarskim prilikama u istraživanom području. Prometna infrastruktura je najbolje ocjenjen element iz Tablice 20., a prosječna ocjena iznosi 3,3, što samo potvrđuje činjenicu da Županijska Posavina ima dobar prometni položaj, ali je on, kako se već i objasnilo, nedovoljno valoriziran. Čak 28,3% ispitanika smatra da je kvaliteta sportsko-rekreacijskih sadržaja *loša*, a samo 6,9% ispitanika smatra da je kvaliteta sportsko-rekreacijskih sadržaja *iznimno dobra*. Da ispitanici nisu zadovoljni kvalitetom sportsko-rekreacijskih sadržaja pokazuje i niska prosječna ocjena koja iznosi 2,6.

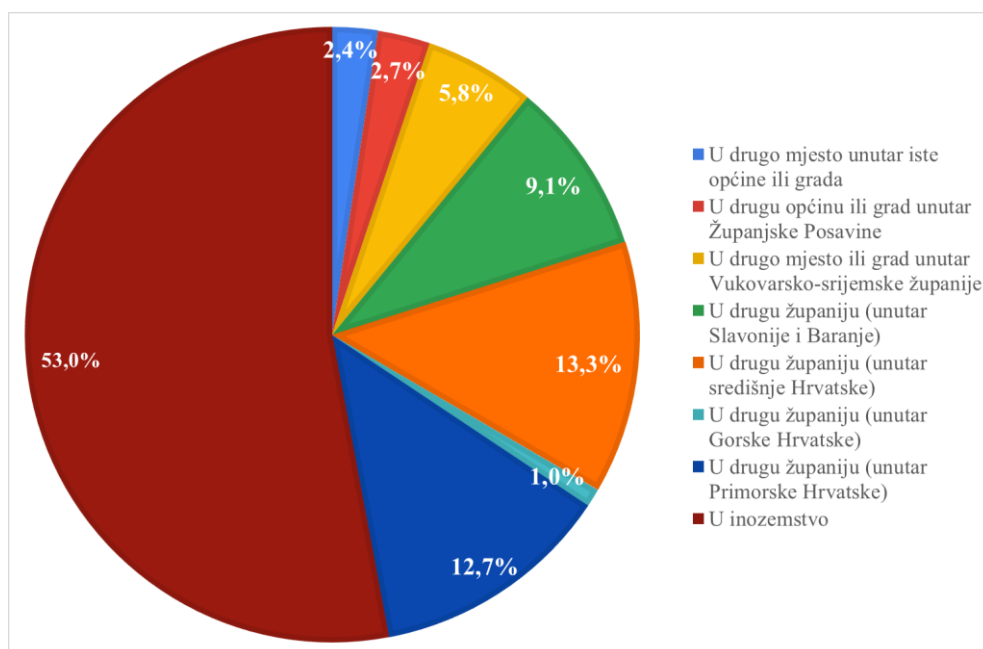
Anketnim istraživanjem se želio saznati stav ispitanika o sadašnjoj demografskoj situaciji, kao i njihovo mišljenje o tome kakva bi demografska situacija mogla biti u budućnosti. Udio ispitanika koji je trenutnu demografsku situaciju ocijenio *iznimno lošom* iznosi 21,2%, dok je udio onih koji misle da je trenutna demografska situacija *iznimna dobra* 2,3%, te je i prosječna ocjena vrlo niska, a ona iznosi 2,4. Što se buduće demografske situacije tiče, udio ispitanika koji smatra da će ona biti *iznimno dobra* iznosi svega 2,3%, dok 24,0% ispitanika smatra da će ona biti *iznimno loša*, a prosječna ocjena iznosi 2,4. Ispitanici su ocijenili i sadašnju i buduću demografsku situacijom istom, zabrinjavajuće niskom prosječnom ocjenom, što ukazuje na pesimističan način razmišljanja i gubitak vjere u bolju demografsku budućnost.

Osim elemenata prikazanih u Tablici 20., anketnim istraživanjem su dobiveni i podaci o zadovoljstvu ispitanika zabavnim sadržajima u mjestu u kojem žive, podaci o obiteljskim primanjima, podaci o udjelu zaposlenih ispitanika prema sektorima djelatnosti, o razlozima zbog kojih bi napustili ili zbog kojih bi ostali u mjestu stanovanja, kao i podaci o tome razmišljaju li napustiti mjesto stanovanja ili ne.

Čak 81,2% ispitanika smatra da nema dovoljno zabavnih sadržaja u mjestu u kojem žive, 9,9% smatra da je dovoljno zabavnih sadržaja, dok se 8,9% izjasnilo da ne znaju ima li ili nema dovoljno zabavnih sadržaja u mjestu u kojem žive. Udio ispitanika koji su se izjasnili da su njihova obiteljska primanja daleko ispodprosječna je iznosio 5,5%, 12% ispitanika smatra da su njihova obiteljska primanja ispod prosječna, 44,0% ispitanika se izjasnilo da su njihova obiteljska primanja prosječna, 32,3% ispitanika smatra da ima iznadprosječna primanja, dok je 6,2% onih koji smatraju da su njihova obiteljska primanja daleko iznadprosječna. Što se tiče zastupljenosti ispitanika prema sektoru djelatnosti, najmanje je onih koji su se izjasnili da rade u primarnom sektoru (6,5%), slijede ispitanici koji su se izjasnili da rade u sekundarnom sektoru (15,0%), udio ispitanika koji rade u tercijarnom sektoru iznosi 20,6%, 23,5% ispitanika je zapošljeno u kvartarnom sektoru, dok 34,4% ispitanika nije bio u radnom odnosu.

Zabrinjavajući je podatak da 37,3% ispitanika razmišlja o napuštanju vlastitog mjesta stanovanja, 43,8% ne razmišlja, a 18,9% ispitanika je odgovorilo da ne zna razmišlja li ili ne razmišlja o napuštanju. Najčešći razlozi zbog kojih bi se netko odlučio na napuštanje su isključivo gospodarske prirode, odnosno najviše ispitanika, njih 30,1%, napustili bi vlastito mjesto zbog loše ekonomske situacije, a ako se pridoda 25,8% onih kojih bi napustili mjesto stanovanja zbog nezaposlenosti, ispada da bi se preko 50% ispitanika, točnije 55,9% iselilo zbog loše gospodarske situacije. Osobni razlozi (obiteljski, zdravstveni i drugi) su sljedeći najzastupljeniji razlozi sa 16,1%, 15,8% ispitanika bi napustilo mjesto u kojem žive zbog nezadovoljstva političkom situacijom, 9,5% je označilo da bi nedostatak sportsko-rekreacijskih i zabavnih sadržaja mogao utjecati na njihovu odluku o napuštanju, dok je samo 2,7% onih koji su označili da bi loša prometna infrastruktura mogla biti jedan od razloga za napuštanje mjesta stanovanja. Osjećaj povezanosti s mjestom stanovanja je najčešći razlog s 30,5% zbog kojih bi osobe koje su ispunile anketni obrazac ostale u trenutnom mjestu, s 23,8% drugi najčešći razlog je trenutno zaposlenje, 18,0% ispitanika je označilo da bi ostalo u mjestu stanovanja zbog obiteljskih razloga, 17,5% bi ostalo zbog dobrih međuljudskih odnosa, dok je 10,2% ispitanika označilo da bi ostalo u mjestu stanovanja zbog straha napuštanja istog, straha odlaska u novu sredinu i procesa prilagođavanja u istoj.

Ako bi se već odlučili napustiti mjesto stanovanja, čak 53,0% ispitanika se izjasnilo da bi otišlo u inozemstvo (Slika 48.). Nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i otvorenja granica, mnogi mladi, samostalno ili sa svojom obitelji, napustili su istraživano područje, a prema Župarić-Iljiću (2016), najveći broj osoba nakon ulaska u Europsku uniju se odlučuje na odlazak u Njemačku, Austriju i Irsku. Osobe koje se odlučuju na odlazak iz Slavonije u Njemačku, većinom se odlučuju za boravak u najbogatijim njemačkim regijama, odnosno njihova odredišta su Bavarska i Baden-Württemberg (Šola i Bičvić, 2016). Zbog obiteljskih i prijateljskih veza, relativno brzog i jeftinog prijevoza, veće mogućnosti zarade i još čitavog niza činjenica, danas je otići u inozemstvo lakše nego ikada, stoga ne čudi ovako veliki udio osoba koje žele otići u inozemstvo i na taj način ne samo osigurati egzistenciju svojoj obitelji, nego i proširiti vidike ili pak naučiti strani jezik. Udio ispitanika od 13,3% bi se odlučio na odlazak u neku od županija središnje Hrvatske, što također ne čudi jer Grad Zagreb kao znanstveni, obrazovni, financijski, gospodarski i zdravstveni centar privlači velik broj ljudi ne samo iz perifernih područja, već i iz čitave Republike Hrvatske. Nadalje, 12,7% ispitanika bi se odlučilo otići u neku od županija Primorske Hrvatske, a 9,1% u neku od slavonskih županija (izuzev Vukovarsko-srijemske).

Slika 48. Udio ispitanika prema odabiru lokacije u koju bi otišli

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

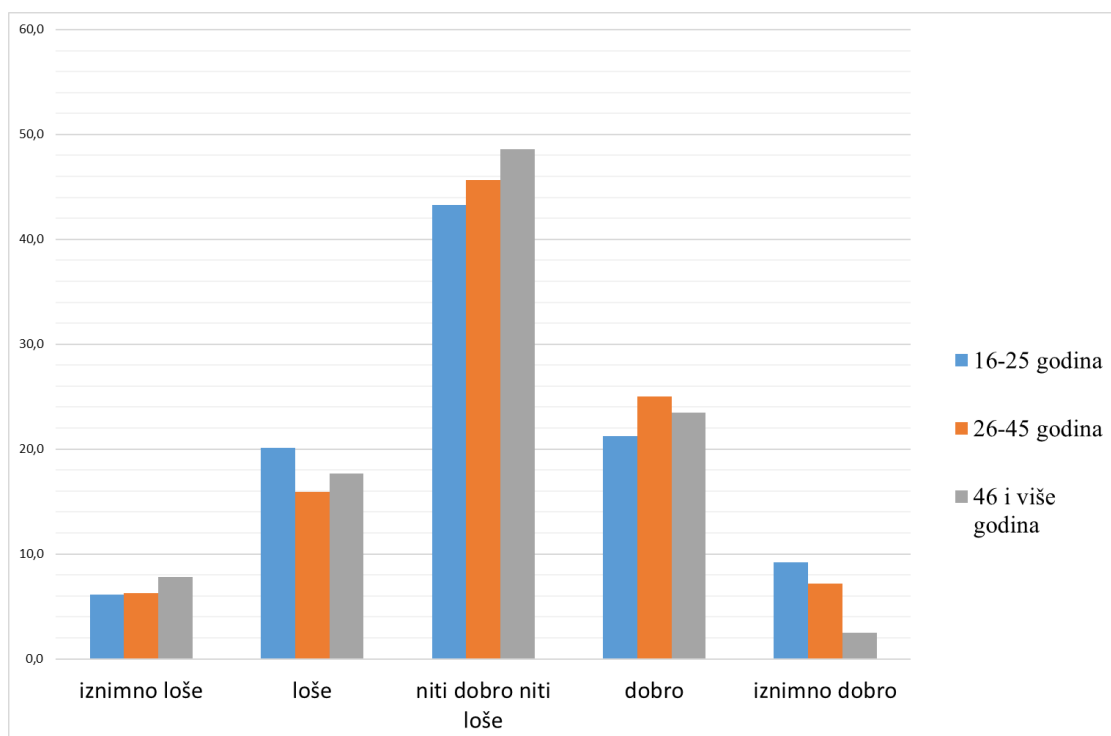
Na pitanje *Navedite barem jednu mjeru koju biste poduzeli za poboljšanje demografske situacije u budućnosti*, odgovori ispitanika su različiti. No, najveći udio smatra da je popravak gospodarske situacije ključan za poboljšanje demografske situacije u budućnosti. Sukladno tome, najčešći odgovori su glasili: *Bolja gospodarska situacija je prvi preduvjet za popravak demografske slike; Zapošljavanje mladih; Omogućiti što više radnih mjesta; Povećanje broja radnih mjesta s plaćama dostatnim za obiteljski život*; kao i brojni drugi slični odgovori koji se odnose na veće zapošljavanje mladih i bolja primanja. Pojedini su ispitanici dali zanimljive i kvalitetne odgovore koji se ne odnose samo na zapošljavanje mladih, nego obuhvaćaju i promjene cjelokupne društveno-gospodarske situacije, a neki od takvih odgovora su: *Implementiranje mnoštva sadržaja za mlade, poticanje, čak i novčano, osnivanja obitelji u našoj lokalnoj zajednici, rad na školstvu i obrazovanju - nagrađivanje prosvjetnih djelatnika i učenika koji rade na projektima, ulažu trud i vrijeme za znanje i promoviranje lokalne zajednice, a sve navedeno kako bi se stvorilo pozitivno i optimistično ozračje u kojemu bi ljudi sa zadovoljstvom živjeli. Na nepotizam, nepravdu, socijalnu distancu i međusobnu nesnošljivost ne bi se trebalo šutjeti te bi navedeno trebalo prekoriti.*; 1.Poticanje mladih na aktivno uključivanje u društveni život i političke odluke u gradu 2. Antikorupcijske mjere 3. Borba protiv nepotizma (zabrana zapošljavanja po obiteljskoj liniji) 4.Financijska motivacija mladih prilikom rođenja djece; Nova radna mjesta, smjena vladajuće garniture, zapošljavanje na

temelju dobrih kompetencija, transparentnost u trošenju novaca iz gradskog proračuna, manje administracije kod otvaranja obrta, poticaji za mlade obitelji, odricanje komunalnih doprinosa za privatna poduzeća, davanje gradske infrastrukture u najam po minimalnim cijenama za obrtnike i poslovne subjekte, veći angažman turističke zajednice u promicanju prirodnih ljepota kao i veći angažman u zaštiti vodnih resursa, promicanje ribolovnog turizma po načelu ulovi i pusti...; 1. Izgraditi novi veći dječji vrtić s nižom cijenom za korisnike. 2. Osigurati besplatne udžbenike, školski prijevoz i ostale školske potrepštine. 3. Omogućiti nezaposlenim majkama bilo kakvu naknadu. 4. Više edukativnih ili rekreativnih aktivnosti za djecu (ples, pjevanje, sviranje razni sportovi) ukoliko općina to nema financirati djeci prijevoz do najbližeg mjesta gdje može učiti. Kako je anketnim istraživanjem dobiveno mnoštvo istih ili sličnih odgovora, odabrani su pojedini koji imaju više mjera u svojem odgovoru, a iz kojih je vidljivo u kojem smjeru je potrebno ići da bi se barem pokušala popraviti, ne samo demografska, već i cjelokupna društveno-gospodarska situacija.

8.2. Analiza anketnih odgovora s obzirom na dob

Cilj ovoga potpoglavlja je uvidjeti razlike u razmišljanju i ocjenjivanju odabranih elemenata anketnog istraživanja s obzirom na dob. Kako bi se uvidjele razlike u razmišljanju ispitanika s obzirom na dobne skupine, napravljena je podjela na odgovore koje su dali ispitanici od 16. do 25. godine, od 26. do 45. godine i na odgovore ispitanika starih 46 i više godina.

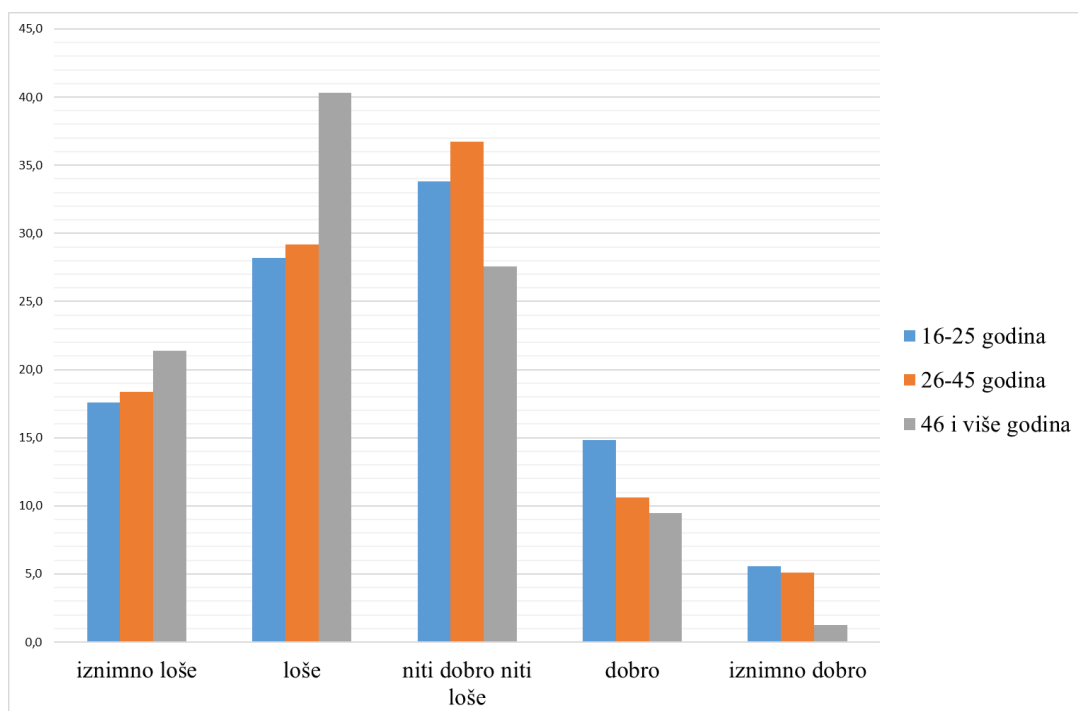
Da je kvaliteta života *iznimno loša* smatra najveći udio ispitanika koji su stari 46 i više godina, a najveći udio ispitanika od 16. do 25. godine smatra da je kvaliteta života *loša* (Slika 49.). Najveći udio ispitanika starih od 46 i više godina smatra da je kvaliteta života *nitii dobra*, *nitii loša*, dok kvalitetu života *dobrom* smatra najveći udio onih od 26. do 45. godine. Kvalitetu života *iznimno dobrom* smatra najveći udio onih od 16. do 25. godine. Najnižu prosječnu ocjenu (apsolutnu) za trenutnu kvalitetu života su dali ispitanici stari 46 i više godina, a ona iznosi 2,9, zatim ispitanici od 16 do 25 godina s prosječnom ocjenom 3,0, dok su ispitanici od 26 do 45 godina kvalitetu života ocijenili prosječnom ocjenom 3,1.

Slika 49. Ocjena kvalitete života ispitanika u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

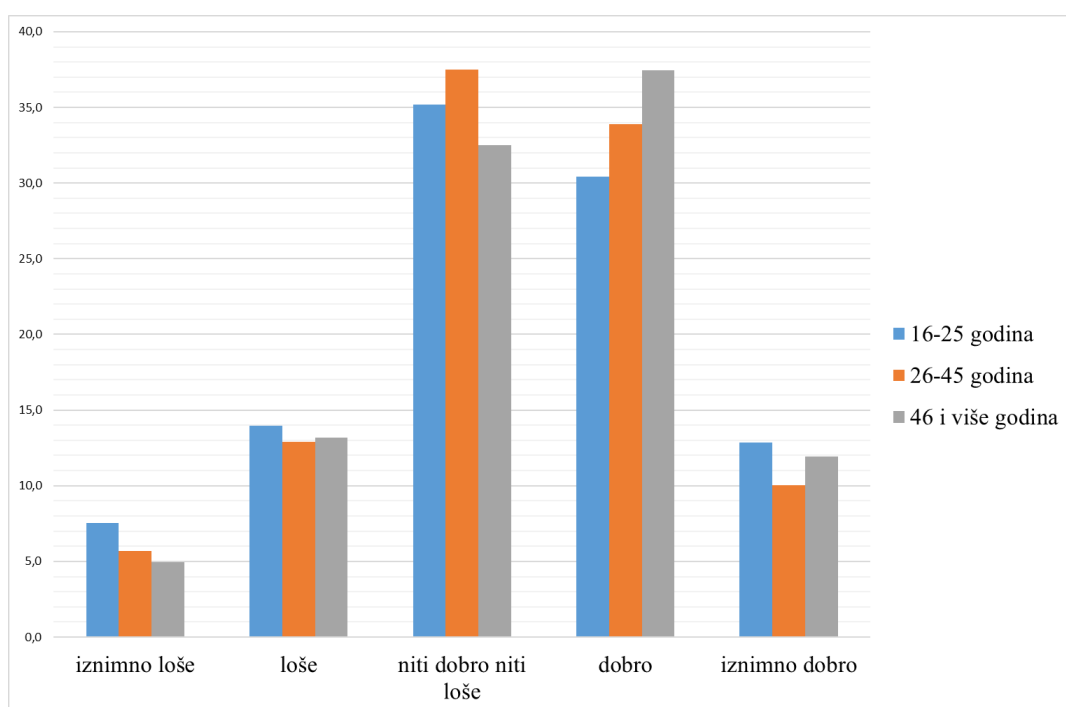
Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Da je trenutna gospodarska situacija u Županjskoj Posavini *iznimno loša* i *loša*, smatra najveći udio ispitanika starih 46 i više godina (Slika 50.). Ispitnici mlađe životne dobi, u ovom slučaju od 16. do 25. godine nešto pozitivnije gledaju na trenutnu gospodarsku situaciju u promatranom području. To najbolje pokazuje činjenica da najveći udio ispitanika od 16. do 25. godine smatra da je gospodarska situacija *dobra* i *iznimno dobra*. Nadalje, ispitanici od 16. do 25. godine su dodijelili i najveću prosječnu ocjenu trenutnoj gospodarskoj situaciji, a ona iznosi 2,6. Ispitanici od 26 do 45 godina su dodijelili nešto nižu prosječnu ocjenu za trenutnu gospodarsku situaciju, a ona iznosi 2,5, dok su najnižu ocijenu za trenutnu gospodarsku situaciju u Županjskoj Posavini dodijeli ispitanici koji imaju 46 i više godina, a ona iznosi 2,3.

Slika 50. Ocjena trenutne gospodarske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

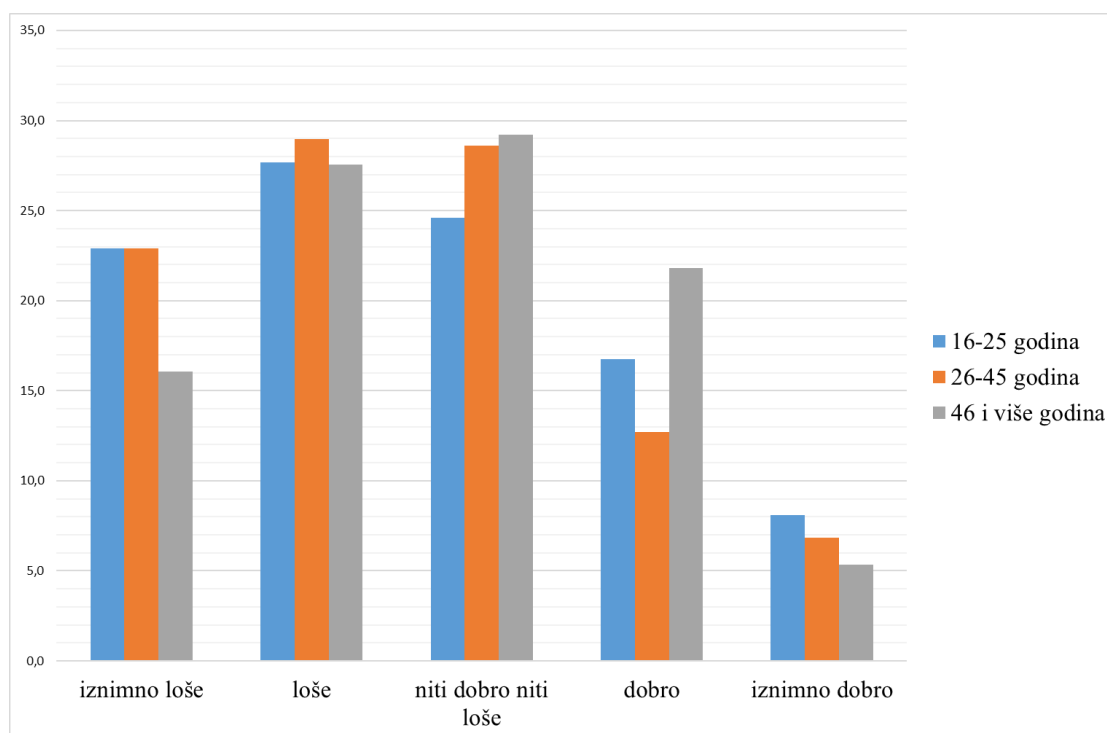
Slika 51. Ocjena prometne infrastrukture u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Prometna infrastruktura je najbolje ocijenjen element, a da je ona *dobra* smatra najveći udio ispitanika starih 46 i više godina (Slika 51.). Da je prometna infrastruktura *iznimno loša*

ili *loša* smatra najveći udio ispitanika od 16. do 25. godine. Prosječnu ocjenu od 3,3 su za prometnu infrastrukturu dodijelili ispitanici od 16. do 25., kao i ispitanici od 26. do 45 godine. Nešto bolju prosječnu ocjenu su dodijelili ispitanici koji imaju 46 i više godina, a ona iznosi 3,4.

Da su sportsko-rekreacijski sadržaji *iznimno loši*, smatra najveći udio ispitanika od 16 do 25 i od 26 do 45 godina (Slika 52.). Najveći udio ispitanika starih od 26 do 45 godina smatra da su sportsko-rekreacijski sadržaji *loši*, dok najveći udio ispitanika starih 46 i više godina smatra da su oni *dobri*. Najnižu prosječnu ocjenu za sportsko-rekreacijske sadržaje su dali ispitanici od 26 do 45 godina i ona iznosi 2,5, tek nešto veću ocjenu su sportsko-rekreacijskim sadržajima dodijeli ispitanici stari od 16 do 25 godina i ona iznosi 2,6, dok su ispitanici stari 46 i više godina dodijelili najvišu ocjenu i ona iznosi 2,7.

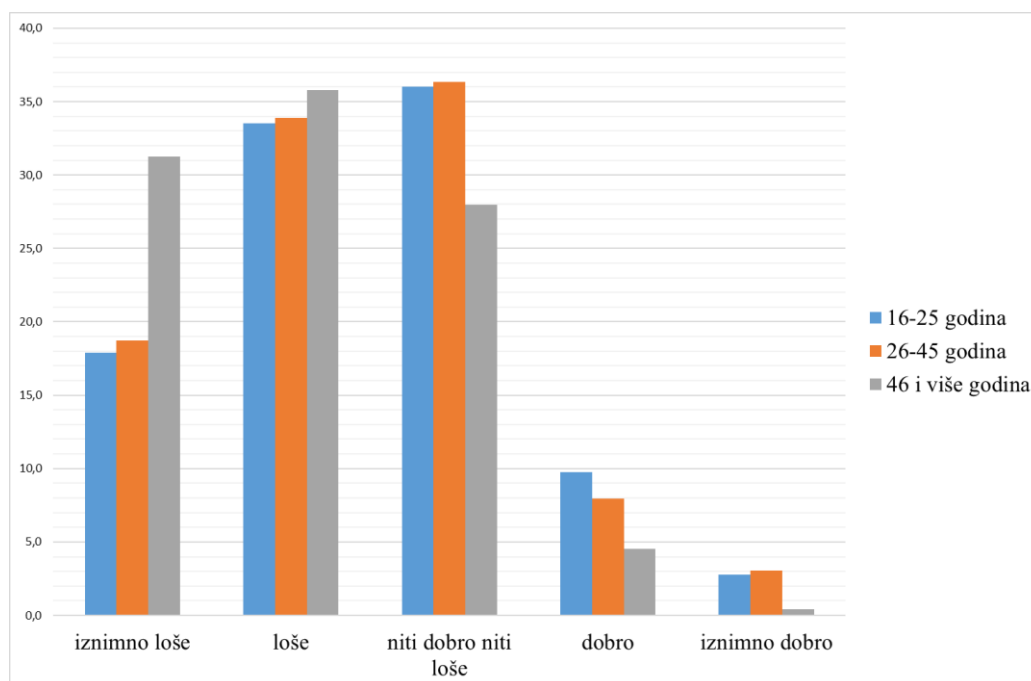

Slika 52. Ocjena sportsko-rekreacijskih sadržaja u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

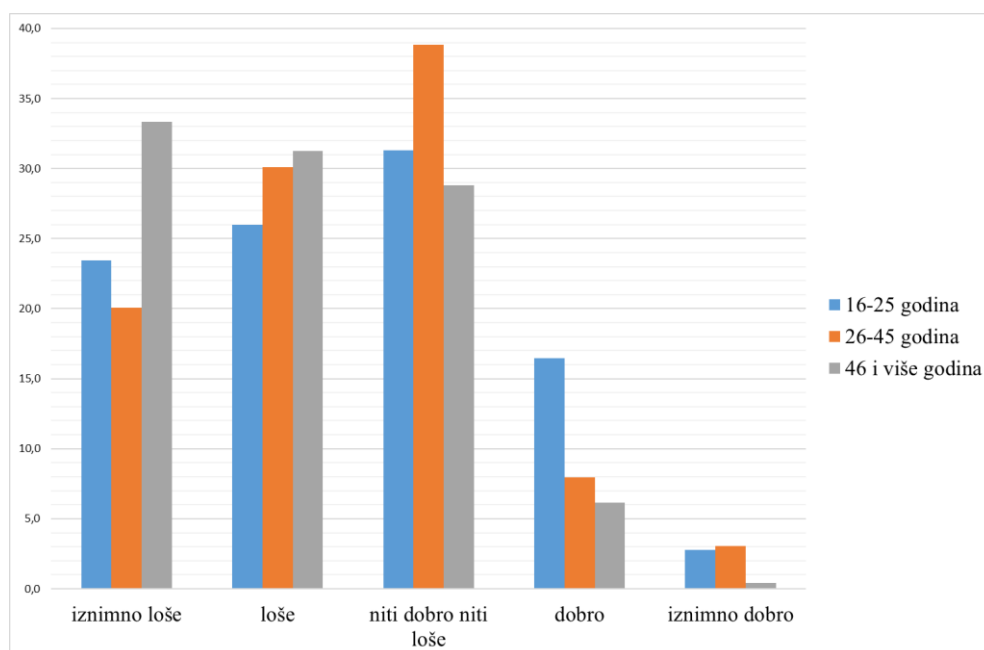
Da je trenutna demografska situacija *iznimno loša* i *loša*, smatra najveći udio ispitanika starih 46 i više godina (Slika 53.), ali je važno spomenuti i velike udjele ispitanika od 16 do 25 i od 26 do 45 godina koji također smatraju da je trenutna demografska situacija *loša*. Da je trenutna demografska situacija *dobra*, smatra najveći udio ispitanika od 16 do 25 godine, ali taj udio iznosi svega 9,8% (u odnosu na 8% ispitanika starih od 26 do 45 godina i 4,5% ispitanika

starih 46 i više godina). Prosječne ocjene za trenutnu demografsku situaciju su vrlo niske, a najnižu prosječnu ocjenu su dodijelili ispitanici stari 46 i više godina i ona iznosi svega 2,1, ispitanici stari od 26 do 45 godina su dodijelili ocjenu 2,4. dok su najvišu prosječnu ocjenu dodijelili ispitanici stari od 16 do 25 godina, a ona iznosi 2,5.

Slika 53. Ocjena trenutne demografske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

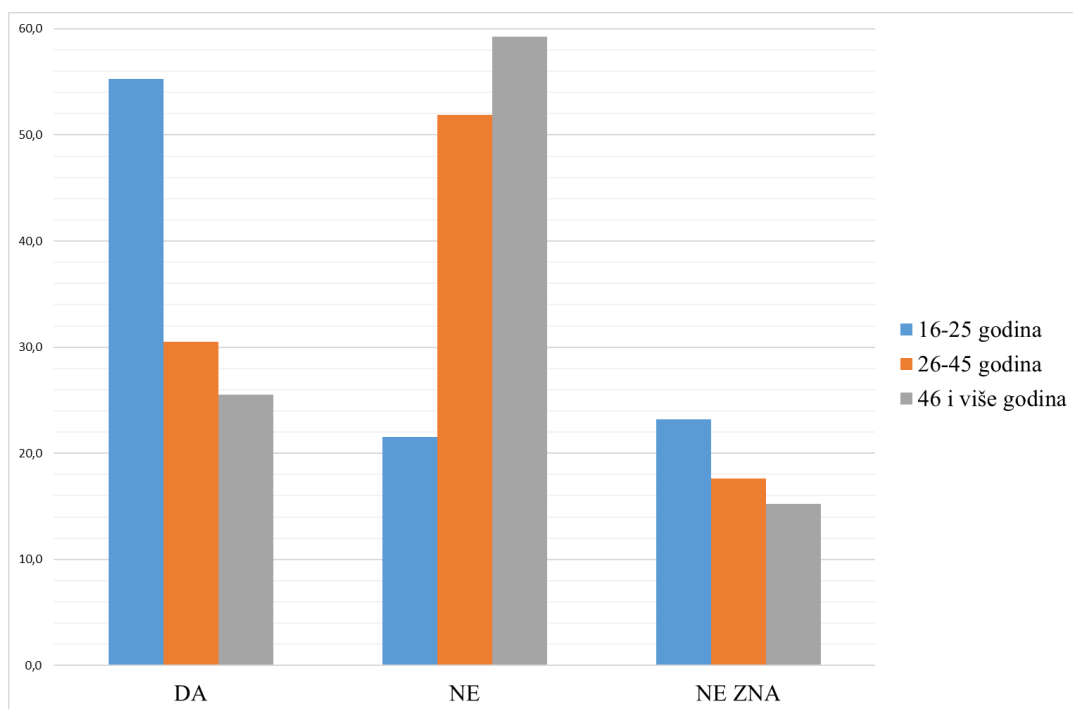
Slika 54. Ocjena buduće demografske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Da bi demografska situacija u budućnosti mogla biti *iznimno loša* i *loša*, smatra najveći udio ispitanika koji su stari 46 i više godina (Slika 54.). Također je, kao i za ocjenu sadašnje demografske situacije, visok udio ispitanika od 16 do 25 i od 26 do 45 godina koji smatraju da bi demografska situacija u budućnosti mogla biti *loša*. Prosječne ocjene za buduću demografsku situaciju su identične kao i za trenutnu, tako su ispitanici stari 46 i više godina dodijelili ocjenu 2,1, ispitanici od 26 do 45 godina ocjenu 2,4, a ispitanici od 16 do 25 godina su dali prosječnu ocjenu od 2,5.

Vidljive su razlike u ocjenjivanju šest odabranih elemenata s obzirom na dob. Ispitanici stariji od 46 godina su dali najnižu prosječnu ocjenu za čak četiri od šest odabranih elemenata, što ukazuje na činjenicu da su oni trenutno najnezadovoljniji životom u Županjskoj Posavini, kao i na činjenicu da oni najmanje vjeruju da bi budućnost mogla biti bolja u odnosu na trenutnu, ne samo demografsku, već i općenitu situaciju. Osobe u dobi od 16 do 25 godina su za tri od šest odabranih elemenata su dali najveću prosječnu ocjenu, a upravo oni najpozitivnije gledaju na sadašnju, kao i na buduću demografsku situaciju.

Rezultati anketnog istraživanja pokazuju da najveći udio ispitanika starih od 16 do 25 godina razmišlja o napuštanju mjesta stanovanja, odnosno čak 55,3% ispitanika navedene dobne skupine razmišlja o odlasku (Slika 55.). Najveći udio osoba starih 46 i više godina, njih 59,3%, ne razmišlja o odlasku. Također, i vrlo visok udio ispitanika starih od 26 do 45 godina, njih 51,9%, ne razmišlja o odlasku. Za očekivati je da će se osobe starijih dobnih skupina teže odlučiti na odluku o odlasku zbog veće povezanosti s mjestom stanovanja, manjeg poznavanja stranih jezika, domoljublja itd., dok se osobe mlađih dobnih skupina više odlučuju na odlazak upravo zbog boljeg poznavanja stranih jezika, zbog manje povezanosti s mjestom stanovanja, ali i zbog velikog utjecaja medija koji znatno utječu na formiranje javnog mnijenja (Rešetar, 2018).

Slika 55. Odgovori ispitanika s obzirom na odluku o napuštanju mjesta u kojem žive

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

8.3. Analiza anketnih odgovora s obzirom na jedinicu lokalne samouprave

S obzirom da je jedan od ciljeva rada i uvidjeti razlike u odgovorima lokalnog stanovništva o odabranim elementima upitnika, grupirani su odgovori ispitanika s obzirom na jedinicu lokalne samouprave iz koje dolaze, izračunata je prosječna ocjena odgovora i prikazana u Tablici 21. Namjera je saznati u kojim su jedinicama lokalne samouprave kvaliteta života, gospodarska situacija i drugi odabrani elementi povoljnije ocijenjeni u odnosu na druge jedinice lokalne samouprave.

Tablica 21. Prosječna ocjena ispitanika o odabranim elementima s obzirom na jedinicu lokalne samouprave

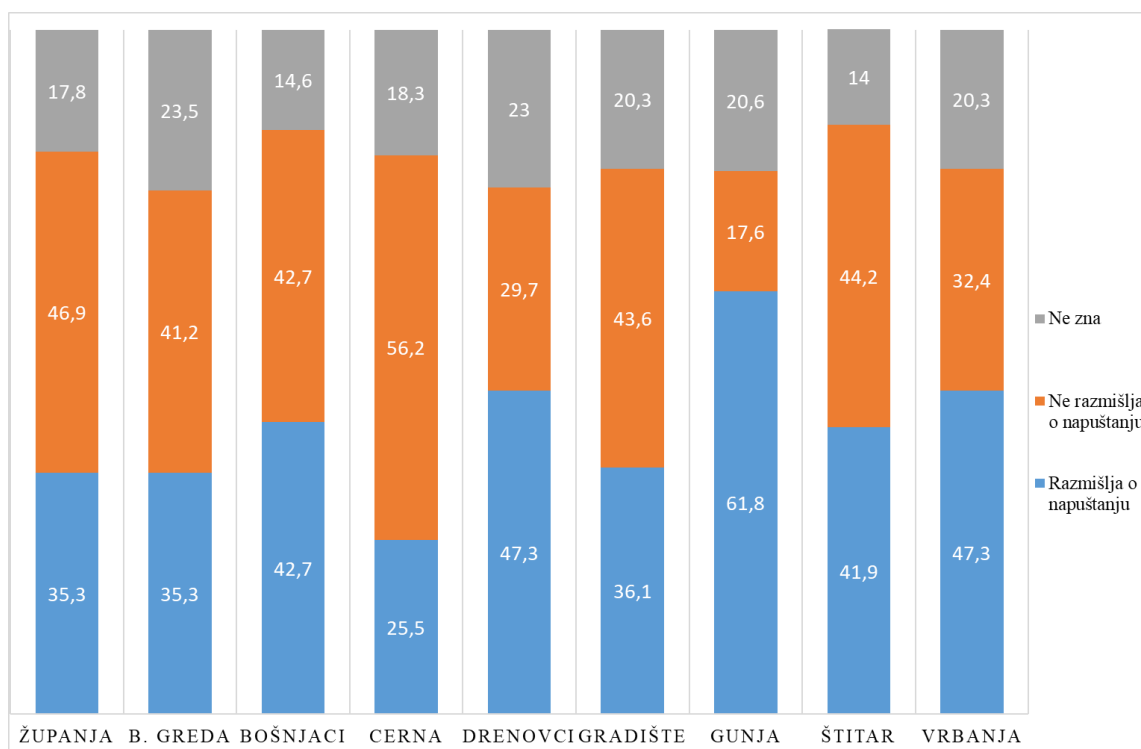
Grad/ Općina	Prosječna ocjena (apsolutna)					
	Kvaliteta života	Gospodarska situacija	Prometna infrastruktura	Sportsko-rekreacijski sadržaji	Trenutna demografska situacija	Buduća demografska situacija
Županja	3,0	2,2	3,4	2,8	2,2	2,3
B. Greda	3,3	3,1	3,8	2,4	2,9	2,8
Bošnjaci	3,1	2,6	3,6	2,6	2,4	2,2
Cerna	3,3	2,8	3,1	2,8	2,6	2,7

Drenovci	2,7	2,1	3,1	1,9	2,0	1,7
Gradište	3,1	2,9	3,3	2,5	2,5	2,6
Gunja	2,8	2,2	3,1	2,2	2,1	2,0
Štitar	3,0	2,5	3,1	2,0	2,5	2,2
Vrbanja	3,0	2,4	3,1	2,5	2,2	2,2

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Prema odgovorima ispitanika u anketnom istraživanju, najlošiju kvalitetu života imaju mještani Općine Drenovci s prosječnom ocjenom 2,7 (Tablica 21.). Nešto bolje, s prosječnom ocjenom 2,8, su kvalitetu života ocijenili ispitanici iz Općine Gunja, dok su najvišu ocjenu za kvalitetu života dali ispitanici iz Općina Babina Greda i Cerna. Gospodarska situacija je u svim jedinicama ocijenjena niskim ocjenama; najniže ocjene za gospodarsku situaciju su dali stanovnici Općine Drenovci (2,1), dok su stanovnici Grada Županje i Općine Gunja gospodarsku situaciju za svoju jedinicu lokalne samouprave ocijenili s 2,2. Ispitanici iz Babine Grede su gospodarsku situaciju ocijenili s 3,1, što je ujedno i najveća ocjena za navedeni element u odnosu na ostale jedinice lokalne samouprave. Prosječnom ocjenom od 3,1 su ispitanici iz čak pet općina (Cerna, Drenovci, Gunja, Štitar i Vrbanja) ocijenili trenutnu prometnu infrastrukturu u svojoj općini, dok su ispitanici iz Babine Grede s prosječnom ocjenom 3,8 najbolje ocijenili prometnu infrastrukturu u svojoj općini. S izrazito niskom ocjenom od 1,9 su ispitanici iz Općine Drenovci ocijenili kvalitetu sportsko-rekreacijskih sadržaja u svojoj općini, a najbolju ocjenu za kvalitetu sportsko-rekreacijskih sadržaja u svojoj jedinici su dali ispitanici iz Županje i Cerne, a ona iznosi 2,8. Ispitanici iz Općine Babina Greda su za trenutnu demografsku situaciju dodijelili najvišu ocjenu, a ona iznosi 2,9, dok su ispitanici iz Općine Drenovci s prosječnom ocjenom 2,0 najlošije ocijenili trenutnu demografsku situaciju u svojoj općini. Da bi demografska situacija u njihovoj općini u budućnosti mogla biti još lošija smatraju ispitanici Općine Drenovci koji su za buduću demografsku situaciju dodijelili prosječnu ocjenu 1,7, dok su ispitanici iz Općine Babina Greda s prosječnom ocjenom 2,8 najbolje ocijenili buduću demografsku situaciju.

Kao odgovor na pitanje *Razmišljate li o napuštanju vašeg mjesta stanovanja?*, čak 61,8% ispitanika iz Općine Gunje je odgovorilo da razmišlja o odlasku (Slika 56.). Nadalje, udio ispitanika iz općina Drenovci i Vrbanja koji razmišljaju o odlasku iznosi visokih 47,3%. Najmanji udio ispitanika iz Općine Cerna, njih 25,5%, razmišlja o odlasku, 56,2% osoba iz iste Općine ne razmišlja o odlasku, dok je 18,3% ispitanika iz Općine Cerna neodlučno.

Slika 56. Udio ispitanika po jedinici lokalne samouprave s obzirom na odluku o odlasku iz mjesta stanovanja

Izvor: Anketno istraživanje, 2020

Uzmu li se u obzir svi prethodno objašnjeni elementi, ispitanici Općine Drenovci, Općine Gunja i Općine Vrbanja su trenutno najnezadovoljniji kvalitetom života, gospodarskom situacijom, sportsko-rekreacijskim sadržajima, sadašnjom, kao i budućom demografskom situacijom. Kako je u prvom djelu rada i objašnjeno, upravo se navedene općine suočavaju s najvećim demografskim izazovima u istraživanom razdoblju, stoga ne čudi da upravo najveći udio ispitanika iz navedenih općina razmišlja o odlasku. S druge strane, ispitanici iz općina Babina Greda i Cerna su u odnosu na ispitanike ostalih jedinica lokalne samouprave, najzadovoljniji kvalitetom života i trenutnom demografskom situacijom, pa ne čudi da najmanji udio ispitanika iz navedenih općina razmišlja o napuštanju mjesta stanovanja.

9. Scenariji demografskog razvoja Županjske Posavine

Metoda scenarija, u ovakvom smislu u kojem se danas promatra, prvi puta je zabilježena u 19. stoljeću od strane pruskih vojnih stratega, dok se veća primjena i razvoj ove metode događa u drugoj polovici 20. stoljeća (Radeljak Kaufmann, 2016). Cilj ove metode je istražiti više potencijalnih mogućnosti, odnosno varijanti budućeg razvoja koje mogu donijeti različite rezultate, ali i postaviti logičan slijed događaja. Prema Radeljak Kaufmann (2014) je jedan od osnovnih zadataka planiranja priprema za budući razvoj, a sam cilj planera nije samo predvidjeti, nego i pokušati izgraditi bolju budućnost. Na osnovu hipotetičkih mogućnosti te njihovim vrednovanjem od strane stručnjaka se pokušava razraditi što uvjerljiviji razvoj događaja koji će kasnije biti uvažen u planiranju (Radeljak Kaufmann, 2016). Metoda scenarija, kao i svaka metoda u planiranju, ima određene prednosti i nedostatke. Prednost metode scenarija se najviše ogleda u mogućnosti obuhvaćanja široke analitičke osnove i razmatranja složenog skupa faktora koji utječu na razvoj prostora i mogućih pravaca daljnjeg razvoja (Radeljak Kaufmann, 2014). Nadalje, prema Radeljak Kaufmann (2014), izrada scenarija u pravilu ne bi trebala biti sama sebi svrha, već bi scenarij trebao poslužiti za donošenje odgovarajućih mjera u planiranju. U ovom konkretnom primjeru, prednost ove metode je što scenariji predočavaju različite mogućnosti demografskog razvoja, ali i ograničenja demografskog razvoja u skladu s odabranom klasifikacijom. Također, izabrana metoda pokazuje kompleksnost samog demogeografskog razvoja određenog područja. Najveći nedostatak metode scenarija u ovome slučaju predstavlja subjektivnost autora kao i nedostatak mišljenja od strane kvalificiranih stručnjaka. Korisnost metode scenarija u istraživanju proizlazi i iz samoga procesa izrade iste metode, a on podrazumijeva povećanje znanja o razvojnim trendovima i prostornim elementima za sve koji su uključeni u proces, te konačnoga produkta, koji može voditi konkretnim strategijama i mjerama upravljanja (Radeljak Kaufmann, 2016:68). Stoga su na osnovu dostupnih podataka, ranijih istraživanja, detaljne demografske analize Županjske Posavine u prvom dijelu ovoga rada, metoda demografskih projekcija iz drugog dijela rada, odgovora ispitanika iz trećeg dijela rada i samog iskustva življenja u istraživanom području, napravljena tri moguća scenarija demografskog razvoja Županjske Posavine: *Oaza za stare*, *Polarizirana regija* i *Revitalizacija emigracijom*.

Scenarij 1: Oaza za stare

Prvi scenarij, *Oaza za stare*, najnepovoljniji je scenarij od tri obrađena scenarija u ovom radu, ali ujedno i najvjerojatniji u slučaju nastavka recentnih demografskih trendova. Kako je i objašnjeno u prvom djelu rada, u Županjskoj Posavini dolazi do smanjivanja udjela mladih

osoba, a udio starih u ukupnoj populaciji se povećava. Tako je 2001. godine indeks starosti iznosio 68,8, dok je 2011. on porastao na 88,6, odnosno 2011. godine je na 100 mladih dolazilo 89 starih, što su alarmantne brojke uzme li se u obzir da je kritična vrijednost indeksa starosti 40 starih na 100 mladih. Osim indeksa starosti, i koeficijent starosti (koji pokazuje udio starih u ukupnoj populaciji) potvrđuje vjerojatnost ovoga scenarija, jer je 2011. godine koeficijent starosti iznosio 22,3 što je povećanje u odnosu na 2001. godinu kada je on iznosio 19,1. Udio starog stanovništva 2011. godine je bio veći od 12% što su odlike izrazito stare populacije. Anketnim upitnik se doznalo da preko 50% ispitanika od 16 do 25 godina razmišlja o odlasku, a upravo se to stanovništvo nalazi u najvitalnijim dobnim skupinama, što će u budućnosti utjecati na smanjenje nataliteta, a mortalitet će usred sveopćeg starenja stanovništva ostati na istim razinama ili se povećavati. Ovim scenarijem će se nastaviti smanjenje rađanja, a odlaskom najvitalnijih dobnih skupina će se dovesti u pitanje opstanak osnovnih škola jer će u mnogima biti zabilježen veliki pad broja učenika. Smanjenjem rađanja će se ujedno smanjivati i broj mladih osoba koje će u budućnosti činiti radno sposobno stanovništvo, što će za posljedicu dovesti do pogoršanja dobne strukture zaposlenih. Starenje će utjecati i na strukturu javne i osobne potrošnje, jer će sve veći broj stanovnika otići u mirovinu, što će smanjiti njihovu kupovnu moć, a time i, između ostalog, i samu atraktivnost regije. Pad atraktivnosti Županijske Posavine za postojeće, ali i buduće ekonomske aktivnosti će svakako značiti manjak investicija, manje mogućnosti zapošljavanja, odlazak mladih iz promatranog područja i najposlije veliku mogućnost propadanja regije. Nadalje, kako će udio starih u ukupnoj populaciji prema ovom scenariju do 2031. godine doseći 40%, predviđa se otvaranje domova za starije i nemoćne osobe, a pretpostavka je da će članovi obitelji koji se nalaze u inozemstvu financirati smještaj u domu svojim starijim članovima koji su ostali u Županijskoj Posavini.

Scenarij 2: Polarizirana regija

Drugi scenarij, *Polarizirana regija*, nije toliko nepovoljan kao prvi, jer bi se perspektivniji dio promatrane regije pokušao spasiti demografskim i društveno-gospodarskim mjerama, dok se iste mjere ne bi provodile u drugom, manje perspektivnom dijelu regije, nego bi se u njemu trendovi odvijali spontano. U prvom dijelu ovoga rada je vidljivo kako sjeverozapadni dio Županijske Posavine pokazuje bolje rezultate u brojnim segmentima demogeografskog razvoja u odnosu na jugoistočni dio iste regije, stoga bi se pokušalo spasiti *što se spasiti da*. Naime, kako je zbog boljeg prometnog položaja i općenito boljeg geografskog položaja sjeverozapadni dio povoljniji za ulaganje, privlačenje investitora i otvaranje radnih mjesta, lokalnim, državnim i stranim ulaganjima bi se pokušalo privući stanovništvo u taj dio

regije. Potencijalnim investitorima bi se dodjeljivalo zemljište po izrazito niskom cijenama u industrijskim i gospodarskim zonama u Županji, Gradištu, Cerni i Babinoj Gredi, prvih pet godina bi se smanjile cijene svih naknada za investitore za 50%, dok bi se u istom razdoblju ukinuo prirez. Mladim obiteljima bi se dodjeljivali stanovi po niskim cijenama, velikim izdavanjima za svako rođeno dijete bi se poticalo na rađanje, majke na rodiljnom dopustu ne bi bile u strahu od mogućeg dobivanja otkaza za vrijeme istog, vrtići bi se sufinancirali sa 60% iznosa, a stipendije bi se davale učenicima i studentima. Ovim mjerama bi se barem jedan dio Županjske Posavine spasio i tako izbjegla demografska katastrofa, dekadencija i izumiranje čitave regije.

Scenarij 3: Feniks iz pepela

Treći scenarij, *Feniks iz pepela*, najpovoljniji je scenarij od tri objašnjena. Ovim scenarijem bi se demografskim i društveno-gospodarskim mjerama popravila trenutno loša demografska situacija u čitavoj Županjskoj Posavini. Država bi ulaganjem u popularizaciju čitave regije, manjim porezom za ovu regiju, ulaganjem u prometnu infrastrukturu i drugim mjerama, osigurala povoljnu poduzetničku klimu kojom bi se privukao veliki broj investitora. Grad Županja bi imao veće centralno-mjesne funkcije, te bi postao i akademski grad s nizom smjerova dislociranih sa *Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, što bi smanjilo odlazak mladih nakon srednje škole u druge veće gradove i njihov ostanak u njima nakon završetka studija. Kako u Županji već postoji izvanredni studij ekonomije, povezivanje bi se vršilo sa sastavnicama tehničkih i informacijskih usmjerenja, odnosno s *Fakultetom elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija* u Osijeku, ali i s *Fakultetom agrobiotehničkih znanosti* s ciljem daljnje edukacije, obrazovanja i modernizacije poljoprivrede. Kako bi se za otvaranje fakultetskih sastavnica trebalo urediti predavaonice i prostor potreban za rad, potrebno je obnoviti učionice srednjih škola (Obrtničko-industrijske škole Županja, Tehničke škole Županja i Gimnazije Županja), a upravo bi se zbog obnove zaposlio veći broj ljudi koji trenutno nisu u radnom statusu što bi bila kratkoročna mjera smanjivanja nezaposlenosti. Ulaganjem u *high tech* industriju bi Županja postala novo inovacijsko središte koje bi bilo dovoljno snažno za održivi razvoj čitavog promatranog područja. Stipendirali bi se učenici i studenti za ostanak na području Županjske Posavine, a investitori bi bili povezani s fakultetskim smjerovima u Županji i odmah nakon završetka studija bi se omogućila radna mjesta za studente. Povratak mladih bi se omogućio raznim populacijskim i stambenim politikama; osim otvaranja radnih mjesta, osiguravanja smještaja po pristupačnoj cijeni, izdavanja za prvorodeno dijete od 10.000 kuna, a za svako sljedeće

dvostruko više, sufinanciranja vrtića, plaćanja knjiga svima u obrazovnom sustavu i stipendija, autobusne karte bi bile besplatne za sve učenike i studente s područja Županjske Posavine, dok bi se umirovljenicima sufinancirale u iznosu od 60%. Sredstvima iz europskih strukturnih fondova bi se modernizirala i osnažila poljoprivreda, kao i ohrabrilo OPG-ove koji bi postajali konkurentniji na tržištu. Poticao bi se i razvoj ruralnog turizma daljnjim ulaganjem u cestu *Zlatne niti* kao meritumu turističke ponude Županjske Posavine. Grane turizma u koje bi se najviše ulagalo su, zbog prirodnih posebnosti, svakako lovni i ribolovni, kao i seoski turizam s ciljem *povratka čovjeka prirodi*. Nadalje, kako je Županja prvo mjesto u Republici Hrvatskoj u kojoj se igrao nogomet i tenis (Batarilović, 2005), otvaranje nogometnog i teniskog kampa bi dodatno populariziralo ovo područje i privuklo brojne posjetitelje. Kvaliteta života mladih bi se popravila ulaganjem u sportsko-rekreacijske i zabavne sadržaje. Navedenim mjerama bi došlo do društveno-gospodarske, ali i demografske revitalizacije čitave Županjske Posavine te bi ista postala regija poželjna za život.

Predstavljene su različite varijante mogućeg demografskog razvoja Županjske Posavine u prethodna tri objašnjena scenarija, a koji će od ovih scenarija biti najsljedniji budućnosti, pokazat će vrijeme. Svakako da je primarni cilj pokušati revitalizirati Županjsku Posavinu u društveno-gospodarskom smislu što bi bila garancija za demografski razvoj. Prema tome, treći scenarij je najpoželjniji scenarij, ali ujedno i najmanje vjerojatan za ostvarivanje i u trenutnoj situaciji je isti svojevrsna utopija. Za pokretanje intenzivnijeg društveno-gospodarskog razvoja bi država novim ekonomskim mjerama trebala osigurati povoljnu poduzetničku klimu, dok bi se populacijskim politikama popravila situacija u istraživanom području. Nove mjere s ciljem poboljšanja demografskih trendova je potrebno provesti u što skorijem vremenu, bez odgađanja, jer je za prve značajnije učinke populacijskih politika potrebno barem 5 do 10 godina. U uvjetima današnje političke resigniranosti prema demografiji, ostaje upitno mogu li se kvalitetne mjere početi provoditi u što skorijem vremenu, bez odgađanja, kako bi se barem malo popravila situacija i omogućilo ostvarenje trećeg ili drugog scenarija. Vjerojatnost drugog scenarija je veća nego trećeg, ali ostaje vidjeti hoće li se on ostvariti u objašnjenjima ili bi se isti mogao ostvariti u nekoj od modificiranih varijanti. Prvi scenarij, koji je najnepovoljniji, zapravo je i najvjerojatniji. Županjska Posavina bi, ako se nastave demografski trendovi iz posljednjeg međupopisnog razdoblja, kao i trendovi od posljednjeg popisa do danas, vrlo lako mogla postati regija gdje će u budućnosti najveći udio populacije činiti stare osobe. U takvim uvjetima ne bi došlo do demografskog razvoja, već bi se nastavile silazne razvojne smjernice tipične za periferiju, što u konačnici vodi do njezinog propadanja.

10. Rasprava

Rezultati istraživanja ukazali su na demografske probleme s kojima se suočava prostor Županijske Posavine, a putem opširne demografske analize i metode anketnog istraživanja, dobivena je kompletna demografska slika istraživanog područja. Metode demografskih projekcija i metoda scenarija su poslužile kako bi se ispitale perspektive budućeg demografskog razvoja.

Rezultati istraživanja su potvrdili negativne demografske trendove koji su zadesili brojna periferna područja Republike Hrvatske. Proces deagrarizacije, deruralizacije, deindustrijalizacije su snažno utjecali na povećanje iseljavanja i odlazak najvitalnijih dobnih skupina. Pridruži li se negativnoj migracijskoj bilanci i negativna prirodna promjena koja se sve više povećava, jasno je da prostor Županijske Posavine obilježavaju izrazito loša demografska obilježja. Slično istraživanje, ali za prostor Podvelebitskog primorja je provela Husanović-Pejnović 2010. godine, koja je istraživala demografski razvoj u uvjetima periferije navedenog područja. Husanović-Pejnović je došla do zaključka da je dugotrajno i intenzivno iseljavanje ostavilo duboke, nepovoljne posljedice u demografskom razvoju i strukturi naseljenosti promatranog područja, kao i da su prisutne razlike u demografskim procesima između pojedinih dijelova Podvelebitskog primorja (2010). Slična je situacija i na području Županijske Posavine, posebice ako se govori o razlikama u negativnim trendovima, jer jedan dio Županijske Posavine pokazuje negativnije karakteristike demografskih procesa u odnosu na drugi. Nejašmić i dr. u radu *Potencijali hrvatske krške periferije iz perspektive studenata Sveučilišta u Zagrebu* (2018) ukazuju na pesimistične odgovore ispitanika o budućnosti perifernih krških krajeva, odnosno većina ispitanika isključuje mogućnost bilo kakvog napretka i budućnost perifernih krških krajeva predviđaju uglavnom negativno, što i potvrđuju odgovori ispitanika o mogućnosti povratka ili preseljenja u takve krajeve, gdje je preko 80% ispitanika odgovorilo da ne razmišlja o odlasku u periferne krške krajeve. Do sličnih rezultata se došlo i u ovom radu jer velik udio ispitanika smatra da situacija u budućnosti neće biti bolja, a velik udio mladih razmišlja o iseljavanju iz istraživanog područja. Demograf Živić se bavio brojnim istraživanjima demografskih procesa u Istočnoj Hrvatskoj, a u radu *Demografsko izumiranje hrvatskog istoka* (2017), upozorava da će se depopulacijski trendovi u županijama hrvatskog istoka nastaviti i produbiti i kako bi u slučaju nastavka ovakvih trendova demografski gubiteci ostavili neizbrisiv trag na demografskoj slici istoka Hrvatske, a u pitanje bi se dovela i nacionalna sigurnost jer se radi o graničnom području. Nadalje, Živić u radu *Demografsko praznjenje istočne Hrvatske* (2017), upozorava i na problem demografskog starenja i na manju

gustoću naseljenosti istoka Hrvatske u odnosu na Hrvatsku u cijelosti. U radu *Demografske promjene u Vukovarsko-srijemskoj županiji (2001. – 2014.) u zrcalu nacionalne sigurnosti* (2017) autora Živića i dr. se navodi da će depopulacijski procesi utjecati na jačanje disbalansa u biološkom sastavu stanovništva što će utjecati na produbljenje procesa starenja i na promjenu broja i strukture radno sposobnog i radno aktivnog stanovništva. Do istih zaključaka se došlo i u ovome istraživanju, jer je proces starenja uvelike zahvatio Županjsku Posavinu, a da bi demografski gubitci mogli ostaviti neizbrisiv trag pokazuju rezultati dobiveni metodama demografskih projekcija, gdje je vidljivo da bi već do 2031. godine pojedina naselja Županjske Posavine mogla izumrijeti.

11. Zaključak

U radu je provedena obuhvatna demografska analiza Županjske Posavine s naglaskom na suvremene demografske procese, a analizom svih podataka i procesa u skladu s ciljevima rada su hipoteze postavljene na početku opovrgnute ili potvrđene.

Sukladno istraživanju, hipoteza H1: *Mehaničko kretanje stanovništva ima značajniju ulogu u depopulaciji Županjske Posavine od posljednjeg Popisa stanovništva iz 2011. godine u odnosu na prirodno kretanje*, je potvrđena. Od posljednjeg Popisa stanovništva iz 2011. godine do zadnje dostupnih podataka DZS-a za 2018. godinu, zbog većeg broja umrlih u odnosu na rođene je Županjska Posavina izgubila 1.450 stanovnika, dok je u istom razdoblju zbog većeg broja odseljenih u odnosu na doseljene, u promatranom području broj stanovnika manji za 6.901 osoba. Podsjetimo, prema Popisu stanovništva iz 2011. godine je cijela Županjska Posavina imala 41.906 stanovnika, stoga je ukupno smanjenje populacije migracijskom komponentom od 2011. do 2018. iznosilo visokih 16,5%, u odnosu na smanjenje u ukupnoj populaciji prirodnim putem koje je iznosilo 3,5%. Radom je potvrđena i hipoteza H2: *Županjska Posavina ima veću stopu ukupne depopulacije u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju u posljednjem međupopisnom razdoblju*. Stopa ukupne depopulacije Županjske Posavine u posljednjem međupopisnom razdoblju (2001.-2011.) je iznosila -18,3% u odnosu na -12,3% koliko je stopa ukupne depopulacije bila na razini cijele Vukovarsko-srijemske županije, prema tome je stopa ukupne depopulacije Županjske Posavine veća za 6% u odnosu na Vukovarsko-srijemsku županiju. Hipoteza H3 glasi: *Stanovnici Županjske Posavine su generalno nezadovoljni trenutnim demografskim obilježjima u mjestu stanovanja*, i ona je potvrđena. Naime, kako se anketnim istraživanjem ispitalo zadovoljstvo ispitanika pojedinim elementima, od 1.129 ispitanika, 21,2% je trenutnu demografsku situaciju ocijenio iznimno lošom, 34,2% ispitanika smatra da je situacija loša, 34,5% ispitanika smatra da je situacija niti dobra, niti loša, 7,8% ispitanika osoba smatra da je situacija dobra, a samo 2,3% je trenutnu demografsku situaciju ocijenilo iznimno dobrom. Prosječna ocjena ispitanika je vrlo niska i ona iznosi 2,4. Potvrđena je i hipoteza H4: *U slučaju odluke o napuštanju mjesta stanovanja, najveći dio osoba bi se odlučio otići u inozemstvo*. Zabrinjavajući je podatak da bi se čak 53,0% ispitanika u slučaju odlaska iz mjesta stanovanja, odlučio otići u inozemstvo, što bi za sobom moglo ostaviti brojne ne samo demografske, već i društveno-gospodarske posljedice u budućnosti. Hipoteza H5 koja glasi: *Stanovnici Županjske Posavine smatraju da će u budućnosti demografska obilježja biti nepovoljnija u odnosu na trenutna*, je potvrđena. Naime, 24,0% ispitanika misli da će demografska situacija u budućnosti biti iznimno loša, 29,1%

smatra da će biti loša, 34,3% smatra da će buduća demografska situacija biti niti dobra, niti loša, 10,3% ispitanika misli da bi situacija u budućnosti mogla biti dobra, a jednak udio ispitanika kao i za trenutnu demografsku situaciju, odnosno 2,3% smatra da će demografska situacija u budućnosti biti iznimno dobra. Iako prosječna je prosječna ocjena za buduću demografsku situaciju ista kao i za trenutnu, a iznosi 2,4, važnija je distribucija odgovora po kategorijama, stoga se i ova hipoteza može smatrati potvrđenom.

Trenutna demografska situacija u Županjskoj Posavini je zabrinjavajuća. Lokalno je stanovništvo nezadovoljno gospodarskom situacijom, kvalitetom sportsko-rekreacijskih sadržaja, trenutnom demografskom situacijom i nizom drugih aspekata ispitanih u anketnom istraživanju. Zabrinjavajuće je i da većina mladih planira odlazak iz istraživanog područja što za sobom odnosi i buduće naraštaje, smanjenje rađanja i povećanje udjela starih u ukupnoj populaciji. Stoga se postavlja opravdano pitanje *Postoji li uopće perspektiva za demografski razvoj Županjske Posavine?* Ako se nastave trenutni demografski trendovi, perspektiva demografskoj razvoja je upitna. Naime, kako je Grad Županja nedovoljno razvijeno središte, budućnost ove regije će ovisiti isključivo o trendovima i viziji čitave države. Republika Hrvatska bi trebala osigurati gospodarski razvoj otvaranjem radnih mjesta i poboljšanjem poduzetničke klime, a različitim socijalnim i populacijskim politikama bi trebala poticati demografski razvoj čitavog svog teritorija, a posebice perifernih i pograničnih područja. Kako su migracije dugotrajni procesi koji za sobom ostavljaju trenutne i buduće učinke, ostaje nada da će područje Županjske Posavine u budućnosti postati područjem poželjnim za život u koje će se iseljenici vratiti, a mladi neće gledati prvu priliku za napuštanje istog.

12. Popis literature i izvora

1. Akrap, A., 2005: Demografsko stanje, trendovi, perspektive i nužnost provođenja populacijske politike u Republici Hrvatskoj, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo* 1 (2), 2-12
2. Balentović, I., Balentović, M., Jelić, I., Juzbašić, J., Šarčević, M., Virč, Z., Vuković, I., 1997.: *Županjska Posavina*, Privlačica, Vinkovci
3. Batarilović, Ž., 2005: *Županja kolijevka hrvatskog nogometa*, Admiral tisak, Cerna
4. Balta, I., 2003: *Iseljavanje iz Slavonije u Ameriku: od 1905. do 1910. godine*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti, Zadar
5. Friganović, M., 1989: Migracije kao konstanta geoprostora, *Acta Geographica Croatica* 24(1), 19-29
6. Friganović, M., 1990: *Demogeografija: stanovništvo svijeta*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
7. Gelo, J., Akrap, A. i Čipin, I. 2005: *Temeljne značajke demografskog razvoja Hrvatske: (bilanca 20. stoljeća)*, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb
8. Husanović-Pejnović, D., 2010: Demografski razvoj Podvelebitskog primorja u uvjetima periferije, *Senjski zbornik* 37(1), 119-141
9. Ivandija, D., 2019: *Izazovi i mogućnosti razvoja prostora Grada Donjeg Miholjca s naglaskom na demografski aspekt*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovni-matematički fakultet, Geografski odsjek
10. Lajić, I., Bara, M., 2009: *Ratovi, kolonizacije i nacionalna struktura Slavonije u dvadesetom stoljeću*, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
11. Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor
12. Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zagreb
13. Matišić, M., i Pejnović, D., 2015: Uzroci i posljedice zaostajanja Istočne Hrvatske u regionalnom razvoju Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik* 77(2), 101-140
14. Mečev, D., Vudrag, N., 2012: Utjecaj demografskog procesa starenja na gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj, *Praktični menadžment* 3(2), 37-41

15. Nejašmić, I., 2003: Značajke biološkog (demografskog) sastava stanovništva Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik* 65(2), 29-54
16. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
17. Nejašmić, I., 2008: *Stanovništvo Hrvatske: demogeografske studije i analize*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
18. Nejašmić, I., Toskić, A., 2013: Starenje stanovništva u Hrvatskoj—sadašnje stanje i perspektive, *Hrvatski geografski glasnik* 75(1), 89-110
19. Nejašmić, Š., Radeljak Kaufmann, P., Lukić, A., 2018: Potencijali hrvatske krške periferije iz perspektive studenata Sveučilišta u Zagrebu, *Hrvatski geografski glasnik* 80(2), 83-109
20. Omerović Lešić, M., Ne želimo više puniti novčanik lažno prijavljenim Bosancima, <https://zupanjac.net/ne-elimo-vie-puniti-novanik-lano-prijavljenim-bosancima> (03.03.2017.)
21. Omerović Lešić, M., MANJE LAŽNO PRIJAVLJENIH Policija u mjestima uz granicu u stalnoj kontroli prebivališta, <https://zupanjac.net/manje-lazno-prijavljenih-policija-u-mjestima-uz-granicu-u-stalnoj-kontroli-prebivalista> (07.09.2019.)
22. Pejaković, T., 2016: Biološki sastav i starenje stanovništva Vukovarsko-srijemske županije 1961.-2011. godine. *Hrvatski geografski glasnik* 78(1), 125-158
23. Pokos, N., 2017: Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, *Političke analize* 8(31), 16-23,
24. Radeljak Kaufmann, P., 2014: *Metoda scenarija u prostornom planiranju: primjer Južnoga hrvatskoga primorja*, Disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek
25. Radeljak Kaufmann, P., 2016: Metoda scenarija u istraživanju i planiranju prostora, *Hrvatski geografski glasnik* 78(1), 45-71.
26. Rešetar Kovačić, T., 2018: *Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske*, Završni rad, Sveučilište Sjever
27. Spevec, D., 2009: Populacijski potencijal Krapinsko-zagorske županije, *Hrvatski geografski glasnik* 71(2), 43-63

28. Šola, I., Bičvić, M., 2018: Ekonomsko iseljavanje iz Slavonije u SR Njemačku. Neka identitetska, psihološka i etička pitanja, *Bogoslovska smotra* 88(1), 157-175
29. Šterc, S., 1992: Prostorni i demografski aspekti revitalizacije ruralnih naselja u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 1(1(1)), 127-157
30. Šundalić, A., 2006: OSIROMAŠIVANJE I NERAZVIJENOST – Slavonija i Baranja u očima njezinih stanovnika, *Socijalna ekologija* 15(1-2), 125-143
31. Zupanc, I., 2018: Demogeografski razvoj hrvatskog pograničja 2001. – 2011., *Migracijske i etničke teme* 34(2), 113-142
32. Živić, D., 2007: Demografske i socijalne odrednice razvoja stanovništva u hrvatskome Podunavlju, *Društvena istraživanja* 16(3(89)), 431-454
33. Živić, D., 2012: Izazovi i mogućnosti poslijeratne revitalizacije Grada Vukovara, *Hrvatski geografski glasnik* 74(1), 75-90
34. Živić, D., 2017: Demografsko izumiranje hrvatskoga istoka, *Pilar* 22(2), 9-26
35. Živić, D., 2018: Depopulacija i starenje u Istočnoj Hrvatskoj, *Diacovensia* 26(4), 657-679
36. Živić, D., 2019: Migracijska komponenta ukupnoga kretanja stanovništva Vukovarsko-srijemske županije 2001. – 2017., *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti* (539=54), 163-203
37. Živić, D., Pokos, N., Turk, I., 2005: Basic Demographic Processes in Croatia, *Hrvatski geografski glasnik* 67(1), 27-42
38. Živić, D., Turk, I., Šimunić, N., 2017: Demografske promjene u Vukovarsko-srijemskoj županiji (2001. – 2014.) u zrcalu nacionalne sigurnosti, u: *Domovinska (i europska) sigurnost Kriza sigurnosti i politike manipuliranja suverenitetom: zbornik radova* (ur. Cvikić, S, Žebec Šilj, I., Bendra, I.), Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 39-72
39. Župarić-Iljić, D., 2016: Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, *Friedrich Ebert Stiftung - Zagreb*, Zagreb
40. Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb
41. Wertheimer-Baletić, A., 2004: Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 13(4-5), 631-651

42. Wertheimer-Baletić, A., 2017: Demografski procesi u Hrvatskoj i u zapadnoeuropskim zemljama – razlike, sličnosti i specifičnosti, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti* (529=52), 1-28

Izvori

1. Enciklopedija.hr, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14514> (15.09.2020.)
2. *Gradovi u statistici - Osnovne škole, početak školske godine*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019
3. *Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2001.-2017., Priopćenje 7.1.2.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, n.d
4. *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005
5. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: metodološka objašnjenja*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016
6. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013
7. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013
8. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
9. *Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske*, Državna geodetska uprava, Zagreb
10. *Vitalna statistika (rođeni i umrli), Živorodeni prema aktivnosti majke po gradovima/općinama 2011.-2018.*, DZS, Zagreb, 2019

13. Prilozi

Popis slika

Slika 1. Geografski položaj Županjske Posavine	10
Slika 2. Gustoća naseljenosti Županjske Posavine 2011. godine na razini naselja.....	12
Slika 3. Ukupno (opće) kretanje stanovništva Županjske Posavine 1857.-2011.....	13
Slika 4. Promjena broja stanovnika Županjske Posavine između 1857.-2011.	16
Slika 5. Indeks međupopisne promjene broja stanovnika Županjske Posavine 2001.-2011.	18
Slika 6. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Županjske Posavine 2011.-2018.....	19
Slika 7. Prosječan vitalni indeks stanovništva Županjske Posavine u razdoblju 2011.–2018..	20
Slika 8. Prosječni natalitet u jedinicama lokalne samouprave Županjske Posavine za razdoblje 2011.-2018. (u ‰)	22
Slika 9. Prosječni mortalitet u jedinicama lokalne samouprave Županjske Posavine za razdoblje 2011.-2018. (u ‰)	24
Slika 10. Odnos ukupno doseljenog i ukupno odseljenog stanovništva Županjske Posavine od 2011. do 2018. godine	28
Slika 11. Smanjenje stanovništva migracijskom komponentom jedinica lokalne samouprave u Županjskoj Posavini od 2011. do 2018. (u ‰).....	31
Slika 12. Smanjenje stanovništva prouzrokovano emigracijom u druge županije od 2011. do 2018. (u ‰).....	32
Slika 13. Smanjenje stanovništva prouzrokovano emigracijom u inozemstvo od 2011. do 2018. (u ‰)	35
Slika 14. Tipovi općeg kretanja stanovništva Županjske Posavine 2001.-2011. po gradovima i općinama	38
Slika 15. (lijevo) i Slika 16. (desno) Koeficijent maskuliniteta Županjske Posavine za 2001. i 2011. godinu.....	41
Slika 17. Indeks starosti Županjske Posavine 2001. godine	44
Slika 18. Indeks starosti Županjske Posavine 2011. godine	48
Slika 19. Smanjenje učenika u osnovnim školama Županjske Posavine od šk. god. 2011./12. do 2018./19. (u ‰).....	51
Slika 20. (lijevo) i Slika 21. (desno) Dobno-spolna piramida Grada Županje 2001. i 2011. godine	53
Slika 22. (lijevo) i Slika 23. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Babina Greda 2001. i 2011. godine.....	54

Slika 24. (lijevo) i Slika 25. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Bošnjaci 2001. i 2011. godine	55
Slika 26. (lijevo) i Slika 27. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Cerna 2001. i 2011. godine	55
Slika 28. (lijevo) i Slika 29. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Drenovci 2001. i 2011. godine	56
Slika 30. (lijevo) i Slika 31. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Gradište 2001. i 2011. godine	56
Slika 32. (lijevo) i Slika 33. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Gunja 2001. i 2011. godine	57
Slika 34. (lijevo) i Slika 35. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Štitar 2001. i 2011. godine	58
Slika 36. (lijevo) i Slika 37. (desno) Dobno-spolna piramida Općine Vrbanja 2001. i 2011. godine	58
Slika 38. (lijevo) i Slika 39. (desno) Dobno-spolna piramida Županijske Posavine 2001. i 2011. godine	59
Slika 40. (lijevo) i Slika 41. (desno) Dobno-spolna piramida Vukovarsko-srijemske županije 2001. i 2011. godine	59
Slika 42. Udio ispitanika prema spolu	65
Slika 43. Udio ispitanika prema dobnim skupinama	65
Slika 44. Udio ispitanika prema jedinici lokalne samouprave iz koje dolaze	66
Slika 45. Udio ispitanika prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja	67
Slika 46. Udio ispitanika prema službenom radnom statusu	68
Slika 47. Udio ispitanika prema lokaciji radnog mjesta	69
Slika 48. Udio ispitanika prema odabiru lokacije u koju bi otišli	72
Slika 49. Ocjena kvalitete života ispitanika u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine	74
Slika 50. Ocjena trenutne gospodarske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine	75
Slika 51. Ocjena prometne infrastrukture u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine ..	75
Slika 52. Ocjena sportsko-rekreacijskih sadržaja u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine	76
Slika 53. Ocjena trenutne demografske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine	77

Slika 54. Ocjena buduće demografske situacije u mjestu stanovanja s obzirom na dobne skupine	77
Slika 55. Odgovori ispitanika s obzirom na odluku o napuštanju mjesta u kojem žive	79
Slika 56. Udio ispitanika po jedinici lokalne samouprave s obzirom na odluku o odlasku iz mjesta stanovanja	81

Popis tablica

Tablica 1. Promjena ukupnog broja stanovnika Županijske Posavine od 1857. do 2011. godine	14
Tablica 2. Promjena broj stanovnika Županijske Posavine prema naseljima između 2001. i 2011. godine	17
Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva Županijske Posavine 2011.-2018.	21
Tablica 4. Apsolutna prirodna promjena jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine ..	25
Tablica 5. Ukupan migracijski saldo Županijske Posavine 2011.-2018.....	27
Tablica 6. Migracijski saldo Županijske Posavine s drugim županijama 2011.-2018.	29
Tablica 7. Migracijski saldo Županijske Posavine s inozemstvom 2011.-2018.	29
Tablica 8. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine od 2011. do 2018. godine.....	30
Tablica 9. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine s drugim županijama 2011.-2018.....	33
Tablica 10. Migracijski saldo jedinica lokalne samouprave Županijske Posavine s inozemstvom 2011.-2018.	33
Tablica 11. Izračun migracijske bilance stanovništva u zemlji Županijske Posavine 2001.-2011. po gradovima i općinama.....	36
Tablica 12. Koeficijenti feminiteta i maskuliniteta Županijske Posavine za 2001. i 2011. godinu	40
Tablica 13. Sastav stanovništva prema dobi 2001. godine	42
Tablica 14. Odabrani indikatori sastava stanovništva prema dobi u Županijskoj Posavini 2001. godine	43
Tablica 15. Sastav stanovništva prema dobi 2011. godine	46
Tablica 16. Odabrani indikatori sastava stanovništva prema dobi u Županijskoj Posavini 2011. godine	47

Tablica 17. Broj učenika u osnovnim školama Županjske Posavine od šk. god. 2011./2012. do šk. god. 2018./2019.	50
Tablica 18. Procjena broja stanovnika naselja Županjske Posavine za 2031. i 2051. godinu aritmetičkom progresijom.....	62
Tablica 19. Procjena broja stanovnika naselja Županjske Posavine za 2031. i 2051. godinu geometrijskom progresijom	64
Tablica 20. Zadovoljstvo stanovnika Županjske Posavine odabranim elementima (u %)	69
Tablica 21. Prosječna ocjena ispitanika o odabranim elementima s obzirom na jedinicu lokalne samouprave	79

Anketa

Poštovani/a,

student sam 5. godine studija na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu (diplomski smjer: Prostorno planiranje i regionalni razvoj). Za potrebe diplomskog rada naziva "Perspektiva demografskog razvoja Županjske Posavine u uvjetima periferičnosti" provodim istraživanje o mišljenjima stanovnika istraživanih područja o trenutnom i budućem demografskom razvoju.

Anketni upitnik je u potpunosti anoniman i za popunjavanje je potrebno 5 minuta. Upitnik mogu popunjavati osobe starije od 16 godina s područja Županjske Posavine (Grada Županje i sljedećih općina (s pripadajućim naseljima): Babina Greda, Gradište, Cerna, Štitar, Bošnjaci, Vrbanja, Drenovci i Gunja) koje stalno borave, barem pretežno borave i/ili se redovito vraćaju u mjesto stanovanja barem jednom mjesečno.

Rezultati istraživanja će se statistički obraditi i kao takvi prikazati u diplomskom radu.

Zahvaljujem vam se na sudjelovanju,

Josip Mikinac

Prvi dio

1. Općina ili grad iz kojeg dolazite?

- a) Grad Županja
- b) Općina Babina Greda
- c) Općina Gradište
- d) Općina Cerna
- e) Općina Štitar
- f) Općina Bošnjaci
- g) Općina Vrbanja
- h) Općina Drenovci
- i) Općina Gunja

Drugi dio

1. Dob : a) 16-18 godina
b) 19-25 godina
c) 26-30 godina
d) 31-45 godina
e) 46-65 godina
f) 66 i više godina
2. Spol: a) Ženski
b) Muški
3. Najviša završena škola: a) Bez završene osnovne
b) Osnovna škola
c) Srednja škola
d) Viša škola, 1. stupanj fakulteta ili stručni studij
e) Fakultet, umjetnička akademija ili sveučilišni studij
f) Poslijediplomski studij (magisterij/ doktorat)
4. U kojem ste službenom radnom statusu: a) nezaposlen/a
b) povremeno zaposlen/a
c) zaposlen/a na nepuno radno vrijeme
e) zaposlen/a na puno radno vrijeme
f) umirovljen/a
g) student/ica
h) učenik/ica
5. Ako ste u radnom odnosu, odaberite gdje radite:
a) Naselje u kojem živim
b) Drugo naselje istog grada/općine
c) Susjedni grad ili općina (unutar Županjske Posavine)
d) Drugi grad ili općina u istoj županiji
e) Druga županija (unutar Slavonije i Baranje)
f) Druga županija (unutar Središnje Hrvatske)

- g) Druga županija (unutar Gorske Hrvatske)
- h) Druga županija (unutar Primorske Hrvatske)
- i) Inozemstvo
- j) Nisam u radnom odnosu

6. Kako biste ocijenili kvalitetu življenja u vašem mjestu: 1 – iznimno loše

2 – loše

3 – niti dobro, niti loše

4 – dobro

5 – iznimno dobro

7. Kako biste ocijenili trenutnu gospodarsku situaciju Vašeg mjesta stanovanja:

1 – iznimno loše

2 – loše

3 – niti dobro, niti loše

4 – dobro

5 – iznimno dobro

8. Kako biste ocijenili prometnu infrastrukturu u Vašem mjestu stanovanja:

1 – iznimno loše

2 – loše

3 – niti dobro, niti loše

4 – dobro

5 – iznimno dobro

9. Kako biste ocijenili kvalitetu sportsko-rekreacijskih sadržaja u Vašem mjestu stanovanja:

1 – iznimno loše

2 – loše

3 – niti dobro, niti loše

4 – dobro

5 – iznimno dobro

10. Smatrate li da u Vašem mjestu ima dovoljno zabavnih sadržaja?

a) Nema

b) Ima

c) Ne znam

11. Kako biste ocijenili Vaša obiteljska primanja?

- 1 – daleko ispodprosječna
- 2 – ispodprosječna
- 3 – prosječna
- 4 – iznadprosječna
- 5 – daleko iznadprosječna

Treći dio

1. Navedite u kojem sektoru djelatnosti radite:

- a) Primarni sektor (poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo)
- b) Sekundarni sektor (industrija, građevinarstvo, energetika)
- c) Tercijarni (promet, turizam, trgovina, ugostiteljstvo, bankarstvo)
- d) Kvartarni (škولstvo, zdravstvo, uprava, policija)
- e) Nisam zaposlen/a

2. Kako biste ocijenili trenutnu demografsku situaciju u Vašem mjestu stanovanja?

- 1 – iznimno loša
- 2 – loša
- 3 – niti dobra, niti loša
- 4 – dobra
- 5 – iznimno dobra

3. Razmišljate li o napuštanju Vašeg mjesta stanovanja?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

4. Kada biste se odlučili na napuštanje mjesta stanovanja, gdje biste otišli?

- a) U drugo mjesto unutar iste općine ili grada
- b) U drugu općinu ili grad unutar Županijske Posavine
- c) U drugo mjesto ili grad unutar Vukovarsko-srijemske županije
- d) U drugu županiju (unutar Slavonije i Baranje)

- e) U drugu županiju (unutar središnje Hrvatske)
- f) U drugu županiju (unutar Gorske Hrvatske)
- g) U drugu županiju (unutar Primorske Hrvatske)
- h) U inozemstvo

5. Koji su razlozi zbog kojih biste trajno napustili Vaše mjesto stanovanja?

- a) Loša ekonomska situacija
- b) Nezaposlenost
- c) Nedostatak sportsko-rekreativnih i zabavnih sadržaja
- d) Loša prometna infrastruktura
- e) Nezadovoljstvo političkom situacijom
- f) Osobni razlozi (obiteljski, zdravstveni itd.)
- g) Ostalo.. navedite

6. Koji su razlozi zbog kojih se ne biste odlučili na napuštanje Vašeg mjesta stanovanja?

- a) Trenutno zaposlenje
- b) Obiteljski razlozi
- c) Osjećaj povezanosti s mjestom stanovanja
- d) Dobri međuljudski odnosi
- e) Strah od napuštanja i odlaska
- f) Ostalo.. navedite

7. Kako biste procijenili buduću demografsku situaciju u Vašem mjestu stanovanja?

- 1 – iznimno loša
- 2 – loša
- 3 – niti dobra, niti loša
- 4 – dobra
- 5 – iznimno dobra

8. Navedite barem jednu mjeru koju biste poduzeli za poboljšanje demografske situacije u budućnosti.

Tekst kratkog odgovora